

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**SİĞİNMACI ÇOCUKLARIN KARŞILAŞTIĞI ZORBALIK VE
ÖTEKİLEŞTİRME YAŞANTILARININ SOSYAL DIŞLANMA
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

MUSTAFA ADIBATMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Fatma Betül KURNAZ

KARABÜK, 2017

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZİ ONAY FORMU

Tarih: 01/08/2017

Enstitümüz Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Yüksek Lisans programında Yrd. Doç Dr. Fatma Betül KURNAZ danışmanlığında, Mustafa ADIBATMAZ tarafından hazırlanan bu çalışma 01/08/2017 tarihinde jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

Yrd. Doç Dr. Esin SEZGİN

Yrd. Doç Dr. Fatma Betül KURNAZ

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nuntarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdür V.

Doç. Dr. Kubilay TEKİN

BEYAN FORMU

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim. 01/08/2017

Mustafa ADIBATMAZ

TEŞEKKÜR

Çocukluğumdan bu yana hep yolları merak etmişimdir “*bu yolun sonu nereye gidiyor?*” diye... Çocukluk merakımın hayat felsefeme dönmesinden dolayı öncelikle hep gülümseyen aynadaki “Ben”e teşekkür ederim.

Akademik yol maceramın başlamasında mihenk taşını yerleştiren değerli Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK’e,

Beni sabırla dinleyen, sabırla öğreten, akademik yokluğumu varlığa kavuşturan, her zaman kişiliğine, donanımına ve hayat duruşuna hayran olduğum, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum saygıdeğer tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Fatma Betül KURNAZ’a,

Farkında olmasa da çocukluğumda anlattığı masallarıyla bana hayatı öğreten en büyük dayanağım annem Fatma ADIBATMAZ’a ve olmazsa olmazlarım babam ve ağabeylerime,

Ve bir bakışıyla tüm enerjimi yenileyen hayatımın anlamı olan kızım Mina’ma sonsuz teşekkür ederim.

Mustafa ADIBATMAZ

Ağustos 2017, Karabük

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
EKLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
ÖZET	xii
SUMMARY	xiv
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ ve AMAÇ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	3
İKİNCİ BÖLÜM	6
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Göç	6
2.1.1. Göçe ilişkin tanımlar	8
2.1.2. Dünya’da ve Türkiye’de sığınmacıların durumu	11
2.1.3. Sığınmacı ve mülteci çocuklara yönelik çalışmalar	16
2.2. Sosyal Dışlanma	17
2.2.1. Sosyal dışlanma tarihçesi	18
2.2.2. Sosyal dışlanma tanımları	20
2.2.3. Sosyal dışlanmanın neden olduğu olumsuz durumlar	24
2.2.4. Sosyal dışlanma ile ilgili Dünya’da ve Türkiye’de yapılan çözüm odaklı çalışmalar	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	29
3. GEREÇ ve YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Modeli	29
3.2. Evren ve Örneklem	30
3.3. Veri Toplama Araçları	30
3.4. Verilerin Toplanması	31
3.5. Verilerin Çözümlemesi	31
3.6. Araştırmanın Etik Yönü	33
3.7. Kapsam ve Sınırlılıklar	33
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	34
4. BULGULAR	34
BEŞİNCİ BÖLÜM	52
5. TARTIŞMA	52
ALTINCI BÖLÜM	58
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	58
6.1. Sonuçlar	58
6.2. Öneriler	59
KAYNAKLAR	61
EKLER	70
ÖZGEÇMİŞ	75

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Sosyal Dışlanmaya İlişkin Tanımlama Sınıfını Gösterir Bilgiler.....	23
Tablo 2.2. Sosyal Dışlanmayla İlgili Farklı Sınıflamalar.....	24

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1.	Dünya’da 2005-2015 Yılları Mülteci ve Sığınmacı Sayıları.....	1
Şekil 1.2.	Türkiye’de 2007-2017 Yılları Mülteci ve Sığınmacı Sayıları.....	2
Şekil 2.1.	Dünya’da Ükelere Göre Zorunlu Göçmen Demografisi.....	12
Şekil 2.2.	Türkiye Zorunlu Göçmen Demografisi.....	13
Şekil 3.1.	Yoğunluk Matris Tablosu Örneği.....	32
Şekil 4.1.	Sığınmacı Çocukların Zorbalıkla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	34
Şekil 4.2.	Sığınmacı Çocukların Zorbalıkla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Detaylı Bulgular.....	35
Şekil 4.3.	Sığınmacı Çocukların Zorbalıkla Karşılaşma Durumlarını Gösteren Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	36
Şekil 4.4.	Sığınmacı Çocukların Sınıf İçindeki Durumlarda Zorbalığa İlişkin Açıklamalarının Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	37
Şekil 4.5.	Sığınmacı Çocukların Eğitim Yaşantılarında Zorbalıkla Karşılaşma Durumları ve Zorbaca Davranan Çocukların Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular.....	39
Şekil 4.6.	Sığınmacı Çocukların Yaşadıkları Mahallede Zorbalıkla Karşılaşma Durumlarını Gösteren Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	39
Şekil 4.7.	Sığınmacı Çocukların Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	40
Şekil 4.8.	Sığınmacı Çocukların Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	41
Şekil 4.9.	Sığınmacı Çocukların Eğitim Alanında Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	41
Şekil 4.10.	Sığınmacı Çocukların Sınıf İçi Yaşantılarında Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	42
Şekil 4.11.	Sığınmacı Çocukların Okul Yaşantılarında Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	43

Şekil 4.12.	Sığınmacı Çocukların Okul Dışı Yaşam Alanlarında Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	44
Şekil 4.13.	Sığınmacı Çocukların İkamet Ettikleri Alan Dışındaki Alanlarda Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	45
Şekil 4.14.	Sığınmacı Çocukların Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	46
Şekil 4.15.	Sığınmacı Çocukların Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	47
Şekil 4.16.	Sığınmacı Çocukların Sınıf İçi Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	47
Şekil 4.17.	Sığınmacı Çocukların Okul Genelinde Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	48
Şekil 4.18.	Sığınmacı Çocukların Eğitimde Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	49
Şekil 4.19.	Sığınmacı Çocukların Okul Dışı Yaşam Alanlarında Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	50
Şekil 4.20.	Sığınmacı Çocukların Okul Dışı Yaşam Alanları Dışındaki Alanlarda Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli.....	51

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Ek 1. Etik Kurul Kararı.....	70
Ek 2. Etik Kurul Kararı.....	71
Ek 3. Valilik Oluru.....	72
Ek 4. Görüşme Soruları.....	73

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DEAŞ	: Devlet'ül Irak ve's Şam (Terör Örgütü)
IDP	: Terk ettiği ülkesine geri dönmüş ancak tam olarak geri döndüğü kendi ülkesine uyum sağlayamamış kişi
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
ORSAM	: Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi
PICUM	: Uluslararası Kayıtdışı Göçmenleri İnceleme İşbirliği Platformu
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

ÖZET

Sosyal dışlanma bireylerin yoksulluk ya da temel becerilerden ve yaşam boyu öğrenme imkânlarından yoksunluk nedeniyle ya da bir ayrımcılığın sonucu olarak toplumun kenarına sıkıştıkları ve tam olarak katılımlarının engellendiği bir süreçtir. Son yıllarda Türkiye’de de sığınmacı sayısında önemli artış söz konusudur. Bu nüfus hareketliliğinin hem Türkiye vatandaşlarının hem de sığınmacıların yaşamlarına önemli etkileri olduğu düşünülmektedir. Bu durumdan en çok etkilenen gruplardan biri de çocuklardır. Bu nedenle, bu çalışmada, Karabük ilinde yaşayan 8-14 yaş sığınmacı çocukların sorunlarının sosyal dışlanma bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu 2016-2017 yılında, Karabük’te yaşayan 8-14 yaş arasındaki toplam 25 sığınmacı çocuk oluşturmuştur. Kodlamalar yapılırken, akran zorbalığına ve ötekileştirmeye ilişkin tutum ve davranışlar sosyal dışlanmanın bir göstergesi olarak düşünülmüş ve bu çerçevede kodlar oluşturulmuştur. Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde MAXQDA 12 paket programı kullanılmıştır.

Çalışma sonucunda, sığınmacı çocukların akran zorbalığıyla karşılaştıkları ve kendilerini ötekileştirilmiş hissettikleri, akran zorbalığının daha çok erkek çocuklar tarafından uygulandığı belirlenmiştir. Ancak sığınmacı çocukların belirttiği durumlar Türk çocuklar içinde geçerlidir. Bu nedenle zorbalığın nedeninin, sığınmacılık olduğunu söylemek güçtür. Ancak sığınmacı çocukların karşılaştıkları zorbaca davranışların nedenini sığınmacı olmalarıyla ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Ötekileştirme eyleminin sığınmacı çocuğa karşı akranları tarafından ismi dışında bir isim kullanılarak, “bizden değilsin” vurgusu yapılarak gerçekleştirildiği görülmüştür. Sığınmacı çocuklar, sosyal dışlanmayla ilgili olarak, bazı öğretmenlerin ötekileştirici davranışlar göstermesine rağmen bazı öğretmenlerin destekleyici yönde davranışlarda bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu durum da yine Suriyeli sığınmacı çocukların, uyukları nedeniyle ötekileştirildiklerini düşünmeyi güçleştirmektedir. Ancak yine de çocukların sığınmacı olmaları bu tür davranışların sıklığını artırabilir. Öğretmenlere bu tür durumlarda rehberlik edebilecek bilgilerin sunulduğu çalışmalar yürütülmesi önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacı, Zorbalık, Ötekileştirme, Sosyal Dışlanma, Sosyal İçerme

SUMMARY

Examining The Bullying And Othering Experiences Of Asslyum Seeker Children In View Of Social Exclusion

Social exclusion is the process that the individuals are squashed into the side of the community and prevented from contributing completely because of poverty or lack of basic skills and lifelong learning opportunities or as a result of a discrimination". In recent years, there has been a significant increase in view of the number of asslyum seekers. Such population movements are considered to have important effects on the lives of both the citizens of Turkey and the asslyum seekers. One of the mostly affected group by this situation is the children. For this reason, in this study, it has been aimed to study the problems of asslyum seeker children between the ages of 8 and 14 in Karabük within the context of social exclusion. Working group consists of totally 25 asslyum seeker children living in Karabük between the ages of 8 and 14 in 2016-2017. While encoding, attitude and behaviors related with peer bullying and othering has been regarded as an indicator of social exclusion and codes have been formed within this scope. Qualitative research method has been adopted in the study and semi-structured interview technique has been used in collecting data. MAXQDA 12 package program has been used in analyzing data.

At the end of the study, it has been found out that asslyum seeker children encounter peer bullying which is performed mostly by male children, and feel themselves otherized. However, the situations that are stated by the asslyum seeker children is also valid for Turkish children. Thus, it is difficult to say that the reason of bullying is being asslyum seeker. However, asslyum seeker children associate the reasons of bullying with being asslyum seeker, has figured out.

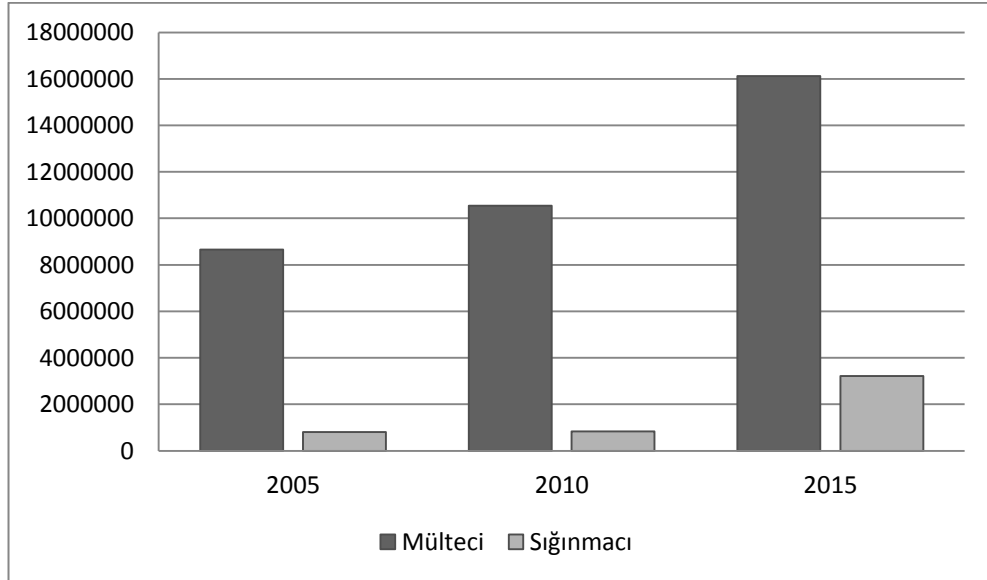
Othering has been carried out in the way that the peers of the asslyum seeker children use other names while calling them and emphasizing that "you aren't one of us". Asslyum seeker children have stated in relation to social exclusion that some teachers show othering behaviors and some show supporting behaviors. This situation makes it difficult to consider that Syrian asslyum seeker children are otherized because of their nationality. However, being asslyum seeker can increase the frequency of these behaviors. It has been considered significant that teachers are presented some studies that will guide them in such situations.

Key Words: Asslyum Seeker, Bullying, Othering, Social Exclusion, Social Inclusion

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Dünya’da ve ülkemizde savaşlar, açlık, kıtlık vb. nedenlerle gerek mülteci gerek sığınmacı sayılarında devamlı bir artış olmaktadır. Bu durum sosyal dışlanma kavramını giderek daha önemli kılmaktadır. Birleşmiş Milletler’in (BM) mülteci ve sığınmacılara yönelik düzenlediği istatistiksel verilerine bakıldığında Dünya’da 2005 yılında 8 661 994 mülteci ve 802 174 sığınmacı olmak üzere toplamda 9 464 168 kişi; 2010 yılında 10 549 681 mülteci ve 837 445 sığınmacı olmak üzere toplamda 11 387 126 kişi; 2015 yılında 16 121 427 mülteci ve 3 219 941 sığınmacı olmak üzere toplamda 19 341 368 kişi mülteci veya sığınmacı statüsünde yer almaktadır. Şekil 1.1’de mülteci ve sığınmacı sayısındaki artışı gösteren grafik verilmiştir. 2005-2015 yılları arasında mülteci ve sığınmacı sayısındaki artış, göçlerin tüm dünyada jeopolitik, ekonomik ve kültürel büyük değişimlere neden olabileceğini düşündürmekle birlikte göç olgusunun devletleri olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir (Deniz 2014).

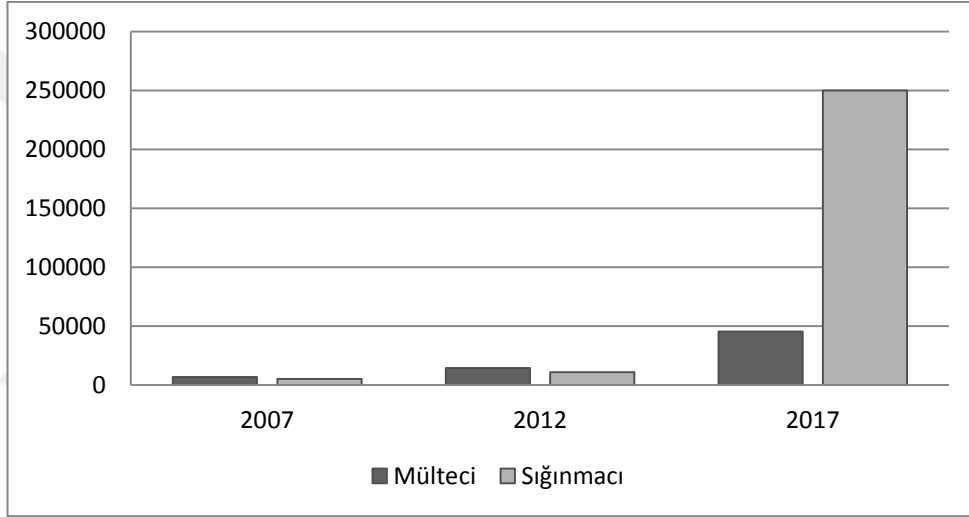

Şekil 1.1. Dünya’da 2005-2015 Yılları Mülteci ve Sığınmacı Sayıları

Türkiye’de bilinen verilerle 2007 yılında 6896 mülteci ve 5190 sığınmacı olmak üzere toplam 12 086 kişi; 2012 yılında 14 325 mülteci ve 10 962 sığınmacı olmak

üzere toplam 25 287 kişi; 2017 Ocak ayı itibariyle 45 383 mülteci ve 250 018 sığınmacı olmak üzere toplam 295 401 kişi mülteci veya sığınmacı statüsünde yer almaktadır. Resmi istatistiklere bakıldığında dünya genelinde ve Türkiye genelinde mülteci ve/ya sığınmacı sayılarının artması sığınmacı ve mültecilerin yaşam koşulları ve buldukları ülkedeki sosyal ve kültürel yapıdaki değişimi nasıl etkiledikleri konuları giderek daha fazla önem kazanmaktadır (www.unhcr.org, erişim tarihi: 27.02.2017).

Türkiye’de 2007-2017 yılları mülteci ve sığınmacı sayıları Şekil 1.2’de verilmiştir.

Şekil 1.2. Türkiye’de 2007-2017 Yılları Mülteci ve Sığınmacı Sayısı

Türkiye’de sığınmacı sayısının fazla olmasının nedeni 1951 yılında Türkiye’nin imzalamış olduğu Cenevre Antlaşması’dır. Antlaşmaya taraf olan Türkiye, antlaşmaya “coğrafi çekince” maddesini koydurmuş ve bu maddeden dolayı ülkemiz dünyada benzer uygulamayı gösteren üç ülkeden biri olmuştur. Türkiye’nin antlaşmaya koyduğu coğrafi çekinceye göre; Türkiye, Avrupa Güvenlik Hattı’ndan gelen kişilere mülteci statüsü vermeyi taahhüt ederken bu hattın dışından gelen kişilere sadece sığınmacı statüsü vereceğini belirtmiştir. Antlaşmaya “coğrafi çekince” koyan ülkelere biri olan Madagaskar kendini başka bir antlaşma ile bağlamış durumdayken diğer ülke olan Monako ise, Avrupa Birliği üyeliğinden sonra bu coğrafi çekinceyi kaldıracaktır (www.tbmm.gov.tr, Erişim tarihi:10 Ocak 2016). Türkiye, dünya ülkeleri içerisinde makroekonomiye sahip ve coğrafi çekince

gösteren tek ülkedir. Bu durum Birleşmiş Milletler Türkiye Cenevre Ofisi tarafından web sayfasında aşağıdaki gibi anlatılmaktadır (www.cenevreofisi.dt.mfa.gov.tr, Erişim tarihi: 13 Mart 2017).

“Türkiye’nin, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne koyduğu coğrafi sınırlamalar mevcuttur. Sözleşmenin ilk taraf devletlerinden olan Türkiye, 29 Ağustos 1961 tarihinde bu konu hakkındaki deklarasyonunu açıklamış ve ilgili ibareyi “Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle” şeklinde anladığını ve kabul ettiğini ifade etmiştir. Türkiye, Bakanlar Kurulu’nun 1 Temmuz 1968 tarihli kararı ile 1967 New York Protokolü’ne katılmıştır, ancak 1951 Cenevre Sözleşmesi ile getirdiği coğrafi kısıtlamayı kaldırmamıştır. Bu çerçevede, Avrupa ülkeleri dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanınmamakta, Sözleşme hükümlerine göre mülteci statüsü taşıyan kişiler “sığınmacı” olarak tanımlanmakta ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar kendilerine geçici koruma sağlanmaktadır.”

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Günümüzde dünyanın küreselleşmesi, savaşlar, açlık, kıtlık vb. nedenlerle bireylerin daha iyi yaşam arayışları artmaktadır. Daha iyi bir yaşam sürdürmek amacıyla yola çıkan bireyler, kendi yaşam alanlarına ait sınırları aşmaya çalışmakta ve bu süreçte pek çok güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bir ülkeden diğer bir ülkeye göç eden bireylerin, etnik ve kültürel kimliklerinin yeni tecrübelerden etkilenmesi olasıdır (Mann 2006). Bu olasılıklar kimi zaman toplumsal hayata uyumda, kimi zaman kimlik arayışında, kimi zaman da aidiyet duygusunun yoksunluğunda kendini göstermektedir. Aslında burada iki yönlü bir etkiden söz edilebilir. Anavatanı olan toprakları terk ederek başka bir ülkede yaşamaya başlayan bireylerin o kültürün etkisinde kalma olasılığı olduğu gibi, yeni yaşamaya başladığı ülkenin kültürel yapısı ve ekonomisi gibi özelliklerini etkileme olasılığı da vardır. Bu nedenle, sığınmacı ve mültecilerin yaşam koşullarındaki güçlükler tartışılırken içinde buldukları toplumun var olan ve korumaya çalıştıkları parametreleri de dikkate alınmalıdır.

Türkiye’de son yıllarda bu konular ve dış göç nedeniyle ortaya çıkan sorunlar sıklıkla tartışılır olmuştur.

2015 yılı verilerine göre, Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan 2010 yılına kadar aldığı dış göçten daha fazlasını son beş yılda almıştır (Nişancı ve Yetkin-Aker 2016). Bu durum, ülke dinamiklerinde değişiklik yaratmış ve bu değişiklik kimi yerlerde sancılı bir hal almışken kimi yerlerde öngörülemeyen sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (<http://www.ensonhaber.com>, Erişim tarihi: 24 Mayıs 2017).

Ülkemizde Birleşmiş Milletler Ocak 2017 verilerine göre 295 401 kişi, sığınmacı ve mülteci statüsünde yer alırken Türkiye İçişleri Bakanı Süleyman SOYLU 15.02.2017 tarihinde yapmış olduğu açıklamada Türkiye’de göçmen ve mülteci olarak 3 551 078 kişinin barındığını ifade etmiştir (<https://www.icisleri.gov.tr> Erişim tarihi: 25 Mayıs 2017). Bakan Soylu’nun belirttiği bu sayı, nüfusu 2 901 396 olan ve Türkiye’nin en büyük 4. ili Bursa’dan daha fazladır (<http://tuik.gov.tr>, Erişim tarihi: 25 Mayıs 2017). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre, sadece Türkiye’de geçici koruma kararı ile kalan Suriyeli vatandaşların sayısının –ki verilen sayıya mülteci ve sığınmacılar dâhil değildir- Türkiye nüfusuna oranı %3,78’dir (<http://www.goc.gov.tr>, Erişim tarihi: 25 Mayıs 2017). Bu sayı Türkiye’de yaşayan her otuz kişiden birinin Suriyeli olduğunu ifade etmekteyken, sığınmacı ve mülteciler de bu sayıya dâhil edildiğinde Türkiye nüfusuna oranı %4,15’e çıkmaktadır. Bu da Türkiye’deki her 24 kişiden birinin yabancı olduğunu ifade etmektedir. Resmi kayıta girmeyen birçok kaçak yabancıнын da olduğu gerçeği durumun daha da ciddi sayılara ulaştığını düşündürmektedir. Bu veriler doğrultusunda, ülke genelinde tartışılması gereken yeni bir sosyal olgunun oluştuğu gerçeği ile karşı karşıya kalınmıştır. Göçler sonucunda, göç eden ya da göçün gerçekleştiği bölgedeki tüm bireyler bu durumdan etkilenmektedir. Bu etkinin olumlu sonuçlar doğuracağına ilişkin inançlar iyimser görünse de çocuklar üzerinde ağır travma oluşturabilir. İç veya dış göç deneyimi yaşayan çocukların ruhsal durumlarıyla bu deneyimi yaşamayan çocukların karşılaştırıldığı birçok çalışmada, göç deneyimi olan çocukların daha fazla davranış ve duygusal problemler yaşadığı belirlenmiştir (Özen, Antar, Özbulut, Altındağ ve Oto 2001, Stevens, Vollebergh, Pels and Crijnen 2005, Janssen et al 2004).

Çocukların korunmaya muhtaç olmaları ve geleceğin inşasındaki rolleri nedeniyle, bu çalışma sığınmacı çocukların zamanlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri okul yaşantılarını anlamak ve yaşantılarını sosyal dışlanma bağlamında incelemek amacıyla tasarlanmıştır. Çalışmada, Türkiye’de artık yadsınamayacak bir sayıya ulaşmış olan sığınmacı çocukların, sosyalleşme ve topluma uyum sağlama evresinde karşılaşılabilecekleri sorunları ele alınmıştır. Araştırmada sosyal dışlanma olgusunun göstergesi olduğu düşünülebilecek ilişkili değişkenler dikkate alınarak üç boyutta incelenmiştir. Bu boyutlar “zorbalık”, “ötekileştirme” ve sosyal dışlanma olgusunun varlığını kontrol etmeyi sağlayacak “destekleyici davranışlar”dır. Çalışmanın konuyla ilgili önemli sorunları ortaya koyacağı öngörülmüştür. Bulgular ve alan yazın ışığında geliştirilecek önerilerin konuyla yakından ilişkili farklı uygulamalara ve akademik çalışmalara rehberlik edeceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada da sığınmacı çocukların yaşantıları ve karşılaştıkları güçlükler sosyal dışlanma bağlamında incelenecektir. Ailenin ya da çocuğun kültürü, anadili ya da etnik kökeni nedeniyle karşılaşılabileceği güçlükler çocukların kendi yorumlamaları ile açıklanmaya çalışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Genel Bilgiler

Sığınmacı çocukların sosyal dışlanma bağlamında yaşadıkları durumları anlayabilmek için öncelikle göç ve göçün doğurduğu durumları anlamak gerekir. Bu nedenle bu bölümde ilk olarak göçe ilişkin tanımlarda, göç hareketlerinden söz edilmiş; ardından Dünya’da ve Türkiye’de sığınmacıların durumu, sığınmacı ve mülteci çocuklara yönelik çalışmalar, sosyal dışlanmanın tarihçesi, tanımları, neden olduğu olumsuz durumlar ve Dünya’da ve Türkiye’de çözüm odaklı çalışmalar verilmiştir.

2.1. Göç

Türk Dil Kurumu (TDK) Büyük Türkçe Sözlük’te göç, göçmen ve sığınmacı kavramları yer almaktadır. TDK’ya göre göç; *“ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret”* anlamına gelmektedir (www.tdk.gov.tr, Erişim tarihi: 30 Mayıs 2017). Alan yazında ise göç, *“belirli bir hedef doğrultusunda ya da belirli bir hedef olmaksızın herhangi bir yere yönelen coğrafi insan hareketleri”* olarak tanımlanmaktadır (Çağlayan 2011). Emiroğlu ve Aydın (2003) göçü, bireyin coğrafi yer değişikliği ve bu değişikliğin yol açtığı nüfus dinamiği; Marshall (1999) *“bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içermek”* olarak tanımlamıştır. Uluslararası Göç Örgütü’nün 2009 yılında yayınlamış olduğu Göç Terimleri Sözlüğü’nde göç; *“Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir.”* şeklinde belirtilmiştir.

Türk Hukuk Mevzuatında yer alan 6458 Kanun numaralı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre ise göç; *“yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını,*

Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası koruma” olarak anlatılmaktadır.

Göç, iç ve dış göç olmak üzere iki boyutta incelenebilir. İç göç, bireyin yaşadığı ülke içerisinde sürekli veya geçici suretle yer değiştirmesi; dış göç ise bir ülkeden başka bir ülkeye yer değişikliği eylemini gerçekleştiren kişi veya kişilerin yaşamlarını devam ettirmek için gerçekleştirdikleri nüfus hareketi olarak tanımlanabilir (Özer 2004). Fichter (1990) bireyin tercihini dikkate alarak göçleri “gönüllü göçler” ve “zorunlu göçler” olarak iki grupta incelemiştir. Gönüllü göç, insanların kendi istekleri ve beklentileri doğrultusunda, bir şehirden diğerine, bir ülkeden diğerine ya da başka bir bölgeye yer değiştirmesidir (Özkalp 1994). Zorunlu göç ise bireylerin kendilerine özgü yaşam alanlarından (habitatından) zoraki ve ellerinde olmayan nedenlerle koparılması olarak tanımlanmaktadır (Gürel 2001). Ayrıca Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) verilerine dayalı olarak Türkiye’nin mevcut uluslararası göç profili incelendiğinde birbirine geçmiş üç göç türü çıkmaktadır. Bunlar turistleri ve öğrencileri kapsayan düzenli göç, transit-ekonomik düzensiz göç ve mülteci göçüdür (İçduygu ve Biehl 2009). Türkiye’de göç ve buna bağlı durumları anlamak için geçmişten günümüze göç hareketlerine bakmakta fayda vardır.

Anadolu toprakları üzerinde göç hareketleri incelendiğinde gerek Osmanlı Devleti gerekse Türkiye Cumhuriyeti’nin açık kapı politikasını benimsediği görülmektedir (Poyraz 2012). Benimsenen bu politika gereği kendilerine sığınanlara barınma için yer tahsis etmiş, çocukların eğitim alabilmeleri için bütün olanaklarını kullanmıştır. Bu politika sadece sınır ötesinde yaşayan Türklere veya Müslümanlara yapılmamıştır. 1919-1920 yıllarında Bolşeviklerden kaçan yaklaşık 150 000 Beyaz Rus’un 1925 yılına kadar ülke sınırlarında Gelibolu ve Çatalca’da barınmaları sağlanmış ve çocuklarının eğitimi için okul ve burs imkânları dahi sağlanmıştır (Ağanoğlu 2001, Karadoğan 2011).

Türkiye’de göçe ilişkin kültürel çalışmalar incelendiğinde “muhacir” ve “gurbetçi” kavramlarıyla karşılaşılır. “Muhacir” kavramı siyasi nedenlerle göç edenleri, “gurbetçi” kavramı ise ekonomik nedenlerle ülke dışına gidenleri anlatmaktadır. Bu iki göç hareketi de devlet tarafından düzenlenmiş ve

desteklenmiştir. Günümüzde Türkiye'nin sınır komşularındaki siyasi olaylar ve Türkiye'nin jeopolitik önemi sığınmacıların ve göçmenlerin ülke topraklarına gelişi ve göç hareketlerini kontrol edilemez boyutlara taşımıştır. Bu kontrolsüz durum sadece Türkiye'yi değil tüm dünya ülkelerinin, özellikle de Avrupa'nın konuyu ele almasına neden olmuştur (Erder 2000, Çakır 2011). Çünkü göçün beraberinde getirdiği önemli sorunlar, Türkiye'den Balkanlara ya da Avrupa'ya tüm ülkeleri etkilemeye başlamıştır.

Göç nedeniyle bireylerin yaşadıkları fiziksel güçlükler, barınma ya da istihdam kaynaklı sorunlar, psikolojik sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Balcıoğlu (2007) çalışmasında göç ile birlikte bireysel ve toplumsal güçlükler oluştuğunu, bu güçlüklerin gerçekçi bir şekilde çözülmediğinde daha da derinleşerek şiddeti doğurduğunu ve bu durumun da madde kullanımı ile desteklendiğini ifade etmiştir. Madde kullanımı ile de bireylerin ruhsal çöküntüye girdiklerine değinmiştir.

Göçe ilişkin kuramların temelinde göçün nedenleri aranmaktadır. Neo-klasik teoriye göre göç, bireyler içinde buldukları durumları iyi-kötü, doğru-yanlış ekseninde detaylı bir şekilde irdelerler ve çıkan sonuçla bireyler rasyonel kararlar vererek kendileri için en fazla kazanç sağlayacak ülkeye göç ederler (Dedeoğlu ve Gökmen 2011). Castles ve Kosack'a (1985) göre göç, zengin ülkelerin daha fakir ülkelere bir çeşit kalkınma yardımudur. Bu bağlamda göçün ekonomik nedenleri irdelendiğinde, göç veren ve alan ülkeler arasında azımsanmayacak ekonomik gelirler görülmektedir. Almanya'da yaşlı bakımı yapan bir Polonya vatandaşının günlük geliri ile kendi ülkesindeki aynı işi yapan başka bir bireyin aylık geliri aynıdır. Benzer şekilde Roma ve Los Angeles'ta hizmetçilik yapan bir Filipinli kadın, kendi ülkesindeki önemli uzmanlık alanındaki bir bireyden daha fazla kazanmaktadır (Anderson 2000, Parrenas 2001). Göç ile yüksek gelir kazanan göçmenler arkada bıraktıkları içinde büyük bir gelir kapısıdır. Bu göçmen işçiler 1995 yılında sadece Asya'ya bir yıl içinde ortalama 75 milyar dolar aktarmışlardır (Momsen 1999).

2.1.1. Göçe İlişkin Tanımlar

Bireyler daha iyi bir yaşam için yer değiştirme eylemini gerçekleştirir. Bireylerin uyruğunda bulunduğu veya yaşadığı ülkesini çeşitli tahakkümler ya da ayrımcı yasal

veya siyasal baskılar nedeniyle veya can güvenliğini sağlamak amacıyla terk ederek yabancı bir ülkeye, diplomatik temsilciliğine, elçilik binalarına, savaş veya devlet gemilerine giriş yaparak bu devletin korumasını talep hakkına *sığınma* veya eski deyişle *iltica* denilmektedir (Pazarıcı 2007).

Göç, zorunlu ve zorunlu olmayan göç olarak iki ayrı boyutta incelendiğinde; sığınmacı özellikle siyasal, dinsel, kültürel, ideolojik gibi çeşitli baskılar nedeniyle başka bir ülkeye gelen veya gelmek zorunda kalan kişi olarak tanımlanabilir. Göçmen, daha iyi ekonomik yaşam koşulları sağlamak amacıyla başka bir ülkeye kendi tercihi doğrultusunda giriş yapan kişi olarak tanımlanmaktadır (Aybay 2007).

Türk Dil Kurumu Büyük Sözlüğüne göre göçmen, “*kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir*” olarak tanımlanmaktadır. Mülteci, sığınmacı olarak ifade edilmekte; sığınmacı ise “*başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi, sığınık, mülteci. Yabancı bir ülkede iltica etmeden önce belirli bir süre kalan kimse*” olarak tanımlanmaktadır.

Mülteci ifadesi medya, politikacılar ve kamuoyu tarafından sıklıkla, yaşadıkları yerleri terke zorlanan insanlar için kullanılmaktadır. Günlük kullanımda bu kavram genel anlamıyla kullanılırken, ülkelerini terk etmek zorunda bırakılan insanlarla, ülkelerin sınırları içinde göçe zorlananların birbirlerinden ayırt edilebilmesi için fazla çaba sarf edilmemektedir. İnsanların mülteci olarak anılmalarında savaş, siyasal şiddet, toplumsal çatışma, doğal afet ya da yoksulluk gibi olaylardan kaçması yeterlidir (Dünya Mültecilerin Durumu 1997). Bu durum bir kavram karmaşası yaratmaktadır.

1951 tarihli Mültecilerin Statüsü ile ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nde mülteci kavramının açıklaması yapılmaktadır. Bu sözleşmeye göre mülteci; “*ırkı, dini, milliyeti veya belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti ya da siyasal görüşü nedeniyle zulme uğrayacağı yolunda haklı bir korku taşıyan ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve o ülkenin korumasından yararlanamayan ya da aynı korku yüzünden yararlanmak istemeyen kişi*” olarak açıklanmıştır.

Uluslararası hukukta sığınmacı mülteci adayını temsil etmekte, Türkiye’de sığınmacı sığınma talebinde bulunan kişinin Avrupalı olma/olmama durumunu ifade

etmektedir. Bu durumun asıl nedeni Türkiye'nin taraf olarak imzaladığı 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu "coğrafi çekince"dir. Bu çekince ile Türkiye Avrupa Güvenlik hattından gelen kişilere mülteci statüsü vermektedir, bu alanın dışından gelenlere ise mülteci statüsü verilmemektedir. Uluslararası hukuktaki sığınmacı terimi Türk iltica sisteminde, Avrupa dışından gelenler için sığınma başvuru sahibi statüsüne karşılık gelmektedir. Kişinin mültecilik başvurusu kabul olduğu zaman, sığınmacı olarak üçüncü ülkeye bir yerleştirilmektedir (Gürle 2012).

2013 yılında Resmi Gazete'de yayınlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile bir terim daha kullanılmış ve sığınmacı-mülteci konusundaki kavram karmaşasına "şartlı mülteci" kavramı da eklenmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 62. Maddesinin 1. Fıkrasına göre şartlı mülteci "*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir*" olarak belirtilmektedir. Bu açıklama 1951'den bu yana dünyada ve Türkiye'de Cenevre Sözleşmesi'ne bağlı olarak "mülteci-sığınmacı (coğrafi çekince nedeniyle)" kavramıyla aynı anlamı taşıması nedeniyle anlam karmaşasına neden olmamak için bu çalışmada şartlı mülteci kavramı kullanılmayacaktır.

Türkiye'nin sınır komşusu Suriye'nin içinde bulunduğu kaostan dolayı yaklaşık 5 yıldır Türkiye'de misafir edilen Suriye'li vatandaşların statüsü de önemlidir. Türk hukuk mevzuatında 22/10/2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 3. Maddesinin 1. Fıkrasının f Bendine göre geçici koruma "*ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı*" ifade etmektedir.

2.1.2. Dünya’da ve Türkiye’de Sığınmacıların Durumu

BMMYK’nın 2015 yılı sonu verilerine göre 63 910 000 kişinin durumu endişe vericidir. Bu kişilerden 16 121 427’si mülteci, 3 219 941’ü sığınmacı, 37 494 172’si ülke içinde zorla yerinden edilmiş, 2 518 729’u ülkesine geri dönmüş ancak tam olarak geri döndüğü kendi ülkesine uyum sağlayamamış (IDP), 3 687 729’u vatansız kişi statüsünde ve 870 740’ı ise dolaylı olarak hizmet alan kişileri oluşturmaktadır. Şekil 2.1’de dünyada ülkelere zorunlu göçmen demografisi, Şekil 2.2’de Türkiye zorunlu göçmen demografisi verilmiştir.

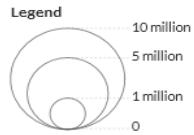
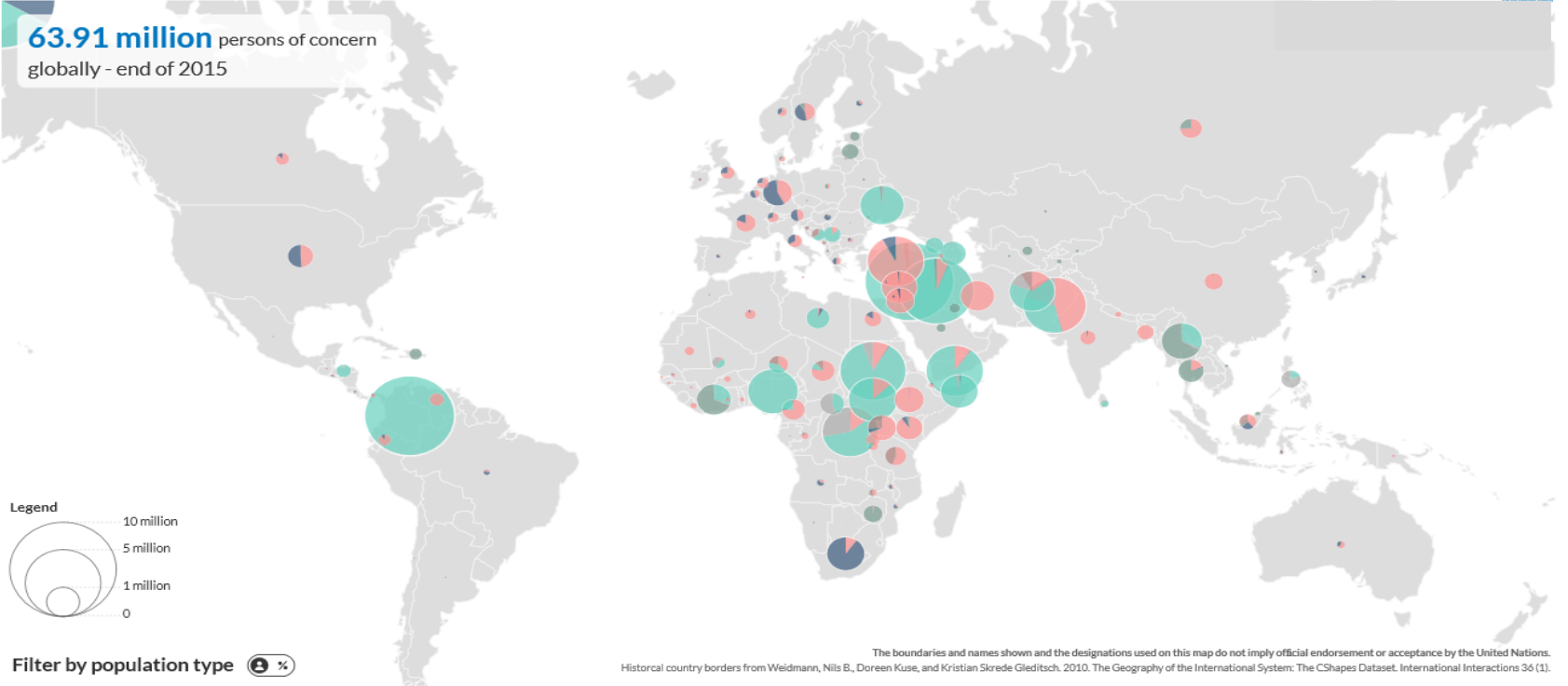

UNHCR STATISTICS

The World in Numbers

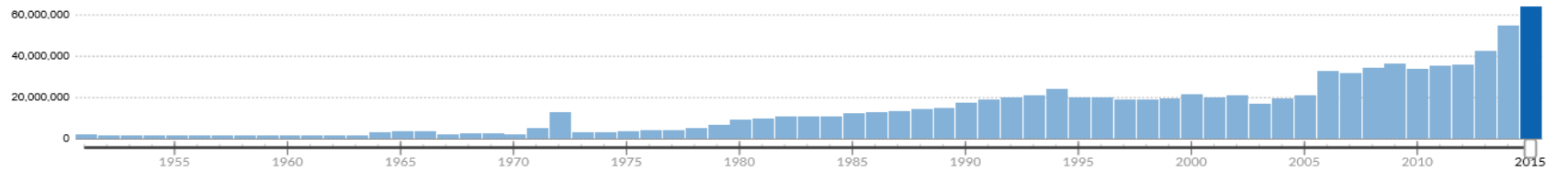
63.91 million persons of concern
globally - end of 2015

Filter by population type

The boundaries and names shown and the designations used on this map do not imply official endorsement or acceptance by the United Nations.
Historical country borders from Weidmann, Nils B., Doreen Kuse, and Kristian Skrede Gleditsch. 2010. The Geography of the International System: The CShapes Dataset. International Interactions 36 (1).

Refugees	16,121,427	Asylum-seekers	3,219,941	IDPs	37,494,172	Returnees	2,518,729	Stateless persons	3,687,729	Others	870,740
----------	------------	----------------	-----------	------	------------	-----------	-----------	-------------------	-----------	--------	---------

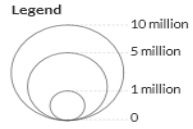
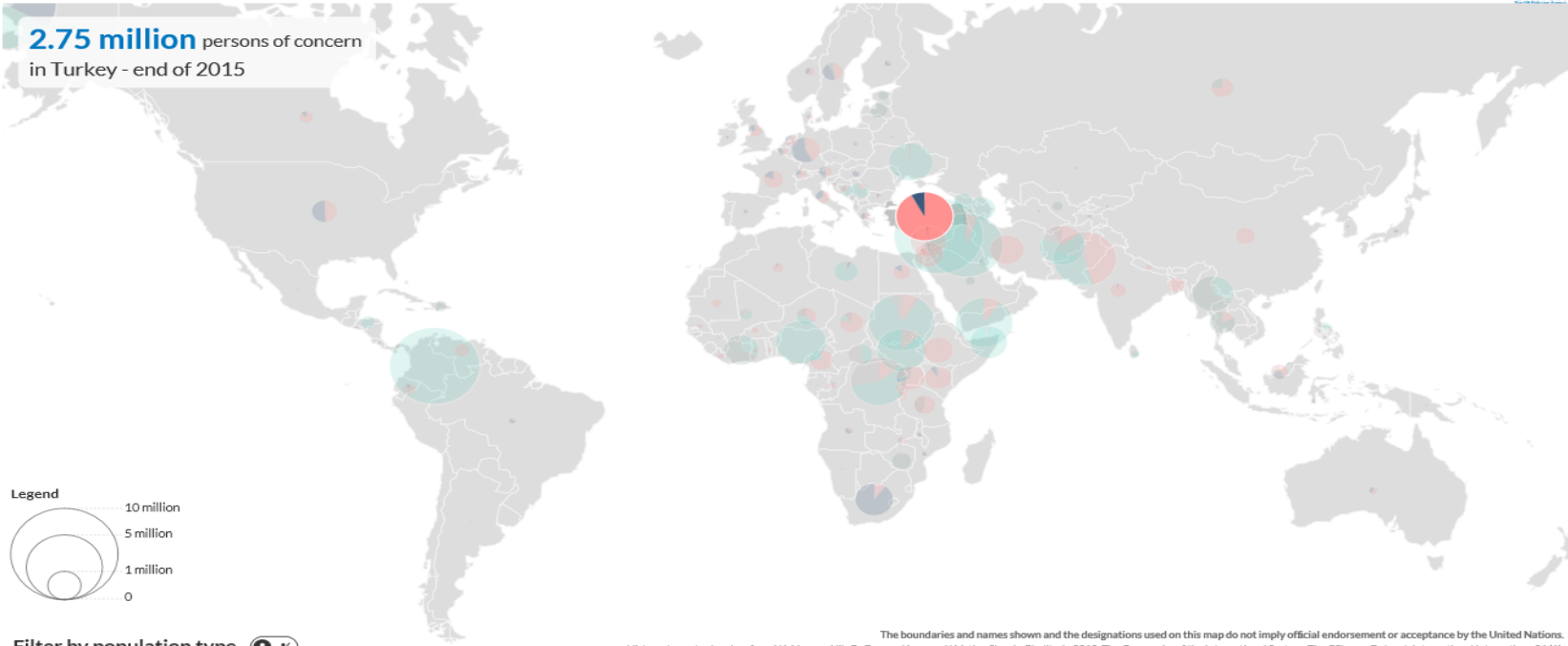

Şekil 2.1. Dünya'da Ülkelere Göre Zorunlu Göçmen Demografisi (popstats.unhcr.org, Erişim Tarihi: 27 Şubat 2017)

UNHCR STATISTICS
The World in Numbers

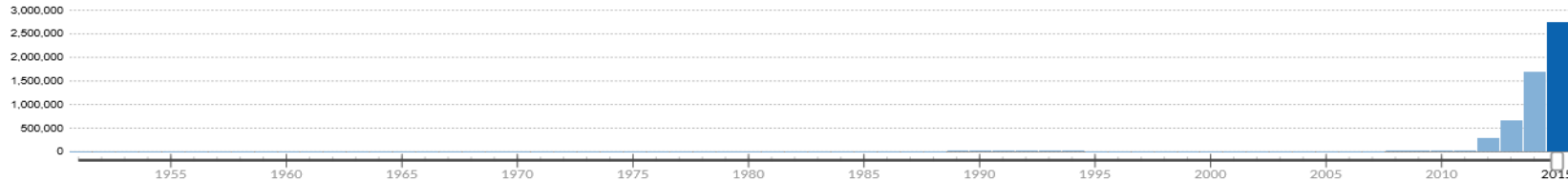

2.75 million persons of concern
in Turkey - end of 2015

Filter by population type

Refugees	2,541,352	Asylum-seekers	212,408	IDPs	-	Returnees	-	Stateless persons	780	Others	-
----------	-----------	----------------	---------	------	---	-----------	---	-------------------	-----	--------	---

Şekil 2.2. Türkiye Zorunlu Göçmen Demografisi (popstats.unhcr.org, Erişim Tarihi: 27 Şubat 2017)

Şekil 2.1 incelendiğinde, 1965 yılında 3 570 000 kişi endişe verici durumdayken, sadece elli yıl sonra bu sayı ortalama yirmi bir kat artmış ve bu da her iki sene de bir bu sayının ikiye katlanarak arttığı görülmektedir. Verilere bakıldığında endişe verici durumda olan kişilerin genelde sosyo-ekonomik düzeyi düşük ülkelerde yer aldığı görülmektedir.

Şekil 2.2’de, Türkiye’deki sığınmacı demografisi verilmiştir. Türkiye’nin dünyadaki jeopolitik konumu düşünüldüğünde, Türkiye’nin göç hareketlerinde belirleyici olduğu düşünülebilir. Suriye’de 6 563 462 kişi, Irak’ta ise 4 403 287 kişi yerinden edilmiş kişi statüsündedir. Bu durum, kurulduğu yıldan bu yana açık kapı politikası yürüten Türkiye için büyük bir risk oluşturmaktadır. Şekil 2.2 Türkiye’de 2 551 532 kişinin mülteci statüsünde yer aldığı göstermektedir. Ancak Türkiye gerek 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde koymuş olduğu coğrafi çekince maddesinden dolayı gerekse Suriye’nin içinde bulunduğu politik iç çatışmadan kaçarak Türkiye’ye sığınanlara vermiş olduğu “geçici koruma” statüsünden dolayı bahsedilenden daha çok sayıda mülteci barındırmaktadır.

Türk toplumunda yabancı algısı “Müslüman olmayan” ile özdeşleşmektedir (Dedeoğlu ve Gökmen 2011). Bu algıdan dolayı Türkiye’ye halkı Müslüman olan ülkelere giriş yapan yabancı uyruklulara karşı bir sempati duyulsa da, her geçen gün Türkiye’ye sığınmacı olarak gelen kişilerin sayılarında artış olması nedeniyle yerel halk ile sığınmacılar arasında sorunlar oluşmaktadır. Yaşanan sorunların en dikkat çeken örneğini 24. Dönem milletvekili Sinan Oğan’ın “*Yarın bunların (Suriye’lileri kast ederek) her birinin bir kapkaççı, bir hırsız, bir tecavüzcü, bir cani olma ihtimali yüzde yüzdür. Biz mecbur muyuz? Biz bu kadar hırsız bu kadar IŞİD’liyi barındırmaya mecbur muyuz?*” şeklindeki açıklamalarında görülmektedir (<http://www.sinanogan.com>, Erişim tarihi: 30 Mayıs 2017). Ülkelerini terk ederek Türkiye’ye sığınan kişilerin üçüncü bir ülkeye mülteci statüsünde yerleşmesinde, BMMYK anahtar rol oynamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu “coğrafi çekince”den dolayı Avrupa Güvenlik Hattı’ndan gelen sığınmacılara mülteci statüsü verilmekte, bu güvenlik hattı dışından gelenlere mülteci statüsü verememektedir ve bu kişilerin mülteci kabul işlemlerini BMYK üstlenmektedir. Bu nedenle sığınmacı bireylerin Türkiye sınırları içindeki işlemlerini

Türkiye Cumhuriyeti gerçekleştirmekte fakat ülke dışı işlemlerini BMMYK yürütmektedir.

Türkiye’de sığınmacılara, kimliklerini bilgilerini içeren *sığınmacı tanıtım kartı* ile *ikamet izin belgesi* verilmektedir. İkamet izin belgeleri İç İşleri Bakanlığı’nca altı ay süreyle verilmekte, işlemlerin nihai sonuca ermemesi durumunda ikinci bir altı aylık süre başlamaktadır. Bir yıllık mühlet sonunda sığınmacının BMMYK’ya yaptığı başvuru henüz sonuçlanmamışsa, ikamet izin süresi yeniden uzatılabilmektedir. Bu işlemler esnasında sığınmacı, emniyet makamlarınca ikamet etmesi için yönlendirildiği il sınırları içerisinde ikamet etmesi ve zorunlu durumlarda il dışına çıkabilmeleri için kendilerine verilen izin belgesi olmadan şehir değişikliği yapmaması gerekmektedir. Sığınmacının başka bir ilde gitmesi için o ilde birinci derecede akrabalarının olması veya bulunduğu ilde hastalığının tedavi edilmesi imkânının olmaması gerekir. Sığınmacının kısa süreli olarak yerleştirildiği ilin dışına çıkması gerekiyorsa (tedavi veya BMMYK görüşmesi veya hukuki danışma için), ikamet ettiği il emniyet müdürlüğünden 15 güne kadar geçerliliği olan “izin belgesi” temin etmesi gerekmektedir. İşlemlerin bu zaman zarfını geçmesi halinde gitmiş olduğu ildeki emniyet müdürlüğünden iznini 15 güne kadar uzatabilir. Sığınmacı, kendisine verilen izin günleri içinde ikamet yerine dönmezse veya izin belgesi olmadan ikamet ili dışına çıkarsa “firari” durumuna düşerek adli yaptırımla karşılaşmaktadır (<http://www.hyd.org.tr>, Erişim tarihi: 29 Ekim 2015).

İltica başvurusu ve sığınmacılık sürecindeki göçmenlerin Türkiye’de bekleme süreleri 1 ila 3 yıl arasında değişmektedir (Buz 2002). Bu sürede sığınma sistemiyle ilgili en temel sorun, çocukların sığınma başvurularının ve eğer kabul aldılarsa üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin yapılmasının çok uzun sürmesidir. Türkiye’de bazen dört-beş yılı alan zamanda hayatlarındaki rollerin de değişmesiyle eğitim hakkından yoksun kalarak yaşamlarını devam ettirmek zorunda kalmaları, büyük bir kayıp olarak düşünülebilir (Gürle 2012).

Sığınmacıların Türkiye sınırları içerisinde çalışabilmeleri için mevzuatta düzenlemeler olmasına rağmen çalışma izni belgesini almaları uzun bürokratik işlemler gerektirmektedir. Bu işlemlerden dolayı yasal çalışma izni alamayan sığınmacılar kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini sağlayabilmek için illegal

çalışmakta ve bu durumda iş güçlerinin istismara açık bir hal almasına neden olmaktadır. (Dalar, Ayhan-Algan ve Algan 2003). Bu nedenle Türkiye'ye gelen yabancı göçmenlerin yaptıkları işler genellikle yasadışı olmaktadır. Göçmenler genellikle ev işleri, eğlence, inşaat, tekstil, gıda ve tarım gibi sektörlerde çalışmaktadırlar (İçduygu 2004).

2.1.3. Sığınmacı ve Mülteci Çocuklara Yönelik Çalışmalar

Sığınma deneyimi yetişkin, genç, yaşlı olmak üzere bütün yaş gruplarını etkileyen bir süreç olmakla birlikte, çocuklar açısından düşünüldüğünde bu durum kaygı verici olabilir. Çünkü çocuklar gelişimleri devam eden, korunmaya ve bakıma ihtiyaç duyan ve yetişkinlere bağımlı olan bir durumdur. Çocuklar yetişkinlere olan bu bağımlılıklarından dolayı fiziksel yaralanmalara, hastalıklara ve duygusal örselenmelere daha açıktır. Sığınma deneyiminin, çocuklar ve özellikle de bakmakla sorumlu olmayan bir yetişkinin refakatinde olmayan çocuklar üzerinde yetişkinlerden daha büyük etkiler bırakacağı çok açık bir gerçektir (Beter 2006).

Ülkelerinin sınırlarını geçtikten sonra çocuklar vatandaş olmanın imkân ve haklarından yararlanamadıkları yeni bir konuma, yani “yabancı” statüsüne geçerler. Devletler, kurumlar, bürokratlar açısından yabancı statüsündeki çocuk, hem bir insan hakları ve çocuk hakları meselesi hem de göçmen olarak bir göç yönetimi sorunu haline gelmektedir (Atasü-Topçuoğlu, 2012). Çocuklar açısından bakıldığında, eğitim ve eğitime ilişkin sorunlar bu göç yönetiminin önemli unsurlarından biridir.

Eğitim hakkına erişimde de dünyada iyi uygulama örnekleri bulunmaktadır. Belçika'da refakatsiz çocukların kayıt altına alındıktan iki ay sonra zorunlu eğitimleri başlatılmaktadır. “Hoş Geldin Sınıfları” olarak bilinen geçiş sınıflarında refakatsiz çocuklara öncelikle dil becerisi kazandırılır ve böylece çocuklar örgün eğitime hazırlanır.

Avusturya'da refakatsiz genç mültecilerin işgücü piyasasına ulaşmalarında uygulamada sorunlar çıksa da, mülteci ve ikincil koruma statüsü olanların iş gücü piyasasına serbest erişimleri vardır. Çek Cumhuriyeti'nde, refakatsiz çocukları da kapsayan sığınmacılar, sığınma başvurusunda bulunduktan bir yıl sonra çalışabilmektedirler. Macaristan'da sadece uluslararası koruma sahibi çocukların iş

gücü piyasasına erişimleri bulunmaktadır. Slovakya’da ise 16 yaşından küçüklerin çalışması yasak olup 16 yaşından büyükler sığınma başvurularına olumlu cevap aldıklarında ya da sığınma talebinde bulduktan sonra kararın verilmesi 12 aydan fazla sürdüğünde iş gücü piyasasına erişebilmektedirler (Gürle 2012).

Türkiye’de İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, İstanbul Valisinin inisiyatifi ile kurulmuş olan Sığınmacılar, Mülteciler, Düzensiz Göçmenler ve İnsan Ticareti Mağdurları Komisyonu, İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Zeytinburnu Belediyesinin “Kente Uyum Merkezi” konuyu sosyal boyutu ile ele alarak hizmet vermektedir. İstanbul Elmadağ’da Roma merkezli bir hayır kurumu da Türkiye’de oturma izni olmadığı için okula gidemeyen eğitim çağındaki Hıristiyan çocuklara eğitim hizmeti sunmaktadır (Gürle 2012).

Türkiye sınırları içerisinde sığınmacı çocukların ülke şartlarına uyumları ve eğitim hakları için çalışmalar olmasına rağmen bazı sorunları halen yaşadıkları gözlenmektedir. Toplumla uyum sürecinde karşılaşılan önemli sorunlardan biri yerel toplumun göç eden bireylere karşı oluşturdukları içsel koruma güdüsüdür ve bu durum sosyal dışlanma bağlamında açıklanabilir.

2.2. Sosyal Dışlanma

Toplum normlarını oluşturan en önemli olgu toplumu oluşturan bireylerdir. Bireylerin toplum normlarını oluştururken yararlanacağı en büyük kaynak ise bulunduğu toplumun dinamikleridir. Bu durum kısır bir döngü gibi görünmekle birlikte aslında toplumun biçimlenmesini sağlar. Birey, içinde bulunduğu toplumun dinamiklerine ayak uydurabildiği sürece etkin rol sorumluluğunu yerine getirebilir, aksi durumda ise birey toplumun yapısında zarar verici eylemlere başvurabilir. İç ve dış göç hareketliliklerinde göç alan toplumun yapısı değişime uğramaktadır. Bu değişim toplumun yapısında ya da o kültürü oluşturan bireylerin yaşantılarında olumlu ve olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Bu tür olumlu ya da olumsuz yaşantılar göç unsurunu oluşturan bireylerde de gözlenebilir. Gözlenen sorunlardan biri de göçmen statüsündeki bireylerin diğer bireyler tarafından kabul edilmesinin zaman almasıdır. Bazı durumlarda bu kabul, giderek güçleşmekte ve göçmen bireyler sosyal dışlanmaya maruz kalabilmektedir. Göç eylemini gerçekleştiren bireylerin (sığınmacı, mülteci, göçmen, vb.) karşılaştıkları sosyal dışlanma, bireyin veya belirli

bir grubun toplumla olan ilişkilerinin veya farklı devlet kurumlarıyla olan bağlarının zedelenmesi veya kopmasını ifade etmektedir (Silver1994, Castillo1994).

Sosyal dışlanma ve yoksulluk terimleri alan yazında sıkça birbirleriyle ilişkilendirilmekte ve bazen aynı anlamda kullanılabilir. Ancak sosyal dışlanmanın birçok boyutta (ekonomik, siyasi, etnik yapı, vb.) incelenmesi, bu kavramın yoksulluktan daha geniş bir alanı kapsadığını göstermektedir. Sosyal dışlanmaya maruz kalan gruplar incelendiğinde, (göçmenler, azınlıklar, kadın ve çocuklar gibi) bu grupların yoksul olmadıkları ancak sosyal hayattaki yerlerinden dolayı toplumdan dışlandıkları görülmektedir (Sapançalı 2005).

2.2.1. Sosyal Dışlanmanın Tarihçesi

Sosyal dışlanma kavramı ilk olarak 1960'lı yıllarda ortaya çıkarak tartışılan bir kavram haline gelmiştir. 1974 yılında dönemin Fransa Sosyal İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı Rene Lenoir'in kaleme aldığı kitapta, sosyal dışlanmaya maruz kalanları ekonomik gelişmenin sonuçlarından faydalanamayan bireyler olarak tanımlamış ve bu kişilerin Fransa sınırları içinde yer alan; zihinsel ve fiziksel engele sahip, intihar eğilimi olan, ihtiyar, istismara maruz kalan korunmasız çocuklar, madde bağımlısı olan kişiler, suçlular, tek ebeveynli aileler, sorunlu hane üyeleri, toplumdan farklı marjinal kişiler, asosyal bireyler ve diğer sosyal uyumda zorlanan kişiler olarak tanımlamıştır (Sapançalı 2005).

Sosyal dışlanma olgusu Avrupa Birliği (AB) için 1970 yılından itibaren değinilmesi gereken bir gerçek olarak algılanmasına rağmen ilk kez 1989 yılında sosyal hakların yetersiz gerçekleşmesi ile ilişkilendirilerek kullanılmıştır. 1990 yılında ise "Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Ulusal Politikalar Gözlemevi" kurulmuş ve oluşturulan bu yeni çatı altında toplumdaki temel yaşam standartları ve temel sosyal, ekonomik fırsatlardan yararlanmak için vatandaşlık hakkı konusunda çalışmalar yürütülmüştür. Sosyal dışlanma terimi, 1991 yılında "Gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı"nın 30. maddesinde yer almıştır. Resmi bir belgede ilk kez yer alması ise 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ile gerçekleşmiştir (<http://eur-lex.europa.eu>, Erişim tarihi. 11 Aralık 2015). 1997 tarihinde imzalanan ancak, 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması'nda ise sosyal dışlanma kavramının AB'nin temel mücadele hedefi olduğu açıkça belirtilmiştir. Antlaşmanın 13.

maddesinde ayrımcılığa karşı hükümlerin benimsenmesine, 136. ve 137. maddelerinde ise sosyal dışlanmayla mücadele ve bu mücadelede yaratıcı yaklaşımları geliştirme ve bu konudaki deneyimlerin değerlendirilmesi konularına değinilmiştir (<http://www.europarl.europa.eu>, Erişim tarihi: 11 Aralık 2015). Aynı yıl, “Sosyal Korumanın Modernleştirilmesi için Birleşik Bir Strateji” başlıklı bildiri de sosyal koruma sistemlerinin bireylerin hayatlarının idamı için asgari gelir garantisi içermesi, işgücü piyasalarına ve topluma uyumda pasif değil aktif politikalar uygulanması, sosyal dışlanma ile mücadelede kapsamlı ve bütünleşmiş bir politika uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Mart 2000 tarihinde gerçekleştirilen “Lizbon Zirvesi”nde, yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadelede üye ülkelerin çabalarını destekleyen ve sosyal içermeyi daha fazla mümkün kılan bir Avrupa kurmak hedeflenmiştir (<http://www.europarl.europa.eu>, Erişim tarihi: 6 Aralık 2015). Bu hedeflerin uygulanması, ortak amaçlar doğrultusunda anlaşmaya varmak, en iyi uygulamaları kıyaslamak ve ilerlemeleri değerlendirmek için “Sosyal İçerme Ulusal Eylem Planı”, karşılıklı öğrenme ve olumlu uygulamaların siyasal işbirliği ve devletler arasında değişimini teşvik etmek amacıyla “Topluluk Eylem Planı” ve aday ülkelerinde Avrupa Birliği’nin sosyal politikalarına entegre olabilmeleri için “Ortak İçerme Raporları” hazırlanmasına karar verilmiştir. Aynı yıl, Nice’de gerçekleştirilen toplantıda ise üye ülkelerin etkin bir sosyal içerme stratejisi uygulayabilmeleri amacıyla iş sahalarının geliştirilmesi ve kaynaklara eşit oranda ulaşılabilirliğin erişilebilirliğin sağlanması, sosyal dışlanma olgusunun bireylerde yaratacağı risklerin engellenmesi, güç yitimine uğramış toplum gruplarının desteklenmesi, ilgili kuruluşların ve kurumsal örgütlerin harekete geçirilmesi olmak üzere dört ortak hedef belirlenmiştir (<http://eur-lex.europa.eu>, Erişim tarihi: 6 Aralık 2015). Toplantıda değinilen “Sosyal Politika Gündemi” ile Avrupa’nın 2000-2005 dönemi için sosyal eylemleri belirlenmiş “Sosyal Dışlanmayla Mücadele Topluluk Eylem Programı” oluşturulmuştur. Program sayesinde Lizbon’da benimsenen politikaların hayata geçmesi amaçlanmıştır. Avrupa Birliği’nin “Sosyal İçerme” ile ilgili ilk raporu ise (Draft Joint Report on Social Inclusion) 2001 yılında yayınlanmıştır (<http://ec.europa.eu>, Erişim tarihi: 6 Aralık 2015). Sosyal içerme ile ilgili ikinci rapor ise 2004 yılında yayınlanmış, yoksulluk tanımı bir önceki rapora göre genişletilmiş, yoksulluk algısı “sosyal dışlanma” temeline dayandırılmıştır (<http://ec.europa.eu>, Erişim tarihi: 6 Aralık 2015).

Adı geçen raporlar 2012 yılına kadar her yıl yayınlanmış olup raporlara temel oluşturan Lizbon Stratejisi'nin Mart 2010 tarihinde kapanışı gerçekleştirilmiştir. Aynı ay içerisinde Avrupa Birliği yeni bir rotanın belirlenmesi amacıyla “Avrupa 2020: Akıllı, Sürdürülebilir ve İçermeci Büyüme İçin Avrupa Stratejisi”ni hayata geçirmiştir. Oluşturulan yeni stratejinin amacı, Avrupa Birliğini istihdam, verimlilik, ekonomi ve sosyal uyum başlıklarında akılcı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yapıya büründürmektir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), 2006 yılında, sosyal dışlanmayı; ekonomik yoksulluk, yapabilirlikten yoksunluk, çalışma olanağından yoksunluk, eğitim hakkına erişememe gibi sonuçlar oluşturan çok boyutlu bir yoksunluk süreci olarak ifade etmekte ve yoksulluk, ayrımcılık, eşitsizlik gibi kavramların “çatısı” şeklinde ele almaktadır. Sonuç olarak, sosyal dışlanma; yoksulluk, işsizlik, sosyal koruma, eşitsizlik, ayrımcılık gibi temel sosyal politika konularını kapsamaları ve/veya bunlarla ilişkili olması itibarıyla ekonomik, sosyal, siyasal tartışmaların ve kamu müdahalelerinin en önemli kavramı haline gelmiştir (Sapancalı 2005).

2.2.2. Sosyal Dışlanma Tanımları

Sosyal dışlanma kavramına ilişkin alanyazında çeşitli tanımlamalar mevcuttur. Kimi yaklaşımlara göre *modern çağın sefilleri*, proletarya benzeri bir sınıf oluşturmazlarken, kimi psikolojik faktörel yaklaşımlara göre “psikopat, suç makinası” gibi acımasız bir dille anlatılmış ve kimi zaman da “çaresiz, kader kurbanı” gibi merhametli değerlendirmelerle açıklanmaya çalışılmıştır (Gökçeoğlu-Balcı 2007, Yücesan-Özdemir 2007).

Becker'e (1997) göre, sosyal dışlanma yoksulluktan ve kaynakların dağılımdaki adaletsizlikten daha geniş bir kavramı ifade ederken, Adaman ve Keyder (2006)'e göre, sosyal dışlanma, yoksulluk hallerini de içeren ancak sadece ekonomik anlamını içerlemeyen, farklı nitelikteki olay örgülerinide kapsayan bir kavram olarak ele alınabilir. Walker'a (1997) göre, sosyal dışlanma ile yoksulluk arasındaki en önemli fark; sosyal dışlanmanın belirli bir sürede yaşanan ve geçici olan yoksulluğun aksine, sürekli ve sistematik çok boyutlu yoksunluk süreci olmasıdır.

Dominelli'ye (1999) göre sosyal dışlanma; bireylerin yoksulluk nedeniyle sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi temel hizmetlerden yeterince yararlanamaması ve bu doğrultuda bireylerin, toplumun ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal yaşamına tam olarak dâhil olup uyum sağlayamadığı bir süreçtir. Marshall'a (1999) göre ise sosyal dışlanma, bireylerin ya da hanelerin kaynaklardan ya da toplumla sosyal bağlar kurmaktan yoksun bırakılması sürecini ifade eder.

Sosyal dışlanma, mekânsal boyutlu bir kavram olup dışlanmışların kent merkezlerinden uzakta, örneğin sosyal konut çalışmalarında oluşturulan yeni yaşam alanlarında, gettolarda, kısacası “dışlanmış bölgelerde” yaşamlarını sürdürmeleri anlamına gelmektedir (Atkinson and Davoudi 2000). De Haan (2000) ise sosyal dışlanmayı bireyin toplumu oluşmasını sağlayan bir parça olarak ele alan sosyal bütünleşmenin karşıtı olarakta ele alınabileceğini ifade etmiştir.

2004 yılında Avrupa Birliği Konseyi tarafından yayınlanan raporda “sosyal dışlanma; bireylerin yoksulluk ya da temel becerilerden ve yaşam boyu öğrenme imkânlarından yoksunluk nedeniyle ya da bir ayrımcılığın sonucu olarak toplumun kenarına sıkıştıkları ve tam olarak katılımlarının engellendiği bir süreçtir. Bu dışlanmışlık, sosyal ve topluluğa ilişkin ağlardan ve eylemlerden olabileceği gibi, işten, gelirden ve eğitim fırsatlarından olabilir. Bu kişiler güce ve karar verme sürecine yeterli düzeyde ulaşamazlar, böylece sık sık kendilerini güçsüz hissederler ve günlük yaşamlarını etkileyen kararları kontrol edemezler” ifadeleri kullanılmıştır (Council of The European Union 2004).

1985-1995 yılları arasında Avrupa Komisyonu Başkanı olarak görev alan Jacques Delors'un da üyesi olduğu Fransız Cumhuriyetçi yaklaşımına göre sosyal dışlanma, toplumsal birliğin yok olması anlamına gelmektedir ve kavramsal olarak “devletin yetersizliği” ile açıklanmaktadır (Sapançalı 2003). Bu durum sosyal dışlanma olgusunun yasa oluşturucular tarafından ve ülke idaresinden sorumlu olan kurumlar tarafından önemli bir yol gösterici olduğunu göstermektedir. Byrne (1999) sosyal dışlanmanın içerdiği sosyal dinamikler nedeniyle, sosyal yapılarda meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin toplumsal aktörler üzerinde etkisinin tartışma fırsatı verdiğini dile getirmiştir.

Yoksulluk genel olarak paylaşım sorunu üzerine odaklanırken sosyal dışlanma, paylaşım sorununun yanı sıra yetersiz sosyal katılım, sosyal entegrasyon ve güç yoksunluğu gibi sosyal olgular üzerinde durmaktadır (Room 1995). Sosyal dışlanma yoksulluğa kıyasla daha dinamik, çok yönlü ve metodolojik bakımdan çoklu bir kavramdır. Sosyal dışlanma, ekonomik yoksulluk ile sınırlandırılmayan ve birey ile toplum arasında sosyal uyumu sağlayıcı kuruluşların noksanlığına işaret eden ve her türlü yoksunluğu içeren bir kavramdır (Rodgers, Gore and Figueiredo 1995). Sosyal dışlanmanın çok boyutlu bir kavram olması, onun yoksulluk, işsizlik, mahrumiyet, sahip olunan varlıkların kaybedilmesi, sosyal, siyasal ve kültürel yoksunluklar, temel ihtiyaçların karşılanamaması, insani gelişmeden mahrum kalınması gibi birçok etmeni içinde barındırmasından kaynaklanmaktadır (Saith 2001).

Temel yaşam haklarının bireyler tarafından kullanılamaması ve bu haklardan yoksunluk sosyal dışlanmayı oluşturan en önemli unsurlar olarak ele alınabilir. De Haan ve Maxwell (1998) sosyal dışlanmayı, sosyal ve politik çalışmalara katılmama olarak ifade etmektedir. Toplumdaki önemli ekonomik ve sosyal olanaklara dahil olmayı sağlayan ve temel yaşam standartlarını belirleyen yurttaşlığa ilişkin haklardan yoksunluk veya bunlara erişememe, üzerinde önemle durulan bir unsurdur. Bu bağlamda sosyal dışlanma eksik yurttaşlık (incomplete citizenship) olarak da ifade edilebilir (Sapançalı 2005).

Hobcraft (2002), sosyal dışlanmanın iş durumu ve mesleki sınıf gibi ekonomik göstergelerle sınırlı kalmadığını; nüfus, sosyal koruma, yaş, ev koşulları, psikolojik ve sağlık koşulları gibi birçok etkenin rol aldığını savunmuş ve olguya ek olarak sosyal ilişki noksanlığı, sosyal desteğe olan bağımlılık, tek ebeveynlik, psikolojik ve fizyolojik sağlık problemlerini de dâhil etmiştir.

Rodgers ve arkadaşları (1995) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın bünyesinde yer alan Uluslararası İşçilik Enstitüsü için kaleme aldıkları çalışmada, sosyal dışlanma kavramının giderek büyüyen bir kavram içerdiğini ve bu kavramın anlaşılabilmesinin yoksulluk kavramlarının irdelenmesi ile gerçekleşebileceğini vurgulanmıştır. Sosyal dışlanma kavramının irdelenmesinde şu hususlara dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir;

- Yoksulluğu istihdam ve sosyal entegrasyon ile ilişkilendirmek,

- Ekonomiye yoksulluğun politik ve sosyal boyutlarıyla ilişkilendirmek,
- Toplumsal süreçlerin ve kurumsal yapıların, yoksulluğun yaratılmasında rolünü irdelemek,
- Yoksulluk karşıtı stratejiler, sosyal uyum ve sosyal adalet için küreselleşmenin etkilerini keşfetmek,
- Haklar (sivil, siyasi ve sosyal) ile geçim kaynakları ve pazarlara erişim arasındaki bağlantıyı incelemek.

Atkinson ve Davoudi, 2000 yılında sosyal dışlanmaya ilişkin bir sınıflama ortaya koymuşlardır. Bu sınıflama, Tablo 2.1.'de verilmiştir (Akt. Şahin 2009).

Tablo 2.1. Sosyal Dışlanmaya İlişkin Tanımlama Sınıfını Gösterir Bilgiler

Tanımlama Sınıfı	Tanımlama İsmi	Açıklama
<i>Süreçler</i>	Durum ve Süreçler	Dışlanma, kabul edilmeme, hariç tutulma, istisna edilme (dışlanmış olma) durumu veya süreçleridir.
	Çok Yönlülük	Sosyal dışlanmaya neden olan, dinamik bir biçimde işleyen farklı kaynaklar ve farklı süreçler bulunmaktadır.
	Birleşme	Dışlanma süreçleri ve sonuçları, tehlikeli durumlar birbiriyle birleşmekte ve eklemlenmektedir.
<i>İnsanlar</i>	Sosyal İlişkiler	İnsanlarla toplum arasındaki sosyal bağın kopması, topluma katılımının engellenmesi.
	Dışlanmışlar	Dışlanma, bir bütün olarak bireylere, toplumlara, gruplara göre ifade edilebilir, bununla birlikte herkesi etkiler.
<i>Çevre</i>	Ekonomi	Dışlanma öncelikli olarak işgücü piyasasından, ekonomik yeniden yapılanmadan ve risk alma yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.
	Sosyal Sistemler	Dışlanma sosyal sistemin (ekonomik, sosyal kurumsal, bölgesel ve simgesel) çökmesi ile meydana gelir.
	Kaynaklar ve Beklentiler	Sosyal dışlanma ya kaynakların eksikliğinden ya da beklentilerin yetersizliğinden görülür

Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi sosyal dışlanma üç boyutta sınıflandırmıştır. Süreçler boyutunda, sosyal dışlanma olgusunun bireyler üzerinde etkisinin hangi düzeyde olduğu ifade edilirken, insanlar boyutunda ise sosyal dışlanmaya maruz kalan kişilerle dışlanmayı oluşturan kişilerden söz edilmiştir. Çevre boyutunda ise sosyal dışlanma olgusunu oluşturan makro etkenler ele alınmıştır. Atkinson ve

Davoudi'nin yaptığı sınıflamanın dışında yapılan sınıflamalar Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2.2. Sosyal Dışlanmayla İlgili Farklı Sınıflamalar

Scharf, 2001	Saraceno, 2001	Bonner, 2006	Genç ve Seyyar, 2010
(1) Sosyal İlişkilerden Dışlanma	(1) Çalışma Hakkının Elinden Alınması	(1) Bireysel Yönden	(1) Emek piyasasından tecrit ve işsizlik
(2) Kültürel Faaliyetlerden Dışlanma	(2) Vatandaşlık haklarının Elinden Alınması (Eğitim, Sağlık, Ekonomik, hukuki, Sivil ve Politik)	(2) İktisadi Yönden	(2) Sosyal güvenlik sistemlerinden tecrit ve maddî sıkıntılar (yoksulluk)
(3) Toplumsal Faaliyetlerden Dışlanma		(3) Sosyal Yönden	(3) Tüketim özgürlüğünden tecrit ve yetersiz beslenme
(4) Temel Hizmetlere Erişimden Dışlanma		(4) Politik Yönden	(4) Sağlık hizmetlerinden yoksun bırakılma, hastalıklar veya erken ölümler
(5) Yakın Çevreden Dışlanma		(5) Çevre/Komşuluk İlişkileri Yönünden	(5) Eğitim hizmetlerinden yoksun bırakılma ve kültürel dejenerasyon
		(6) Uzamsal Yönden Dışlanma	(6) Toplum değerlerinden yoksun bırakılma ve yabancılaşma
		(7) Grup Yönünden Dışlanma	

Yavuzer (2000) bazı çocukların arkadaş edinememe nedenlerini sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmada araştırmacı “çevresel-sosyal etkenler” içerisinde, ailenin kültür veya anadiliyle ilgili olarak bulunduğu ortamda bir farklılığının bulunmasına değinmiştir. Bu bağlamda sığınmacı statüsündeki ailelerin ve bu ailelerin çocuklarının karşılaştıkları sorunlar, sosyal dışlanma olgusuyla ilişkili görülebilir.

2.2.3. Sosyal Dışlanmanın Neden Olduğu Olumsuz Durumlar

Sosyal dışlanma, bireyin veya belirli bir grubun toplumla olan ilişkilerinin veya farklı refah kurumlarıyla olan bağlarının zedelenmesi veya kopmasını ifade eder (Silver 1994, Castillo1994). Çocuklukta, çocuğun karşılaştığı beklenmedik ve olumsuz yaşantılar sosyal dışlanmanın göstergesi olabilir. Örneğin okul ortamında bir çocuğun ideolojik, ırka dayalı, etnik, kültürel vb. etmenlerle ilişkilendirilerek

akranları ya da öğretmenleri tarafından aşağılanması, şiddet görmesi sosyal dışlanmanın bir göstergesi olabilir.

Ötekileştirme kavramı TDK'nın (www.tdk.gov.tr, Erişim tarihi: 30 Mayıs 2017) Büyük Türkçe Sözlüğü'nde yer almamasına rağmen, "öteki" sözcüğü, "mevcut kültürün içinde dışlanmış olarak" ifade edilmektedir. Öteki, Latince "alius, alia ve aliud" olarak geçmektedir. Bu kelime aynı zamanda İngilizce de yabancı anlamındaki "alien" kelimesinin de köküdür. Bu bağlamda öteki kavramının yabancı kavramı ile sıkı bir bağı olduğu görülmektedir (Bayram 2015). Ötekileştirme ile birlikte "ben" ve "o" kavramı ortaya çıkmakta ve bazı durumlarda "o" kişi olarak adlandırılan bireyler bir tehdit olarak algılanmaktadır (Stazsak 2008).

Çocukluk döneminde karşılaşılan eğitimden dışlanma, yetişkinlik döneminde sosyal dışlanmaya zemin hazırlamaktadır (Sapançalı 2005). Sığınmacı çocuklar akranları, öğretmenleri ve okulda çalışan diğer kişiler tarafından ötekileştirildiklerini düşünmektedirler. Kimi kuramcılar tarafından orta çocukluk dönemi olarak adlandırılan (6-12 yaş) dönemde çocuklar, okulda 7 000 saatten daha fazla zaman harcarlar. Okul çocukların zamanının büyük bir bölümünü alır ve bu zamanın önemli bir kısmı da okuma, yazma ve hesaplama gibi bilişsel yetenekleri genişletmeye ve iyileştirmeye ayrılır. Orta çocuklukta çocukların yaşıt gruplarınınca kabul edilmesi ve onlarla başarılı etkileşimler kurması, girmek istediği grubun üyeleri olan diğer çocuklarla iş birliği kurmaya ve olumlu bir biçimde etkileşmeye istekli olmayı da içeren bir dizi etkene bağlıdır. Orta çocukluk döneminde, çocukların neredeyse tümü, kendi cinslerinden çocuklarla oynama ve yakınlık kurma eğilimdedirler. Bu durum bazen kızlarla oğlanlar arasında düşmanlığa yakın bir şeylerin oluştuğunu göstermektedir (Gander and Gardiner 2004).

Sosyal olarak dışlanan bireyler, doğuştan elde ettikleri ve İnsan Hakları Evrensel Bildirge'sinde yer alan, hayatlarının devamı için gerekli temel hakları, içinde buldukları durum nedeniyle fiilen kullanamaz duruma düşebilirler. Toplum ile bütünleşemeyen dışlanmışlar, toplumsal düzene ayak uydurmakta güçlük çekebilirler. Bu durum, sosyal adalet anlayışının zedelenmesine neden olabilir (Gökçeoğlu-Balcı 2007).

Uluslararası Kayıtdışı Göçmenleri İnceleme İşbirliği Platformu'nun (PICUM), 2007'de düzensiz göçmenlerin Avrupa'da sağlık sistemine erişimi hakkında yapmış olduğu çalışmasında, düzensiz göçmenlerin birçok ülkede sağlık ve eğitim imkânlarından dışlandığı belirtilmiştir. Sen'in (1996) yapmış olduğu çalışmada da sosyal dışlanma olgusunun bireylerde ruhsal gerilim, kınanma duygusu, umut yoksunluğu, kadercilik, güçsüzlük gibi durumlara neden olduğu ve bu durumların suç oranlarının ve sağlık sorunlarının artmasına neden olduğu belirtilmiştir.

Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi'ni (ORSAM) tarafından 2015'te hazırlanmış olan "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri" adlı raporda, sosyal dışlanmanın etkileri; toplumsal, ekonomik, siyasi ve güvenlik ile temel hizmetler üzerindeki etkiler olmak üzere dört başlık altında açıklanmıştır. Toplumsal etkilere dil farklılığından kaynaklanan sorunlar ile kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunlar, çok eşliliğin ortaya çıkması ve buna bağlı olarak boşanma vakalarının yükselmesi, kadın ve çocuk istismarının gerçekleşmesi, bazı kentlerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmaların ortaya çıkması gibi durumlar örnek verilebilir.

Ekonomik olarak avantaj ve risk fırsatlarının iç içe geçmesi, bazı etkilere neden olabilmektedir. Örneğin; sığınmacıların ülkeye gelişleri ile birlikte özellikle bazı illerde ev kiralarındaki artış yerel ev sahiplerine bir avantaj sunarken, kiracı olan Türkler için bir dezavantaj oluşturmuştur. Suriyeli sığınmacıların sanayi, tarım ve küçük çaplı işletme kollarında kaçak yollarla ucuz işgücü olarak çalıştırılması da tartışmalara neden olan bir diğer konudur. ORSAM'ın yaptığı bir araştırma raporundaki bulgulara göre, sınır kentlerinde işini kaybedenlerin ortalama %60'ı sahip oldukları işlerini, Suriye'lilerin düşük ücretle çalışmayı kabul etmelerinden dolayı kaybettiklerini düşünmektedirler. Bu durum ise yerel halk arasında "kendi toprağında" işsiz kalmaları nedeniyle tepki oluşturmaktadır. Makroekonomik açıdan bu duruma bakıldığında, Suriyelilerin genel bütçe ve işsizlik rakamlarına etkisi olduğu görülmektedir (ORSAM 2015).

10. Balkan Ülkeleri Genelkurmay Başkanları Konferansı'nda konuşma yapan Türkiye 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin 3 milyon Suriyeli ve Iraklı için milli bütçesinden 10 milyar doları aşkın para harcadığını, STK ve belediyelerin yapmış olduğu harcamalarla bu miktarın 20 milyar dolara ulaştığını

aktarmıştır (www.tccb.gov.tr, Erişim tarihi: 20 Mart 2017). Bahsi geçen bütçe Türkiye'nin 2011 yılı toplam personel giderine denk bir rakama karşılık gelmektedir (www.bumko.gov.tr, Erişim tarihi: 20 Mart 2017).

Suriyeli sığınmacıların ülke üzerinde siyasi kutuplaşmaya neden olduğu, Türkiye'nin birçok ilinde yerel halk arasında var olan tepkinin bazı durumlarda şiddet içeren kitlesel tepkiye dönüşmesi de siyasal ve güvenlik alanındaki etkilere örnek olabilir. Suriyelilerin yaşam koşullarına bağlı olarak Türkiye'de suç ve şiddetin artması olasılığı da güvenliği tehdit edebilecek diğer bir durumdur. Eğitim almamış, düşük gelir seviyesine sahip, dışlanmışlık hissi içinde, kimlik bunalımı yaşayan gençlerin ileriki dönemde pek çok suçun kaynağını oluşturabileceği ORSAM'ın raporunda da belirtilmektedir. Sınır illerinde sağlık sektöründen hizmet alanların %30-40'ını Suriyeliler oluşturduğundan bu alandaki hizmet personeli yetersiz kalmaktadır. Yerel halk sağlık hizmetine erişimlerinin sığınmacılar yüzünden engellendiğini düşünmekte ve bu durum mevcut olan gergin durumu artırmaktadır. Yine Suriyeli çocukların dil sorunlarından dolayı şehir merkezlerinde yaşayanların yalnız %10'u zorunlu eğitim alabilmektedir. Sığınmacıların eğitim almaması, uzun vadede yaratacağı sosyal etkiler açısından risk oluşturabilmektedir (ORSAM 2015).

2.2.4. Sosyal Dışlanma ile İlgili Dünya'da ve Türkiye'de Yapılan Çözüm Odaklı Çalışmalar

İşsizliğin başlı başına yoksulluğun en önemli nedeni olması sebebiyle, AB sosyal dışlanma ile mücadele de istihdamı öncelikli sorun olarak ele almıştır. Her üç kişiden ikisinin yoksulluk riski altında olması istihdam olgusunun sosyal dışlanma ile mücadele de önemli bir konuma sahip olduğunu düşündürmektedir (Sapancalı 2005). 1990'da Avrupa Topluluğu Komisyonu tarafından kurulan "Sosyal Dışlanmayla Mücadelede Ulusal Politikalar Gözlemevi" birçok rapor hazırlamıştır. AB tarafından 1993'te tartışma ve danışma sürecini başlatmayı amaçlayan Yeşil Kitap'ta "*refah ve fırsatların paylaşımında dışlanmadan dolayı artan küskünlük; insanların umutsuzluk, şiddet ve uyuşturucu gibi yıkıcı davranışlara sürüklenmesi riskini artırır. Bu durumun getirmiş olduğu güvensizlik gelecek korkusunu doğurur, bu da sık sık, içe dönüklüğe ya*

da ırkçı ideolojilere, hastalığa, yabancı düşmanı davranışlara, siyasal ve sosyal çatışmalara yöneltilir” ifadesi kullanılmıştır (Lovering 1998).

Sosyal dışlanma ile mücadele kapsamında oluşturulan politikalar ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Fransa sosyal dışlanmayı, toplumla sosyal ve kültürel bağların kopması olarak ele almaktadır. İngiltere sosyal dışlanmanın gelir adaletsizliğinden kaynaklandığını ileri sürmektedir (Yıldırımalp 2014). AB ise sosyal dışlanma ile mücadelede Fransa'nın sosyal ve kültürel bağlardan kopma olgusuyla mücadele etmekte ve gelir eşitsizliği ile mücadele anlayışını sürdürmektedir (Sapançalı 2003).

Bu araştırmada sosyal dışlanma kavramı, zorbalık ve ötekileştirme şemsiyesi altında ele alınmıştır. Sosyal dışlanma kavramının bu iki boyutta ele alınması araştırmaya dâhil olan sığınmacı çocukların toplumla uyumları açısından bu iki sorun ile mücadele etmeleri kaynaklıdır. Sosyal dışlanma ile en yoğun ilişkisinin olduğu görülen yoksulluk, bu çalışmada ele alınmamıştır.

Ötekileştirme süreci, dışlama ve çatışma davranışlarını da kapsamaktadır (Gürer, 2007). Ünal (2014), Suriye'den Türkiye'ye sığınan kişilere yönelik dışlayıcı ve ötekileştirici söylemlerin olduğunu, bu söylemlerin zamanla sıradan bir hale gelerek büyük bir toplumsal sorun hale gelebileceğini belirtmiştir. Bu durum sosyal yapının parçası haline gelmeye başlayan sığınmacı bireylerin, uyum sağlamalarını güçleştirecek ve gelecekte daha büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olacağını düşündürmektedir.

Yapılan çalışmalarda zorbalığa uğrayan çocukların diğer çocuklara nazaran daha az arkadaşına sahip olduklarını ve birçok çocuğun onlar ile arkadaşlık yapmak istemediğini, zorbalığa uğrayan çocukların dışlanma davranışı ile karşılaştıklarını ve bu durumun oluşturduğu hissiyatın artmasıyla depresif duygular hissetmelerine sebep olabileceğini belirtmektedir (Rigby 2007, Vanderbilt ve Augustyn 2010). Zorbalığın dolaylı olarak dışlama ile oluşabileceği söylenebilir. Kişi yaşam boyu sosyalleşme süresince kimi zaman bazen dışlayıcı rolünü oynarken bazen de –en sık ilişkiler içerisinde olduğu aile, yakın arkadaş iş ve okul ortamı dâhil- dışlanmanın hedefi haline gelmektedir (Williams ve Zadro 2007).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin çözümlenmesi, araştırmanın etik yönü, kapsam ve sınırlılıklar ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel olarak tasarlanmıştır. Çalışma grubundaki sığınmacıların, sosyal dışlanma konusundaki niteliklerini belirleyecek ve sığınmacıların kültürüne özgü güvenilir ve geçerli bir ölçeğin bulunmaması, böyle bir ölçeğin geliştirilmesinin, güvenilirliğinin ve geçerliliğinin belirlenmesinin güç olması ve sığınmacı çocukların Türkçeyi kullanmada sınırlılıkların olması nedeniyle çalışmada nitel bir yaklaşım benimsenmiştir.

Nitel araştırma çalışmaları bireylerin kendilerine özgü düşüncelerini ve olaylara bakışlarını gün yüzüne çıkarabilmek için uygulanmaktadır. Verilerin analizleri ile somut bir olgu arayışı içinde olan nicel araştırmanın aksine; nitel araştırma, bireylerin kendi bakış açılarıyla olayları nasıl anlamlandırdıklarına yanıt arar (Dey 1993). Nitel araştırmaların, daha derinlemesine bilgi (Storey 2007) sağlaması ve Türkçe'yi etkin bir biçimde kullanamayan bir gruptan nicel veri toplamanın güçlüğü nedeniyle bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinin daha uygun olduğu düşünülmüştür.

Glaser ve Strauss'a (1967) göre nitel araştırma yoluyla teori oluşturma yaklaşımı sosyal bilimler alanındaki araştırmalara yeni bir bakış açısı getirmiştir. Glaser ve Strauss, 'geleneksel teorilerin' gerçekleri hep aynı gözle gördüğünü ve bu nedenle sürekli bir değişim içinde olan sosyal olguları açıklamada yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Nitel araştırmaların esnek ve bütüncül yaklaşımı, bireylerin görüş ve deneyimlerinin kilit rol oynaması, açıklamakta güçlük çekilen olguları açığa çıkarmada önemli olabilir (Akt. Yıldırım ve Şimşek 2008). Nitel araştırma, görüşme, gözlem, doküman çözümlenmesi, içerik analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde

ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Özsoy 2001).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışma grubunu 2016-2017 yılında, Karabük İli'nde ikamet eden 8-14 yaş arasındaki toplam 25 sığınmacı çocuk oluşturmuştur. Bu doğrultuda Anayasa İlkokulu'na devam eden 11, Fevzi Çakmak Ortaokulu'na devam eden 10, Valilik Göç İdaresi'nde 4 çocuk ile görüşme yapılmıştır. Görüşülen çocuklardan 20'si kız (%80), 5'i ise erkektir (%20). Araştırma sürecinde amaçlı (kasıtlı) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örneklem yönteminin belirlenmesinde Patton'un (1987) "bu konuda en çok bilgi sahibi kimdir?" sorusu ölçüt olarak kullanılmıştır.

Çalışma grubunda yer alan 25 çocuğa babalarının çalışma durumu sorulmuştur. Bunlardan 13'ü babalarının çalıştığını, 7si çalışmadığını belirtmiştir. Çocukların 4'ünden bu konuda net bir yanıt alınamamıştır. Bir çocuğun babasının ise Devlet'ül Irak ve's Şam (DEAŞ) terör örgütü tarafından öldürüldüğü bildirilmiştir. Çalışma grubunda yer alan 25 çocuğa annelerinin çalışma durumları sorulmuştur. Bunlardan sadece biri annesinin çalıştığını belirtmiştir. 4'ünden bu konuda net bir yanıt alınamamıştır. Bir çocuğun annesinin de babası gibi DEAŞ tarafından öldürüldüğü bildirilmiştir.

Çalışma grubunda yer alan 25 çocuktan biri sekiz, biri dokuz, üçü 10 yaşındadır. Çocukların 10'u çocuk 11 yaşında, beşi 12, ikisi 13 ve üçü 14 yaşındadır. Çocukların yaşları 8-14 arasında değişmektedir. Çalışmada yer alan çocukların biri 2. sınıfa, biri 3. sınıfa, dokuzu 5. sınıfa, 10'u 6. sınıfa, üçü 7. sınıfa ve biri 8. sınıfa devam etmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu geliştirilmiş olup üç kategori altında ele alınmıştır. Kategoriler oluşturulurken çocukluk yaşamında sosyal dışlanmanın göstergesi olabilecek ve çocuklar tarafından yorumlanabilecek göstergelere gereksinim duyulmuş, zorbalık ve ötekileştirme temaları sosyal dışlanmanın göstergesi olarak kabul edilmiştir (Williams 2001).

Görüşme formu düzenlenirken anlaşılabilir olmasına, kısa ve net ifadeler içermesine, amaca yönelik soruların sorulmasına, yönlendirme yapılmadan açık uçlu soruların sorulmasına dikkat edilmiştir. Görüşme formunun ana uygulamada kullanılmasından önce sorular sosyoloji alanından bir, çocuk gelişimi alanından bir uzman tarafından incelenmiştir. Uzmanların görüşleri doğrultusunda soruların açıklığına ve anlaşılabilirliğine, çocukların düzeyine ve konu bağlamına uygunluğuna ilişkin düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca ana uygulama gerçekleştirilmeden önce iki çocukla görüşme formundaki sorular kullanılarak, soruların çocuklar tarafından nasıl anlaşıldığına ilişkin bilgi toplanmıştır. Bu iki görüşme sonrasında sorularda daha derinlemesine bilgi elde etmeye yarayacak düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlemeler sonrasında sığınmacı çocuklara 33 yarı yapılandırılmış soru sorulmuş ve görüşmeler sırasında soru sayısı 43'e çıkmıştır. Araştırmada sığınmacı çocukların ifadeleri "görüşmeci" olarak, araştırmacının ifadeleri ise "araştırmacı" olarak belirtilmiştir. Ayrıca, bulgular bölümünde sonuçlar verilirken görüşme sırası dikkate alınarak çocuklardan G1, G2 gibi kodlar kullanılarak söz edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Çocuklar genelde konuşmaya cesaret etmek için yanlarında birinin olmasına gereksinim duydukları için sığınmacı çocuklarla görüşmeler yapılırken bir arkadaşı, rehber öğretmeni ya da ebeveyni de görüşme odasına alınmıştır. Görüşmeler yapılmadan önce sığınmacı çocuklara görüşmenin ne kadar süreceği, hangi gün gerçekleştirileceği ön bilgileri sunulmuş ve görüşme sırasında ses kaydı alınması için ebeveyninden izin alınmıştır. Görüşme sırasında, sığınmacı çocukların kötü geçmiş deneyimlerini göz önünde bulundurularak geçmiş deneyimlerini anımsatacak sorulardan kaçınılmıştır. Dış uyaranların olmadığı ya da çok rahatsız edici olmadığı, havadar ve ışığın çocukları yormayacağı bir odada görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler bilgisayar destekli nitel veri analizi programı olan MAXQDA 12 ile çözümlenmiştir. MAXQDA araştırmacıya nitel metinleri sistematik olarak değerlendirmesi ve yorumlaması için fırsatlar sunar, bunun yanı sıra kuramlar geliştirmek ve teorik neticeleri test etmek için güçlü bir araçtır

(Creswell 2013). Nitel araştırmalarda yorumlama, kodların ve temaların ötesinde verilerin daha geniş anlamlarına yönelik soyutlama içermektedir (Creswell 2013).

Çocukların yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri yanıtlar ötekileştirme ve zorbalık kategorileri altında toplanmıştır. Ayrıca bu kategoriler okul yaşamında, mahalle yaşamında, kamu kuruluşlarında, sağlıkla ilgili uygulama alanlarında olmak üzere farklı kategoriler altında düzenlenmiştir. Daha sonra her bir alan altında ötekileştirme ve zorbalık kategorileri, olumlu ve olumsuz deneyimler kategorileri altında yeniden düzenlenmiştir.

Verilerin ilgili kategoriler altında kodlanmasının ardından veriler çözümlenmiştir. Bu çalışmada bulgular birden fazla yolla görselleştirilerek sunulmuştur. Ayrıca çalışmada sonuçlar frekans ve yüzde gibi sayısal değerlerle verilmemiş, bu frekans ve sayı değerleri yoğunluk matrisi tablolarına dönüştürülmüş ve bulgular sunulmuştur. Çalışmada nitel bir yaklaşımın benimsenmesi ve nitel araştırmalarda sayılara ulaşmaktan daha çok olay/durum ya da nesnenin anlamına ulaşarak derinlemesine bilgi toplanması amaçlanmaktadır. Bu nedenle araştırmada yoğunluk matris tablolarının kullanılmasının uygun olduğu düşünölmüştür. Yoğunluk matris tablosunda, kodlu bölümlerin sayısı renkli kutucuklar biçiminde verilmiştir. Bu renkli kutucuklar büyüdükçe, ilgili duruma ilişkin frekans ve yüzde değerleri de artmaktadır (Kurnaz 2016). Aşağıda verilen örnekle bulguların ve sonuçların nasıl yorumlandığı açıklanmıştır.

Code System	Teresa	Joanna	Jon	Kim	Mary	George	Vincent	SUM
Day-to-Day Issues								0
Religion and Spirituality								1
Interests		*	*	*	*	*	*	10
Money and Financial Issues		*	*	*	*	*	*	5
Significantly Positive		*	*	*	*	*	*	21
SUM	0	4	8	5	3	9	6	35

Şekil 3.1. Yoğunluk Matris Tablosu Örneği

Şekil 3.1’de Vincent ile Joanna adlı öğrenci yalnızca son alt kodla kodlanmıştır. Significantly positive alt kodunda Joanna dört, Vincent ise altı frekansa sahiptir. Bu

iki kodun yoğunluğu incelendiğinde Vincent'e ait kodun yoğunluğunun daha bŸyŸk olduğu gŸrŸlmektedir.

3.6. Araştırmanın Etik YŸnŸ

Araştırmanın gerçekleşebilmesi amacıyla KarabŸk Ÿniversitesi Etik Kurulu'ndan 13/04/2016 tarihinde çalışmanın uygunluğuna dair Etik Kurul İzni belgesi alınmıştır (Ek 1). Çalışmanın bir kısmı Milli Eğitim'e bağlı okullarda gerçekleşeceği için 09/06/2016 tarih ve 6326267 sayılı İl Milli Eğitim MŸdŸrlŸđŸ yazısı ile Valilik Olur'u alınmıştır (Ek 2). Araştırmacı sığınmacı çocuklar ile gŸrŸřmeler yapmadan Ÿnce ocukların ailesi ile kısa gŸrŸřmeler yaparak araştırma hakkında bilgi vermiş ve gŸrŸřmenin yapılabilmesi amacıyla olur alınmıştır.

3.7. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu alışma, 2016-2017 eğitim Ÿđretim yılında KarabŸk ilinde yaşayan 8-14 yaş sığınmacı çocukları kapsamaktadır. Araştırma sonuçları araştırma grubuyla sınırlıdır. Bu nedenle araştırma sonuçlarının genellenebilirliği nicel araştırmalara gŸre daha dŸřŸktŸr ancak burada amaç konuyla ilgili derinlemesine bilgi toplamaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Sığınmacı çocuklar ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulguların sunulmasında tümevarımsal bir düşün kullanılmıştır. Bulgular sosyal dışlanma olgusu kapsamında yer alan zorbalık ve ötekileştirme olguları ile ele alınarak yorumlanmıştır. Sığınmacı çocuklar, yapılan görüşmelerde sosyal dışlanmaya ilişkin ifadeler kullanırken sosyal içermeyi işaret edici destekleyici davranışların da var olduğunu ifade etmişlerdir. Bu nedenle bulgular zorbalık, ötekileştirme ve destekleyici davranışlar temaları altında kodlanarak yorumlanmıştır.

Sığınmacı çocukların zorbalıkla karşılaşma durumlarına ilişkin bulgular Şekil 4.1’de verilmiştir.

Şekil 4.1. Sığınmacı Çocukların Zorbalıkla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular

Şekil 4.1’de sığınmacı çocukların zorbalıkla karşılaşma durumları verilmiştir. Çocukların daha çok eğitim yaşantılarıyla ilgili durumlarda zorbalıkla ilişkili söylemlerde buldukları görülmektedir. Örneğin G6, “onlar, ben sınıfa girdikten sonra sıraya oturmuyorum aşağıya (yere) oturuyorum, onlar (diğer öğrenciler) diyor” ve G20, “bir tane erkek, kalem kutu kayb oldu. Bana dedi ki, çantamı aç bakmak istiyorum, çantayı açtı bakıyor, yoksa çantamı atıyor, git al diyor” ifadelerinde bu durumu belirtmiştir.

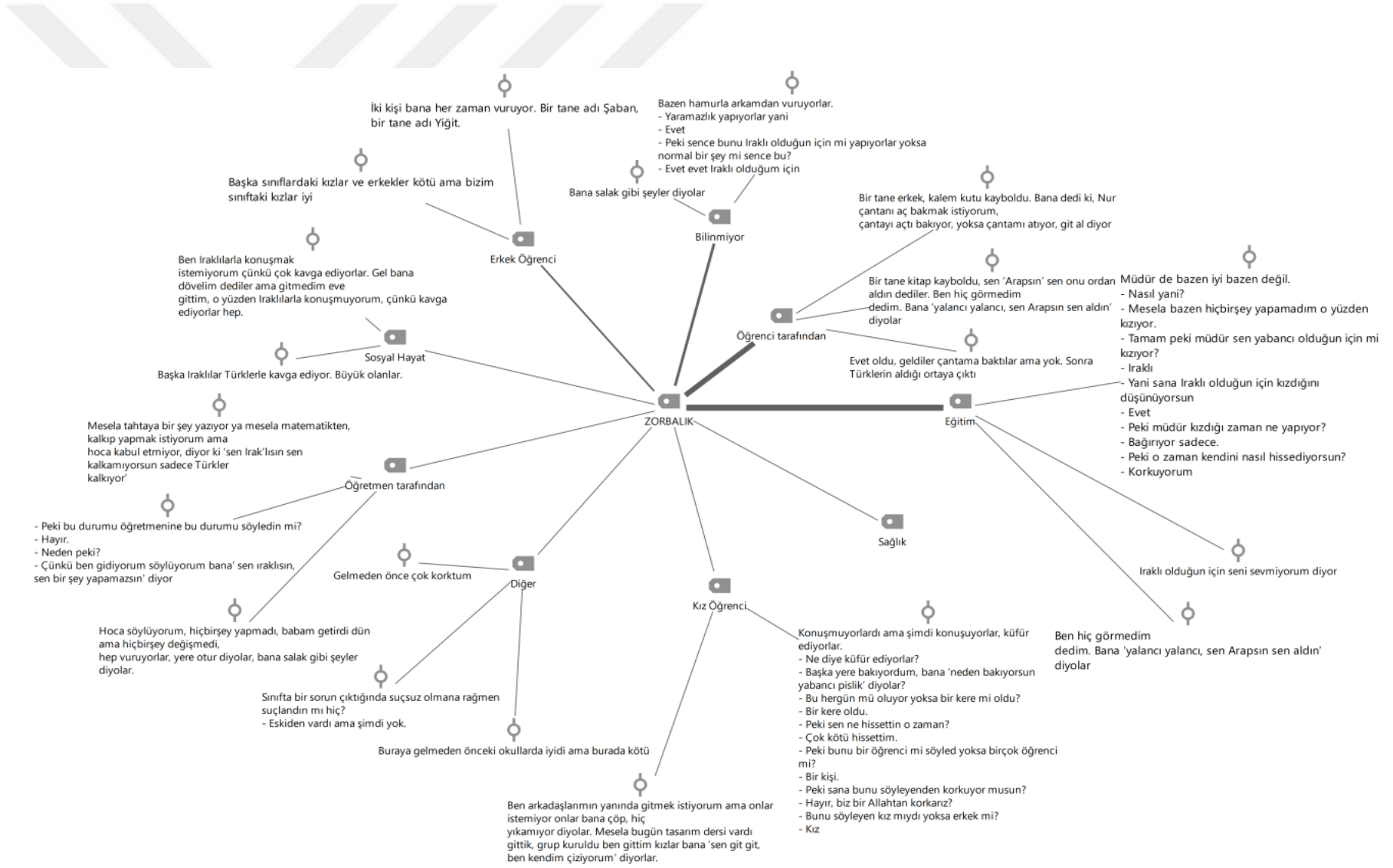
Sığınmacı çocukların zorbalıkla karşılaşma durumlarına ilişkin detaylı bulgular Şekil 4.2.’de verilmiştir.

Şekil 4.2. Sığınmacı Çocukların Zorbalıkla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Detaylı Bulgular

Şekil 4.2 incelendiğinde, zorbalık unsuruyla en çok çocukların gündelik hayatlarında en aktif olduğu zamanı geçirdikleri eğitim alanında karşılaştıkları görülmektedir. Yine aynı şekil üzerinde zorbalık davranışlarının daha çok “öğrenciler” tarafından gerçekleştirildiği de görülmektedir.

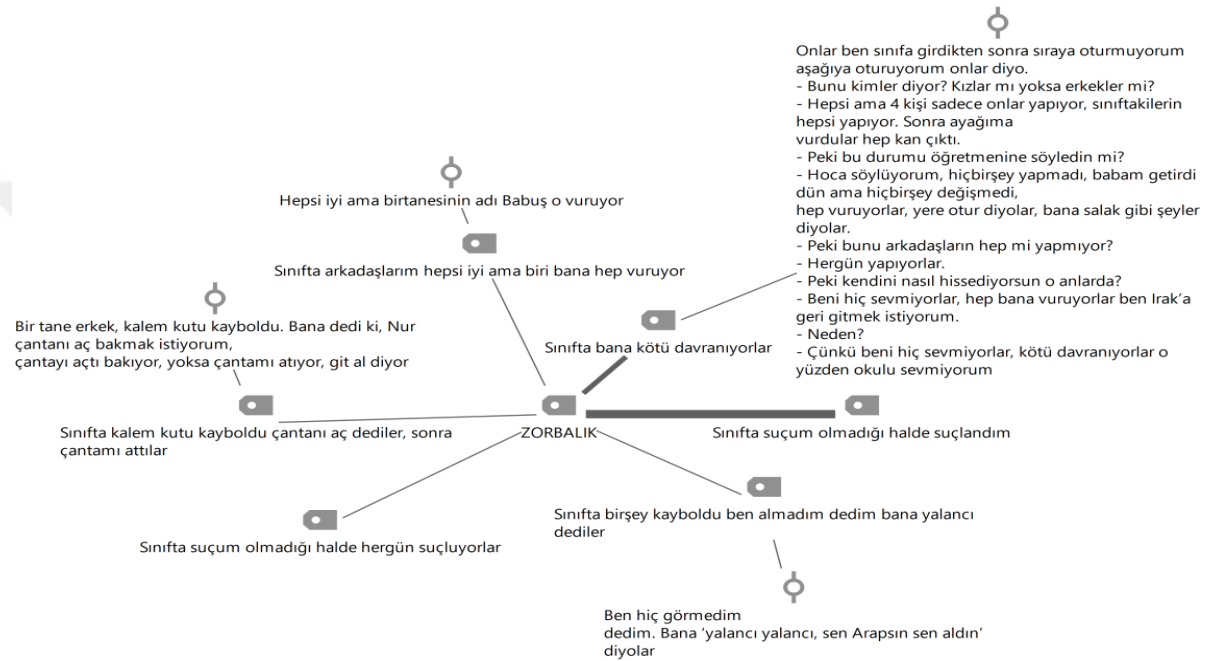
Sığınmacı çocukların zorbalıkla karşılaşma durumlarına ilişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli Şekil 4.3’te verilmiş olup, Şekil 4.3 incelendiğinde, sağlık alanında zorbaca davranışlara ilişkin vurgu bulunmadığı görülmektedir. Ancak G9, “bilmiyorum, ama biz numara alıyoruz sıra gelince bize sen bekle diyorlar bir ay sonra gel diyorlar, çünkü biz Iraklıyız, yabancıyız” ifadelerini kullanmıştır. Bu durum araştırmacı tarafından zorbaca davranış kategorisine alınmamıştır.

Şekil 4.3. Sığınmacı Çocukların Zorbalıkla Karşılaşma Durumlarını Gösteren Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.3 incelendiğinde sığınmacı çocukların eğitim alanında zorbalık davranışı ile karşılaştıkları, zorbaca davranış gösterenlerin daha çok erkek akranlar olduğu görüşmeciler tarafından belirtilmiştir. Buna rağmen bazı görüşmeciler kız akranlarının da zorbaca davranışlar gösterdiğini belirtmiştir.

Sığınmacı çocukların sınıf içindeki durumlarda zorbalığa ilişkin açıklamalarının kod-alt kod bölümler modeli Şekil 4.4'te verilmiştir.

Şekil 4.4. Sığınmacı Çocukların Sınıf İçindeki Durumlarda Zorbalığa İlişkin Açıklamalarının Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Zorbalığa ilişkin söylemler Şekil 4.4'te verilmiştir. Sığınmacı çocuklar sınıf içerisinde oluşan olumsuz olaylarda eylemi gerçekleştiren kişi olmamalarına rağmen arkadaşlarının kendilerini suçladıklarını belirtmişlerdir. G20, "Bir tane erkek, kalem kutu kayboldu. Bana dedi ki, N. çantamı aç bakmak istiyorum, çantayı açtı bakıyor, yoksa çantamı atıyor, git al diyor" ifadesini kullanmıştır. Yapılan görüşmelerde 1. görüşmeci sınıf içerisinde akranlarının kendisine fiziksel şiddette bulduklarını ve bundan dolayı ülkesine geri gitmek istediğini şu şekilde ifade etmiştir:

G1 : Onlar ben sınıfa girdikten sonra sıraya oturmuyorum aşağıya oturuyorum onlar diyor.

Araştırmacı : Bunu kimler diyor? Kızlar mı yoksa erkekler mi?

G1 : Hepsi ama 4 kişi sadece onlar yapıyor, sınıftakilerin hepsi yapıyor. Sonra ayağıma vurdular hep kan çıktı.

Araştırmacı : Peki bu durumu öğretmenine söyledin mi?
 G1 : Hoca söylüyor, hiçbir şey yapmadı, babam getirdi dün ama hiçbir şey değişmedi, hep vuruyorlar, yere otur diyorlar, bana salak gibi şeyler diyorlar.

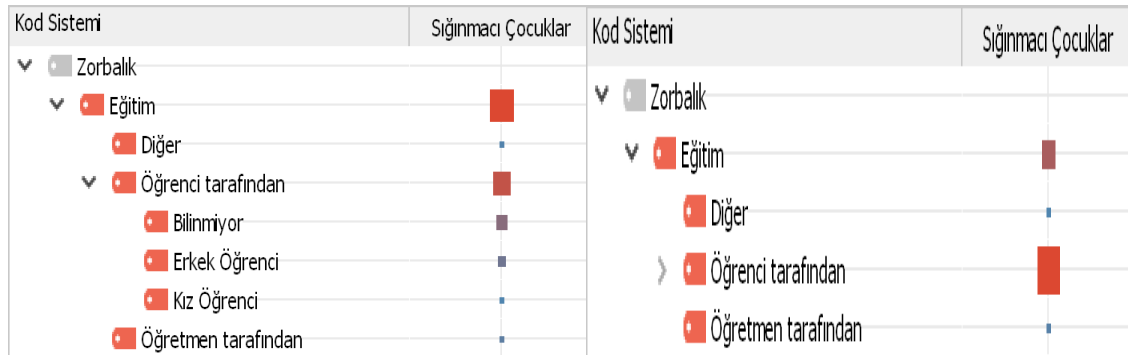
Araştırmacı : Peki bunu arkadaşların hep mi yapmıyor?
 G1 : Her gün yapıyorlar.

Araştırmacı : Peki kendini nasıl hissediyorsun o anlarda?
 G1 : Beni hiç sevmiyorlar, hep bana vuruyorlar ben Irak'a geri gitmek istiyorum.

Araştırmacı : Neden?
 G1 : Çünkü beni hiç sevmiyorlar, kötü davranıyorlar o yüzden okulu sevmiyorum.

Şekil 4.4'de yer alan görüşmeci ve araştırmacı arasındaki söylemler incelendiğinde, sınıftaki çocukların sığınmacı çocuğa karşı göstermiş oldukları davranışlar zorbalık ve sosyal dışlanmanın bir göstergesi olabilir.

Okul çağıyla birlikte çocuklar günlerinin büyük bir kısmını (yemek yeme, uyuma haricinde) okulda arkadaşlarıyla geçirmektedir (Bee and Boyd 2009). Çocukların okul yaşamında geçirdikleri zamanın niteliği, etkinliklerin türü, birbirleriyle kurdukları ilişkilerin niteliği onların tüm yaşamlarını etkileyebilir. Bu nedenle sığınmacı çocukların söylemleri incelenirken eğitim yaşantılarına ilişkin durumları da sosyal dışlanma bağlamında incelenmiştir. Sığınmacı çocukların eğitim yaşantılarında zorbalıkla ilgili söylemleri içerik analiziyle incelenmiş ve sığınmacı çocukların eğitim yaşantılarında zorbalıkla karşılaşma durumları ve zorbaca davranan çocukların cinsiyetlerine ilişkin yoğunluk dereceleri Şekil 4.5'te verilmiştir.

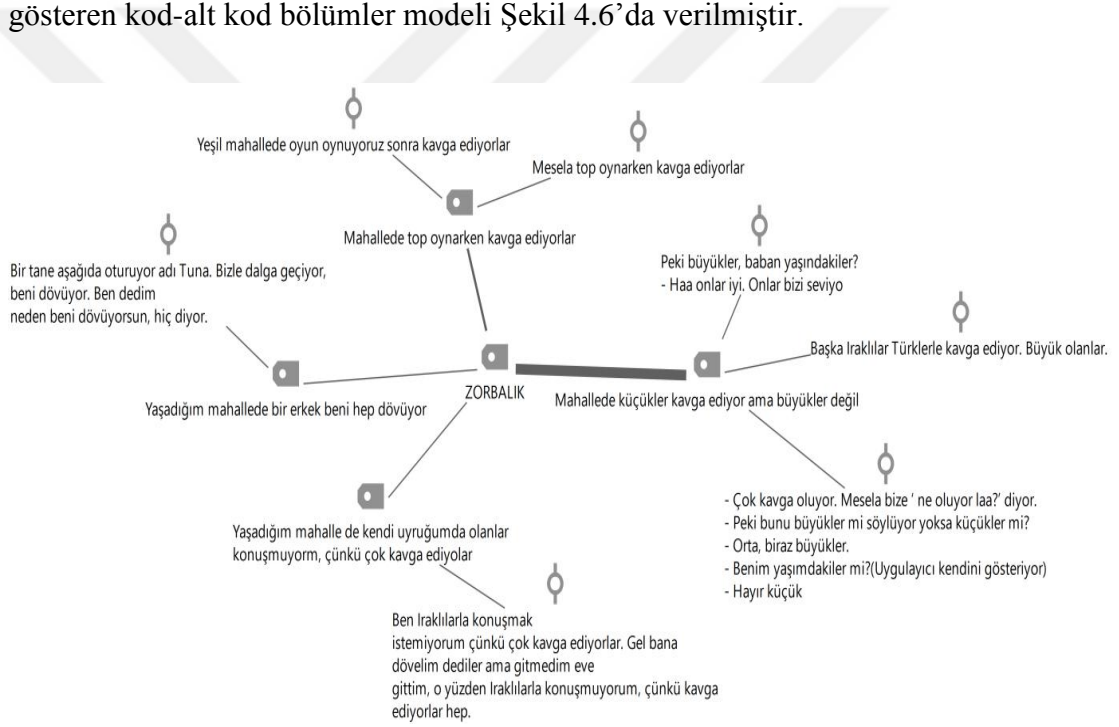

Şekil 4.5. Sığınmacı Çocukların Eğitim Yaşantılarında Zorbalıkla Karşılaşma Durumları Ve Zorbaca Davranan Çocukların Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Şekil 4.5 incelendiğinde sığınmacı çocukların zorbaca davranışları daha çok okullarda yaşadıkları görülmektedir. Cinsiyet faktörü incelendiğinde, erkekler öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla zorbaca davranış sergiledikleri görülmüştür.

Sığınmacı çocuklar arasında öğretmenleri tarafından zorbaca davranışlara maruz kaldıklarını belirtenler olmuştur. Ancak bu durum yoğunluk olarak az görünmektedir. G13, öğretmeni tarafından görmüş olduğu zorbalığı şu şekilde ifade etmiştir “geçen sene bir öğretmen vardı, Irak’lı olduğumuz için dövüyordu bizi”.

Sığınmacı çocukların yaşadıkları mahallede zorbalıkla karşılaşma durumlarını gösteren kod-alt kod bölümler modeli Şekil 4.6’da verilmiştir.

Şekil 4.6. Sığınmacı Çocukların Yaşadıkları Mahallede Zorbalıkla Karşılaşma Durumlarını Gösteren Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Sığınmacı çocuklar, yaşadıkları mahallede yaşatlarının kendileriyle kavga etmelerini zorbaca davranış olarak belirtmişlerdir. Araştırmacı görüşmeler süresince yaptığı gözlemlere dayalı olarak, çocukların günlük yaşantılarıyla ilgili belirttikleri zorbalık unsurlarının aslında etnik yapıları nedeniyle oluşmadığını, sosyal gruplar içinde ergenlerin sosyal ortamlarında karşılaştıkları sorunlara benzer olduğunu fikrindedir. Ancak her koşulda çocukların sığınmacı olmaları bu davranışların sıklığını artırabilir. Bu durum da dikkate alınarak yorum yapılmalıdır.

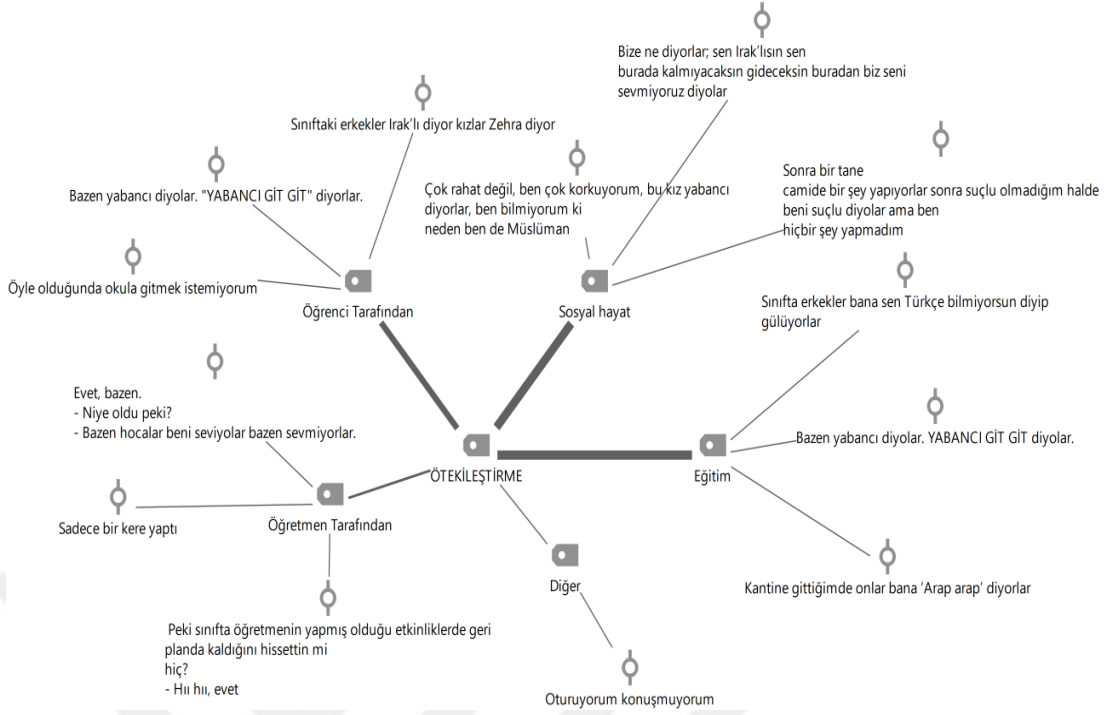
G7-“ben Iraklılarla konuşmak istemiyorum çünkü çok kavga ediyorlar. Gel, bana dövelim dediler ama gitmedim eve gittim”- sözleri, çocuklar arasında kutuplaşmalar olabileceğini ve Iraklı çocukların da Türk çocuklara karşı zorbaca davranışlar gösterme olasılıklarının olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle var olan zorbaca davranışlar sığınmacı çocukların yalnızca etnik kimliğine bağlı olmayıp, kendi davranışlarına da bağlı olabilir.

Sığınmacı çocukların ötekileştirmeye karşılaşma durumlarına ilişkin bulgular Şekil 4.7’de verilmiştir.

Kod Sistemi	Sığınmacı Çocuklar
Ötekileştirme	
• sosyal hayat	■
• sağlık	
• eğitim	■

Şekil 4.7. Sığınmacı Çocukların Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular

Şekil 4.7. “ötekileştirme” kavramının genel görüntüsü olup bu sonuca göre sığınmacı çocuklar eğitim yaşamları dışında sosyal yaşamlarında da ötekileştirmeye maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Sığınmacı çocukların ötekileştirmeye karşılaşma durumlarına ilişkin kod-alt kod bölümler modeli şekil 4.8’de verilmiştir.

Şekil 4.8. Sığınmacı Çocukların Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.8'deki max-map incelendiğinde, sığınmacı çocukların sosyal yaşamlarında "yabancı, Iraklı" gibi sıfatlarla adlandırıldıkları için örselendikleri, müslüman olmalarının bir yabancı gibi algılanmamalarına neden olmadığı görülmüştür. Sağlık alanında ötekileştirmeye maruz kalmadıkları, yaşadıkları sorunlarının benzer durumdaki Türk vatandaşları ile benzer olabileceği de düşünülmektedir.

Sığınmacı çocukların eğitim alanında ötekileştirmeye karşılaşma durumlarına ilişkin bulgular Şekil 4.9'da verilmiştir

Kod Sistemi	Sığınmacı Çocuklar
Ötekileştirme	
eğitim	■
Diğer	■
Öğrenci Tarafından	■
Öğretmen Tarafından	■

Şekil 4.9. Sığınmacı Çocukların Eğitim Alanında Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular

Sığınmacı çocuklar ötekileştirme davranışını genelde akranları tarafından gerçekleştirildiğini belirtmelerine rağmen bazı anlarda da öğretmenlerinin gerçekleştirdiğini belirtmişlerdir. 11. ve 12. görüşmeci öğretmenleri tarafından gerçekleştirilen ötekileştirme davranışını şu şekilde belirtmişlerdir:

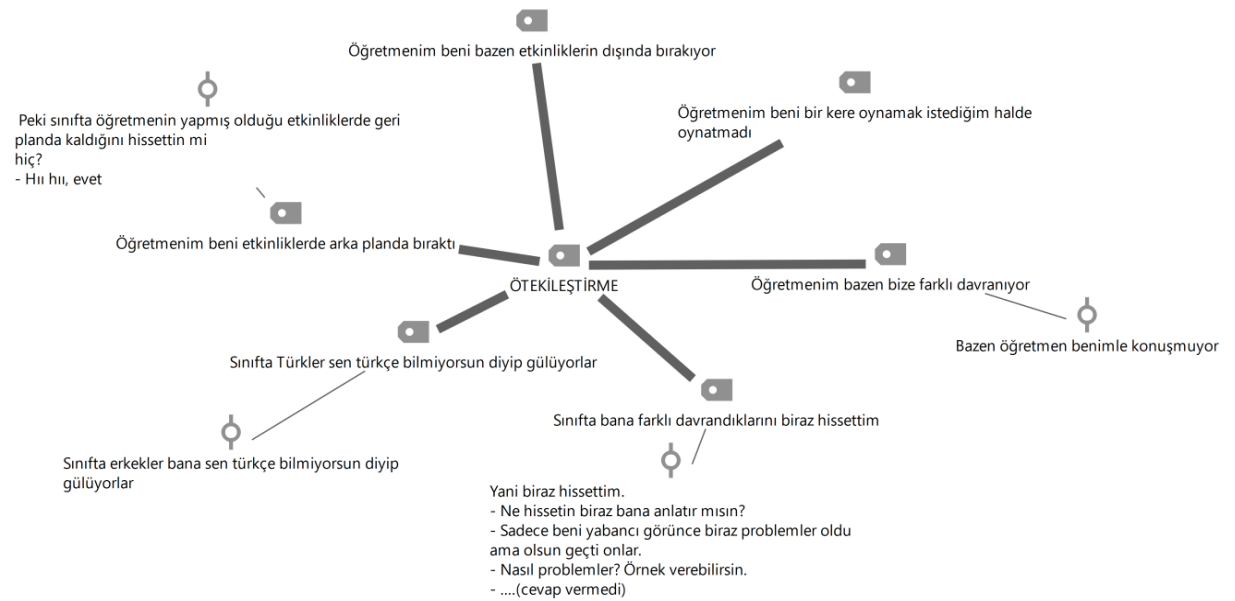
1. diyalog;

G11 : Bazen hocalar beni seviyorlar bazen sevmiyorlar.
Araştırmacı : Peki neden sence?
G11 : Çünkü ben Irak'lı.

2. diyalog;

G11 : Bazen öğretmen benimle konuşmuyor.
Araştırmacı : Bu durumun nedeni ne olabilir?
G11 : Bazen konuşuyorlar bazen konuşmuyorlar çünkü sen anlamıyorsun diyorlar.
Araştırmacı : Peki sen o zaman ne hissediyorsun?
G11 : Üzülüyorum.

Sığınmacı çocukların sınıf içi yaşantılarında ötekileştirmeyle karşılaşma durumlarına ilişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli Şekil 4.10'da verilmiştir.

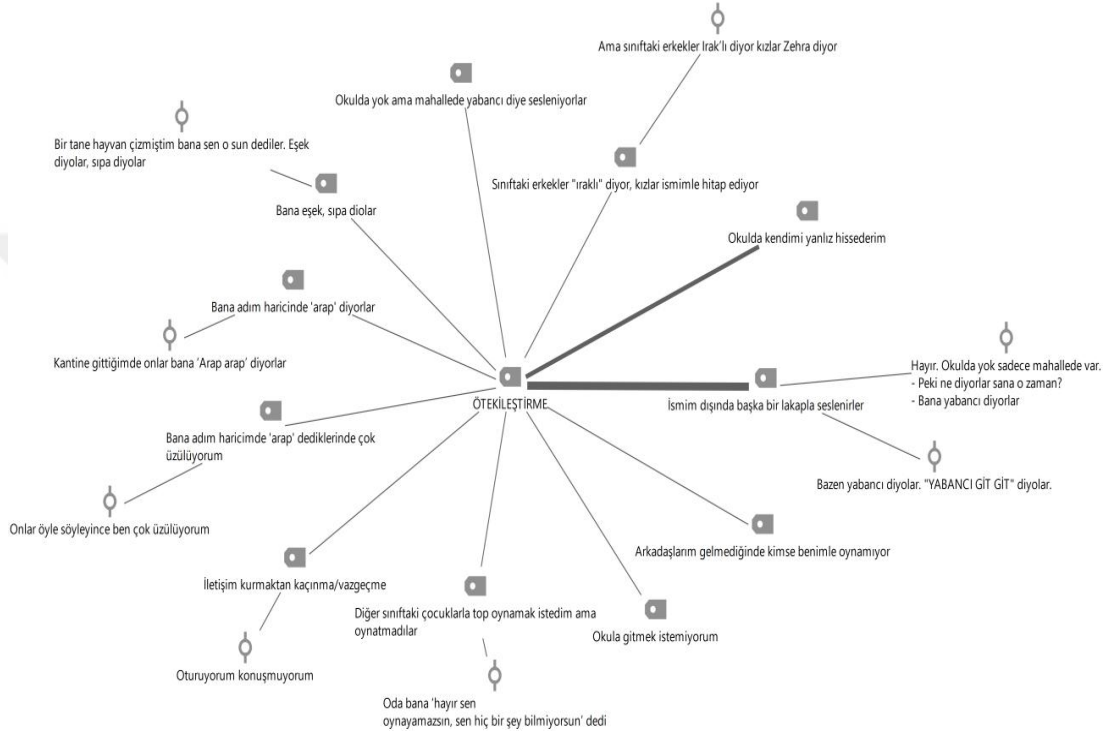

Şekil 4.10. Sığınmacı Çocukların Sınıf İçi Yaşantılarında Ötekileştirmeyle Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.10'da verilen max-map incelendiğinde, sığınmacı çocukların ötekileştirmeyle ilgili durumları hem Türk öğrencilerle hem de öğretmenlerle ilişkilendirildiği görülmektedir. G11, "öğretmenim bazen benimle konuşmuyor", G5, "sınıfta erkekler bana sen Türkçe bilmiyorsun deyip gülüyorlar" ifadeleri,

çocukların belirttikleri durumlarda kendilerini etnik kökenleri nedeniyle ötekileştirilmiş hissettiklerini düşündürmektedir. Bu durum çocukların bilişsel gelişim düzeyleriyle ve neden-sonuç bağıntısı kuramamalarıyla ilişkili olabilir.

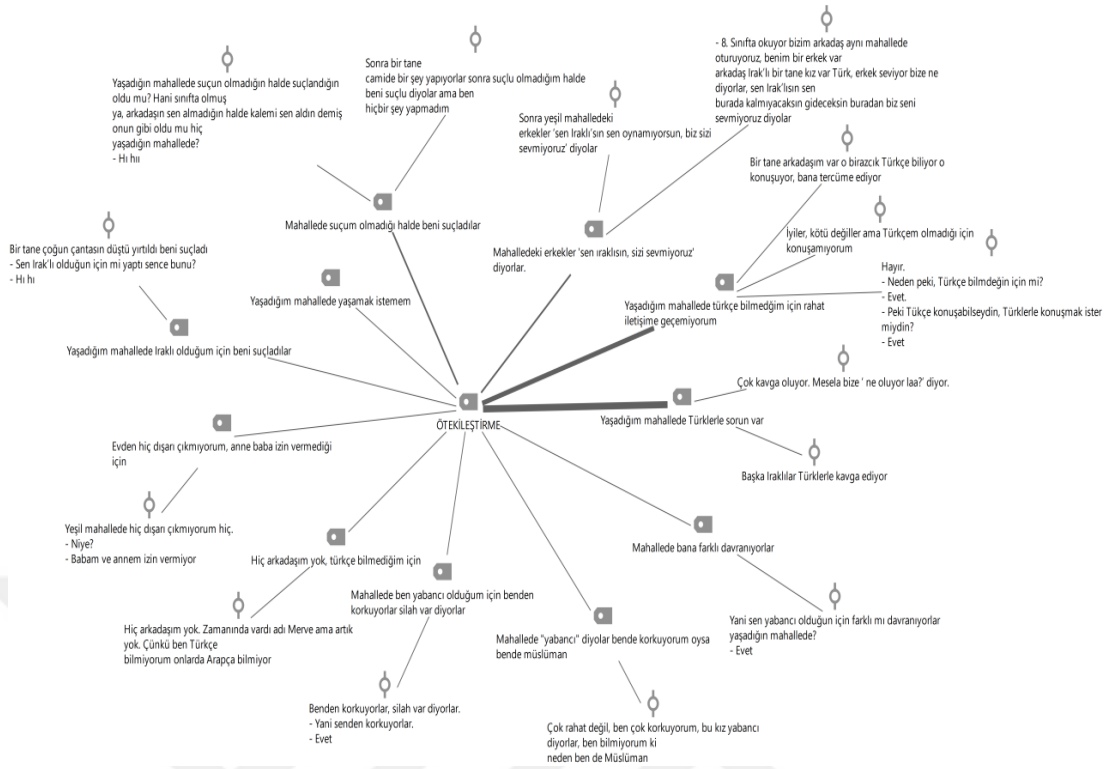
Sığınmacı çocukların okul yaşantılarında ötekileştirmeye karşılaşıma durumlarına ilişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli Şekil 4.11’de verilmiştir.

Şekil 4.11. Sığınmacı Çocukların Okul Yaşantılarında Ötekileştirmeye Karşılaşıma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.11 incelendiğinde, ötekileştirme eyleminin sığınmacı çocuğa karşı akranları tarafından ismi dışında bir isimle hitap ederek ve “bizden değilsin” vurgusu yapılarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Genelde sığınmacı çocukların akranları tarafından “yabancı” sıfatı ile adlandırıldıkları ve bu durumunda sığınmacı çocukların kendilerini “kabul edilmemiş” kişi olarak düşünebilecekleri olasıdır.

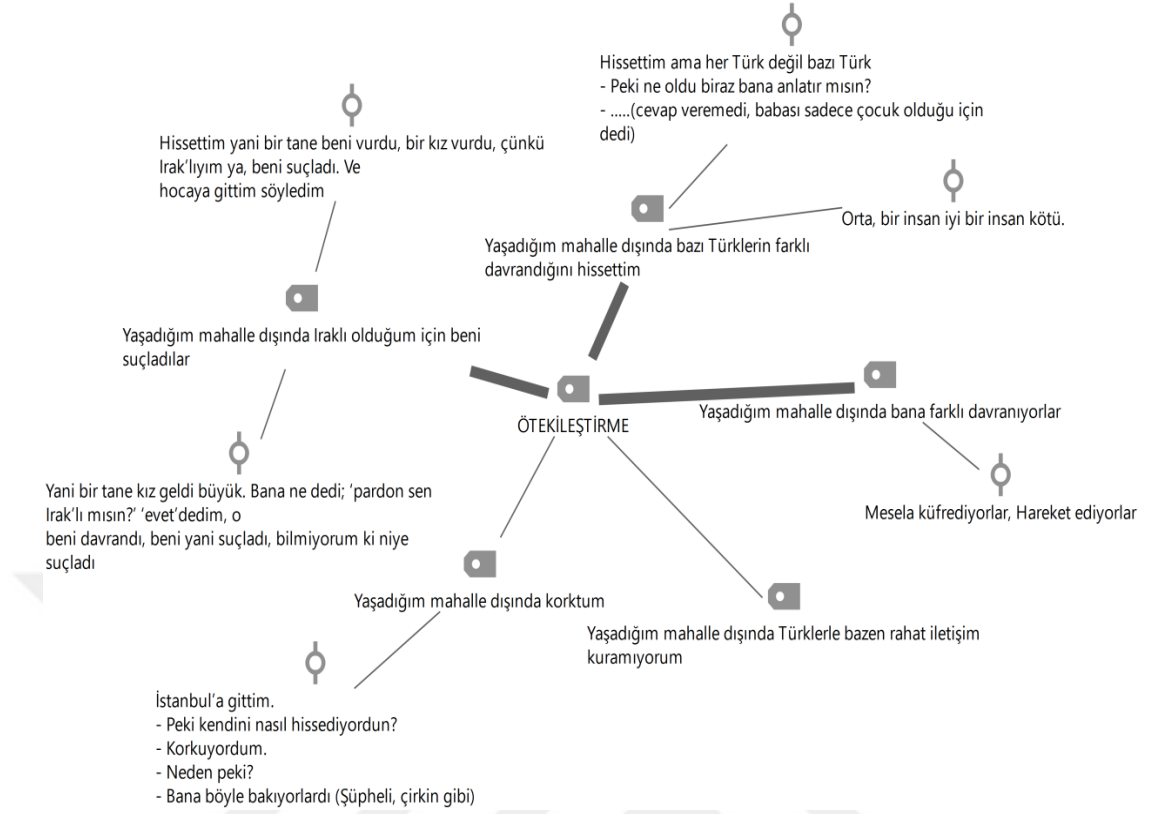
Sığınmacı çocukların okul dışı yaşam alanlarında ötekileştirmeye karşılaşıma durumlarına ilişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli Şekil 4.12’de verilmiştir.

Şekil 4.12. Sığınmacı Çocukların Okul Dışı Yaşam Alanlarında Ötekileştirmeyle Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.12'ye göre sığınmacı çocuklar mahallede Türklerle sorun olmasından dolayı ötekileştirmeye maruz kaldıklarını, Türkçeyi kullanmada güçlük yaşadıklarını ve bunların yaşamlarında önemli sorunlar olduğunu bildirmişlerdir. G22 “ben çok korkuyorum, bu kız “yabancı” diyorlar, bilmiyorum ki neden? Ben de Müslüman” sözleri çocuklarda da benzer bir anlayış olduğu şeklinde yorumlanabilir. Kendini Müslüman olması nedeniyle o toplumun bir parçası olarak görme eğiliminde olan bu kız çocuğunun karşılaştığı durumları başka nedenlerle açıklamakta güçlük yaşadığı söylenebilir.

Sığınmacı çocukların ikamet ettikleri alan dışındaki alanlarda ötekileştirmeyle karşılaşma durumlarına ilişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli Şekil 4.13'te verilmiştir.

Şekil 4.13. Sığınmacı Çocukların İkamet Ettikleri Alan Dışındaki Alanlarda Ötekileştirmeye Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.13 incelendiğinde sığınmacı çocukların ikamet ettikleri alan dışında ötekileştirme davranışlarına maruz kaldıkları görünmektedir. Sığınmacı çocuklar ötekileştirme davranışını eğitim alanının dışında karşılaştıklarını belirterek yaşadıklarını öğretmenine aktararak çözüm bulmaya çalışmış, eğitim alanı dışında çözüm bulabileceği mekanizmaların noksanlığı konusunda sıkıntı yaşamıştır.

G21'in sözleri, ötekileştirmenin ötekileştirilen kişinin nasıl hissettiğine ilişkin bilgi sunmaktadır.

- Araştırmacı : Yaşadığın mahalle dışında nerelere gidebildin?
G21 : İstanbul'a gittim.
Araştırmacı : Peki kendini nasıl hissediyordun İstanbul'da?
G21 : Korkuyordum.
Araştırmacı : Neden peki?
G21 : Bana böyle bakıyorlardı (Yüz ifadesi ile şüpheli, çirkin gibi).

Bu diyalogda çocuk diğerlerinin kendine bakışının nedenini açıklayamamıştır. Ancak diğerlerinin sığınmacı çocuğa bakışını tanımlayan kendi ifadesi, diğerleri ona

normal bakmış bile olsa onun farklı bir biçimde anlayabileceği bir psikoloji içinde olduğunu da düşündürmektedir.

Her ne kadar çocuklar zorbalığa ve ötekileştirmeye maruz kaldığını düşünse de, söylemlerinde okul ve eğitim yaşantılarında destekleyici unsurlara ilişkin sözlerin de yer aldığı görülmüş ve bu nedenle tartışmayı güçlendireceği, durumların nedenlerini anlamayı kolaylaştıracağı düşüncesiyle burada ele alınmasının uygun olduğu düşünülmüştür. Çocukların eğitim yaşamında zorbalığa ve ötekileştirmeye ilişkin söylemleri olduğu gibi aynı zamanda gelişimlerini destekleyici yönde davranışlardan da söz ettikleri görülmüştür.

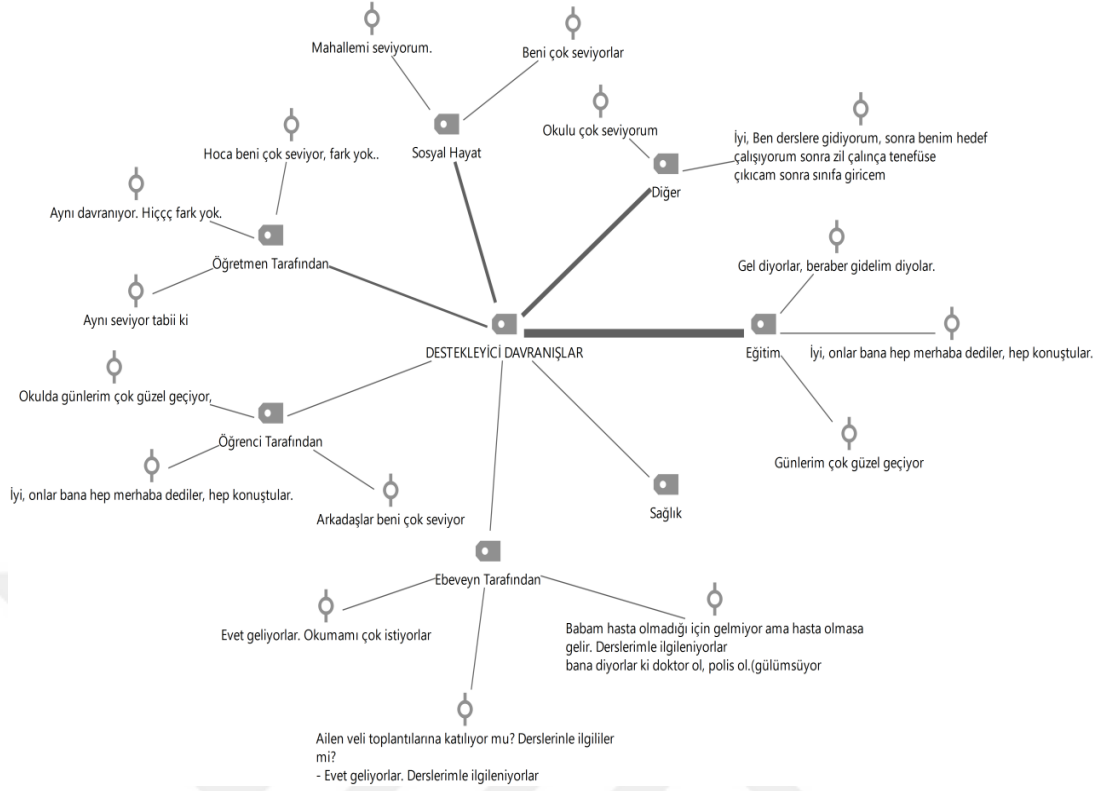
Sığınmacı çocukların destekleyici davranışlarla karşılaşma durumlarına ilişkin bulgular şekil 4.14’te verilmiştir.

Şekil 4.14. Sığınmacı Çocukların Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular

Şekil 4.14’de sığınmacı çocukların gün içerisinde en çok buldukları ortam olan “eğitim” kurumları “destekleyici davranışların” en sık görüldüğü yer olması, çocukların gelişimsel basamakları yönünden olumlu bir tablodur.

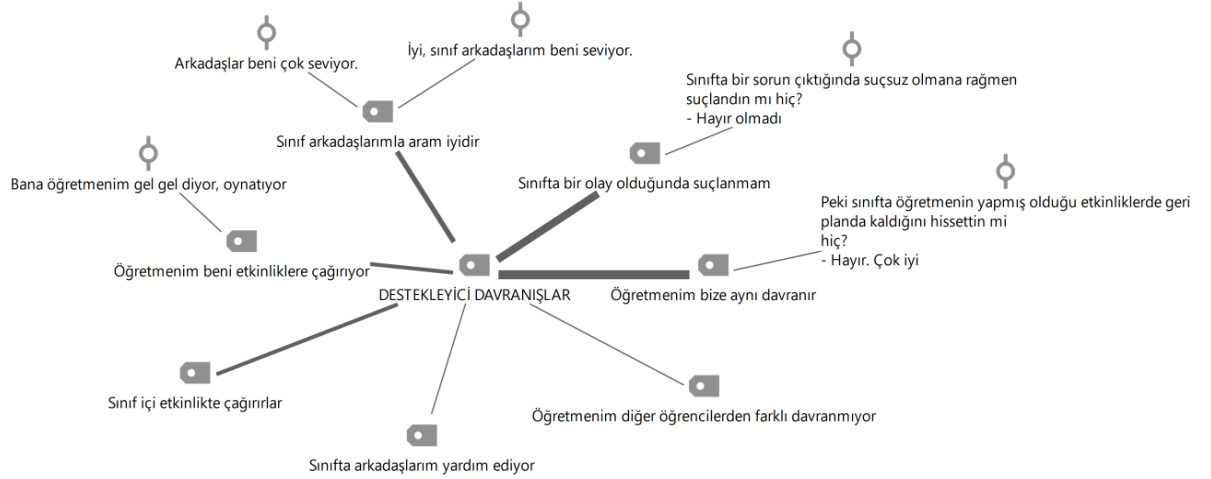
Sığınmacı çocukların destekleyici davranışlarla karşılaşma durumlarına ilişkin kod-alt kod bölümler modeli şekil 4.15’te verilmiştir.

Şekil 4.15. Sığınmacı Çocukların Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.15’de yer alan kod-alt kod bölümler modeli incelendiğinde sığınmacı çocukların eğitim alanından sosyal hayatlarına kadar birçok alanda destekleyici davranışlarla karşılaştığı görülmektedir.

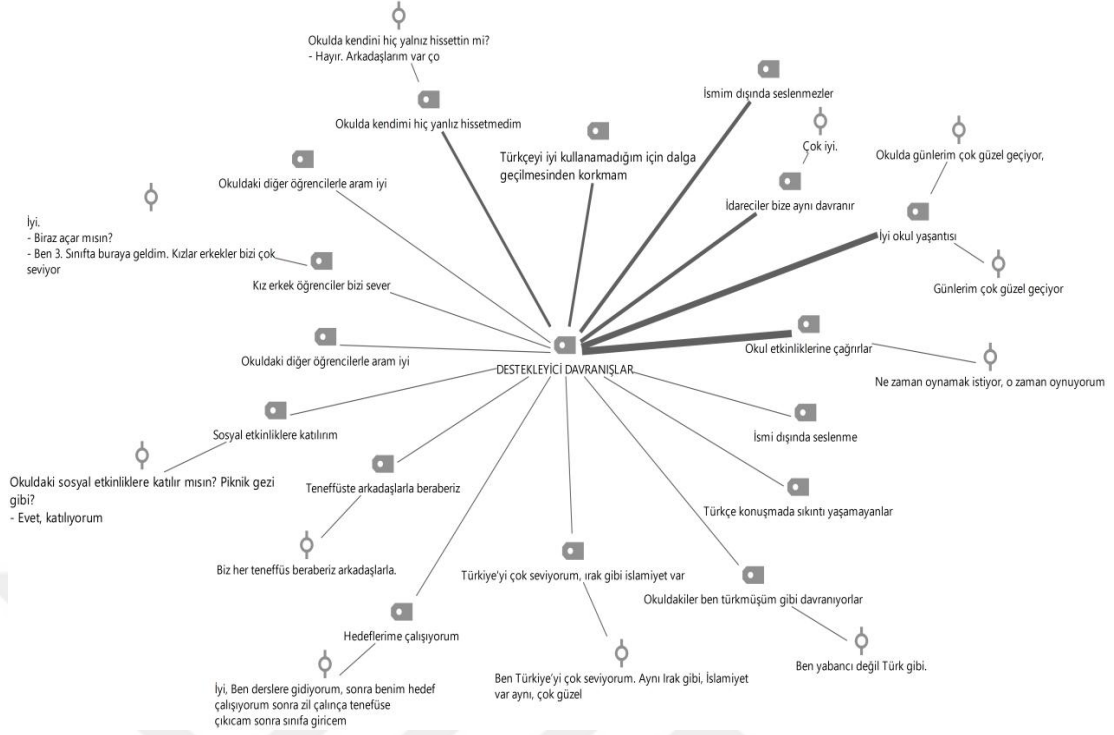
Sığınmacı çocukların sınıf içi destekleyici davranışlarla karşılaşma durumlarına ilişkin kod-alt kod bölümler modeli Şekil 4.16’da verilmiştir.

Şekil 4.16. Sığınmacı Çocukların Sınıf İçi Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Sığınmacı çocuklar eğitim yaşantılarında sosyal dışlanmayı oluşturan zorbalık ve ötekileştirme kavramların ilişkin yaşantılarını aktarırken aynı zamanda sosyal dışlanma olgusunun tam karşılığı olan sosyal içermenin çekirdeğini oluşturan destekleyici davranışları da aktarmışlardır.

Şekil 4.16’da destekleyici davranışları sınıf içi yaşantılarda akran ve öğretmen desteğinin olduğuna vurgu yapılmıştır. G9, bu durumu şu sözlerle belirtmiştir: “Onlar -öğrencileri kast ederek- bana hep merhaba dediler, hep konuştular”. Sığınmacı çocukların okul genelinde destekleyici davranışlarla karşılaşma durumlarına ilişkin kod-alt kod bölümler modeli Şekil 4.17’de verilmiştir.

Şekil 4.17. Sığınmacı Çocukların Okul Genelinde Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.17’de sığınmacı çocukların okul genelinde karşılaştıkları “destekleyici davranış” durumuna bakıldığında, sığınmacı çocukların en çok içermeyi sosyal etkinliklerde kendilerinin dâhil edilmesi ile ortaya çıktığı görülmektedir.

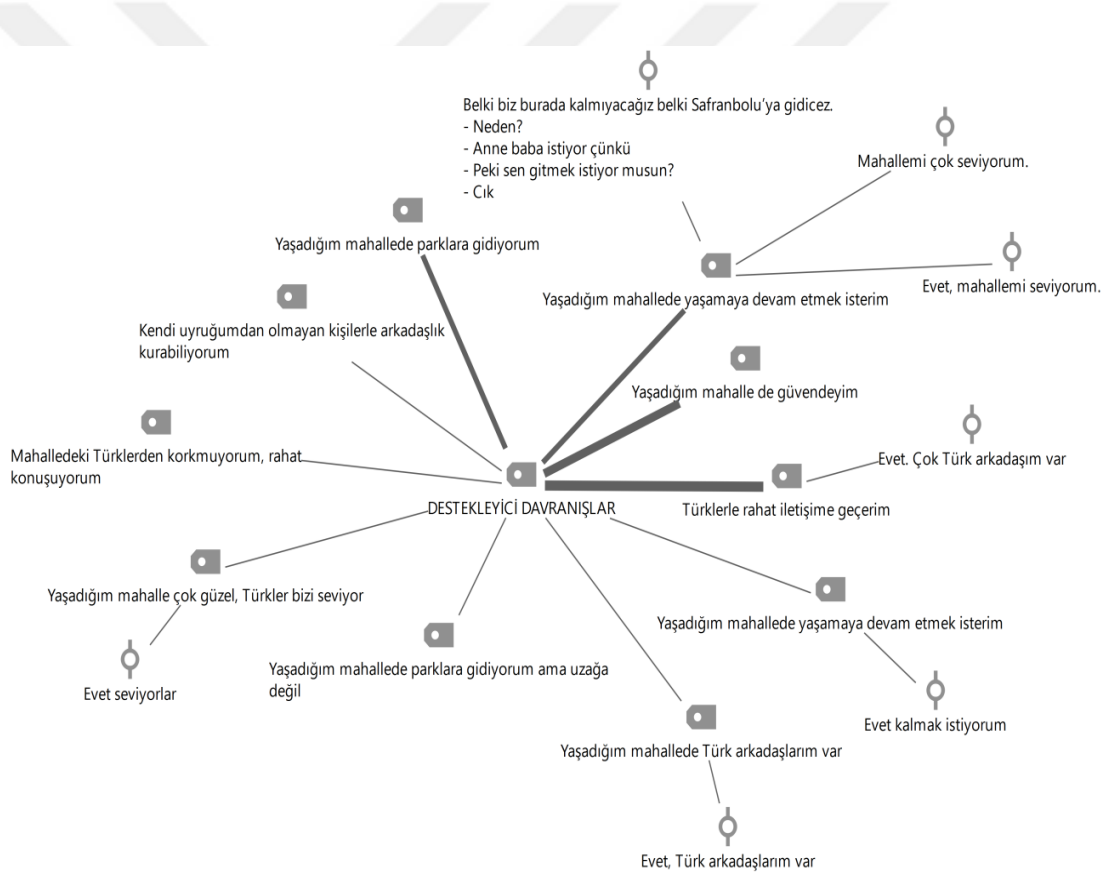
Sığınmacı çocukların eğitimde destekleyici davranışlarla karşılaşma durumlarına ilişkin bulgular 4.18’de verilmiştir.

Kod Sistemi	Sığınmacı Çocuklar
▼ Destekleyici Davranışlar	
+ Sosyal Hayat	■
+ Sağlık	
▼ + Eğitim	■
+ Ebeveyn Tarafından	■
+ Diğer	■
+ Öğrenci Tarafından	■
+ Öğretmen Tarafından	■

Şekil 4.18. Sığınmacı Çocukların Eğitimde Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular

Sığınmacı çocukların eğitim alanında gördükleri “destekleyici davranışların” öznelere bakıldığında kodlar sırasıyla öğretmen, öğrenci ve ebeveynidir. Şekil 4.18’de tüm çocuklar “diğer” kodu içinde ebeveyn desteğinin varlığına vurgu yaparken, sadece G7 babasının okumasını istediğini ifade ederken annesinin ise okumasını desteklemediğini şu cümle ile ifade etmiştir: “*Sadece evde otur diyor, okuma yazma öğrenip ne yapacaksın diyor*”. Ebeveynlerin sığınmacı çocukları okuldan ve sosyal yaşamdan alıkoyacak davranışları ya da tutumları da çocukların yaşamda etkin rol almalarını güçleştirebilir.

Sığınmacı çocukların okul dışı yaşam alanlarında destekleyici davranışlarla karşılaşma durumlarına ilişkin kod-alt kod bölümler modeli Şekil 4.19’da verilmiştir.

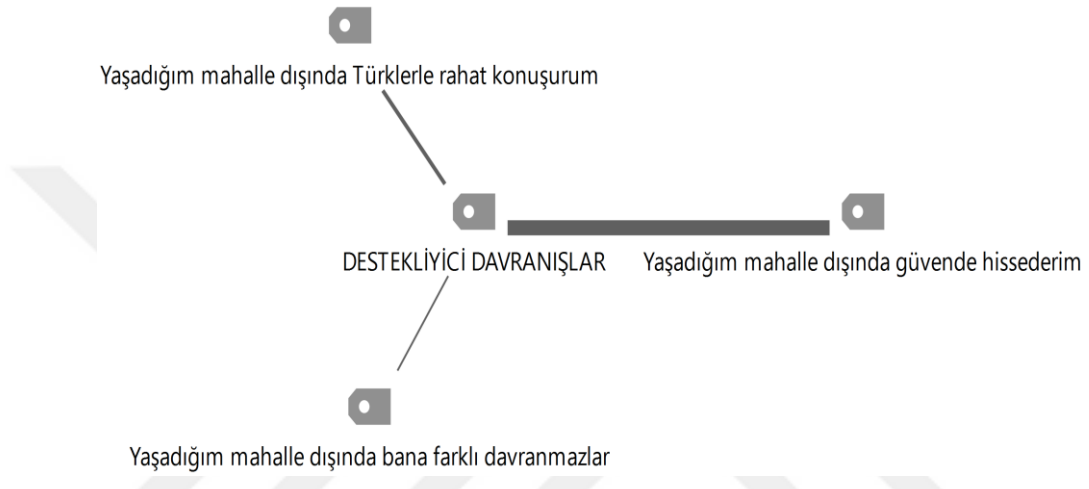

Şekil 4.19. Sığınmacı Çocukların Okul Dışı Yaşam Alanlarında Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.19 incelendiğinde sığınmacı çocukların yaşadıkları mahallede “Türklerle rahat iletişime geçme”, “yaşadığım mahallede güvendeyim” ve “yaşadığım mahallede yaşamaya devam etmek isterim” kodlarının sıklığının fazla olduğu görülmektedir. G19 görüşmede kendisine sorulan “yaşadığın mahallede yaşamaya devam etmek

ister misin?” soruna “evet, çok” şeklinde yanıt vermiştir. Çalışmacı cevabın vurgulu bir ses tonu ile aktarılmasını garipseyerek “peki neden?” sorusunu sorduğunda aynı çocuk “çünkü mahallemi çok seviyorum” şeklinde cevaplamıştır.

Sığınmacı çocukların okul dışı yaşam alanları dışındaki alanlarda destekleyici davranışlarla karşılaşma durumlarına ilişkin kod-alt kod bölümler modeli Şekil 4.20’de verilmiştir.

Şekil 4.20. Sığınmacı Çocukların Okul Dışı Yaşam Alanları Dışındaki Alanlarda Destekleyici Davranışlarla Karşılaşma Durumlarına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 4.20’de sığınmacı çocuklar yaşadığı mahalle dışında, kendini güvende hissetmesi, Türklerle rahat iletişime geçmesi ve kendisine farklı davranılmamasından dolayı destekleyici davranışlarla karşılaştıklarını aktarmışlardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada sosyal dışlanma, zorbalık ve ötekileştirme kavramları çerçevesinde tartışılmıştır. Araştırmada sığınmacı çocukların eğitim yaşantılarında zorbalığa maruz kaldıkları söylenebilir. Sığınmacı çocuklar okulda zorbaca davranışlarla karşılaştıklarını ve bu davranışları sergileyen çocukların genelde erkek çocuklar olduğunu belirtmiştir. Sığınmacı çocuklar içerisinde öğretmenlerin de zorbaca davranışlar sergilediğini ifade edenler olmasına rağmen bu kodun yoğunluğunun az olduğu görülmüştür. Amerika'da ve Kanada'da cinsiyete dayalı saldırganlık davranışlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda cinsiyete bağlı farklılıkların olduğu ve her iki çalışmada da erkeklerin kız öğrencelere göre daha zorbaca davrandığı ortaya çıkmıştır (Coie and Dodge, 1998; Offord, Boyle and Racine, 1991).

Sığınmacı çocukların zorbaca davranışlarla karşılaşarak kurban olmalarında fiziksel durumlarının etkisi bulunabileceği de düşünülmektedir. Okulda saldırgan davranışa maruz kalan (kurban) erkek çocukların genelde akranlarından daha ufak tefek ya da güçsüz olduğu alanyazında bildirilmektedir. (Bee and Boyd, 2009). Bir görüşmeci kendisinin yaşamış olduğu zorbaca davranışlar nedeniyle ülkesine dönmek istediğini belirtmiştir.

Yukarıda belirtilen bu durumun Suriyeli sığınmacı çocukların uyrukları nedeniyle gerçekleştiğini söylemek güçtür. Türk çocuklar arasında da benzer davranışlar gerçekleşebilmektedir. Bu olayın sığınmacı çocuklar tarafından kendi uyrukları farklı olduğu için böyle yorumlanabileceği de düşünülmelidir. Özkan ve Gökçearslan-Çifçi (2010), Türkiye'de öğrencilerin çoğunluğunun itme, hakaret, küfür, ayrımcılık gibi fiziksel ve sözel şiddet içeren davranışlarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir. Benzer sonuçlar Kapıkıran ve Fiyakalı'nın (2005); Pişkin'in (2006); Sapouna'nın (2008); Özkan ve Gökçearslan-Çifçi'nin (2010) çalışmalarında da elde edilmiştir. Bu bulgular Türkiye'de öğrencilerin birbirilerine karşı fiziksel ve sözel şiddet içeren bu tür davranışlarının sadece sığınmacı çocuklara yönelik olmadığını düşündürmektedir. Ancak bu tür davranışların kendinden farklı olan kişiye karşı artma olasılığı bulunmaktadır. Sığınmacı çocukların karşılaştıkları

zorbaca davranışlar etnik yapılarından ziyade bir bakıma sosyal gruplar içerisinde oluşan ergen sorunlarını içermektedir. Çünkü bu zorbaca davranışlar akranlarla bir aradayken gerçekleşmektedir. Özkan ve Gökçearslan-Çifçi (2010) eğitimde akran zorbalığının önemli bir sorun olduğunu vurgulamaktadır. Yapılan çalışmalarda akranları tarafında reddedilen çocukların ilerleyen yıllarda çeşitli sorunlara daha yüksek oranda maruz kaldığı saptanmıştır. Okula devamsızlık, suça eğilim, saldırganlık, depresyon ya da davranış sorunları kurban olan çocuklarda daha çok görülmektedir (Bee and Boyd, 2009).

Sosyal kaygılı ergenlerin çekingen ve itaatkâr davranışları onları akranları tarafından mağdur edilmeleri için hedef haline getirmekte ve mağdur haline gelmeleri toplumsal korkularını daha da arttırmaktadır. (Storch ve diğ., 2005, Erath ve diğ., 2009). Kupersmidt ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmaya göre akranları tarafından reddedilen ve bu nedenle yalnızlık problemi yaşayan çocuklar saldırgan davranışlar içine girebilirler. Reddedilen-saldırgan çocuklar ise kendileri gibi reddedilen akranları ile arkadaşlık kurma eğiliminde olurlar. Dolayısıyla bu arkadaşlık ilişkilerinde olumsuz, istenmeyen davranış kalıplarını öğrenirler (Akt. Uçar Çabuk, 2013).

Sosyal kuralları beklenen biçimde öğrenememiş ya da demokrasi ve insan hakları konularında iyi örnekler görememiş çocukların farklı olanı dışlama, kabullenememe olasılıkları vardır. Çocuklar bebeklikten itibaren etik davranışları sosyalizasyon sürecinde öğrenirler. Bu bakımdan, görüşmecinin araştırmacıya aktarmış olduğu durumlar, çocukların okul ya da evde insan hakları, etik davranışlar, demokrasi, vb. kavramlar konusunda destek almaları gerektiğini düşündürmektedir. Zorbalık ve ötekileştirmenin söz konusu olduğu durumlarda yalnız sığınmacıların oryantasyonu değil aynı zamanda ilgili ülke vatandaşlarının da bu duruma uyum sağlamalarına yönelik ek tedbirlerin alınması önemli görülmektedir. Karabük ilinde sığınmacı çocuklar ile görüşmeler gerçekleştirilirken, ilgili okuldaki rehber öğretmenler sığınmacı çocukların okula ve Türkiye'ye uyumları sağlayabilmesi için herhangi bir dil eğitimi almadıklarını veya sosyal uyumlarını destekleyecek bir çalışmanın yürütülmediğini ifade etmişlerdir. Bu durum bireylerin yabancı oldukları topluluk içinde yalnızlaşmalarını neden olabilir ve kendi sosyal yapıları için de bir getto kültürü oluşturabilir.

Sığınmacı çocuklar, yaşadıkları mahallede yaşlılarının kendileriyle kavga etmelerini zorbaca davranış olarak belirtmişlerdir. Araştırmacı görüşmeler süresince yaptığı gözlemlere dayalı olarak, çocukların günlük yaşantılarıyla ilgili belirttikleri zorbalık unsurlarının aslında etnik yapıları nedeniyle oluşmadığını, sosyal gruplar içinde ergenlerin sosyal ortamlarında karşılaştıkları sorunlara benzer olduğunu fikrindedir. Ancak her koşulda çocukların sığınmacı olmaları bu davranışların sıklığını artırabilir. Bu durum da dikkate alınarak yorum yapılmalıdır.

Alanyazında, okul öncesi yıllarda saldırgan davranış sergileyen çocukların okul yıllarında akranlarıyla daha az empati kurabildiği ve bu durumun akranları tarafından reddedilmesine neden olduğu bildirilmektedir. Akranları tarafından reddedilmesi, sorunu daha da derinleştirir ve çocuğun diğer çocuklara karşı daha da saldırganlaşmasına neden olmaktadır (Bee and Boyd 2009). Bu bağlamda okul öncesi yıllarda kendi ülkelerinde yaşadıkları süre içinde kaotik bir ortamda yetişen sığınmacı çocukların saldırgan davranış sergilemeleri olası görülmektedir. Bu durumda karşılaşılan zorbaca davranışlar sığınmacı çocuklar tarafından başlatılmış ya da sürdürülmüş olabilir. Bu nedenle Türk öğrencilerle benzer bir çalışma yürütülerek Türk uyruklu çocukların sığınmacı akranlarıyla olan ilişkileri hakkındaki görüşleri de alınmalıdır. Bu konu bu araştırma kapsamının dışındadır, ancak bu durum değerlendirme yaparken dikkate alınmalıdır.

Sığınmacı çocukların kendi yaşamlarından anlatarak verdikleri örnekler, sığınmacı/yabancı kimliğinden kaynaklanmıyor olabilir. Ancak öğrencilerin bu tür durumları da sığınmacı/yabancı olmalarıyla ilişkilendirmeleri önemli bir sorun olarak görülebilir. Görüşmecinin karşılaştığı güçlüğü “ben Iraklı olduğum için” sözüyle açıklıyor olması içinde bulunduğu topluluğa uyum sağlamada güçlük yaşadıklarının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Sığınmacı çocukların Türk akranlarının kendilerine ‘yabancı’ sıfatı ile seslenmeleri nedeniyle akranları tarafından kabul edilmediklerine ilişkin bir algı geliştirdikleri düşünülmektedir. Sığınmacı çocuklardan bazıları, öğretmenleri tarafından ötekileştirildiklerini ancak yoğunluğunun düşük olduğu gözlenmiştir. Çocuklarda cinsiyete dayalı davranışları incelemek amacıyla bir çalışma yapan Leaper (1991) 7 ve 8 yaşlarındaki erkek çocukların kız çocuklarına göre iki kat

yorumları kabul etmeme, meydan okuma, bir başkasının denetimi ele almasını engelleme, komut verme gibi denetleyici konuşma davranışlarını sergilediklerini ancak yine aynı çalışmada ise 4 ve 5 yaş arasındaki çocuklarda cinsiyete dayalı bir farkın oluşmadığını ifade etmiştir.

Türkiye’de Türkler arasında var olduğu düşünülen ötekileştirici ve ayrıştırıcı yaklaşımlar Suriyeli sığınmacılara karşı da gösterilebilir. Burada bireyin Suriyeli olması ve Türklerin bu durumu bir tehdit gibi algılamaları ötekileştirici tutumları kolaylaştırabilir. Bu nedenle sorunun varlığından daha çok sorunun nedenleri ve çözüm yollarına ilişkin ulusal düzeyde ve devlet politikalarıyla desteklenen çalışmalar ivedilikle gerçekleştirilmelidir.

Dil kullanım becerisi sosyal uyum için önemlidir. Aynı zamanda göç eden bireyin yeni hayatında hangi dine mensup olduğu da toplumla uyum için önemsenmektedir. Dedeoğlu ve Gökmen (2011) yürüttükleri bir çalışmada Türk toplumunda yabancı algısının “müslüman olmayan”la özdeşleştiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada da G20’nin “*ben çok korkuyorum, bu kız “yabancı” diyorlar, bilmiyorum ki neden? Ben de Müslüman*” sözleri Dedeoğlu ve Gökmen’in görüşünü doğrular görünmektedir. Ancak bugün sadece aynı dine sahip olmanın, Türkiye’de olduğu gibi farklı din, dil, mezhep ve görüşlere sahip olan insanlarca diğerini korumada tek geçerli neden gibi görünmediği düşünülebilir. Çalışma sırasında çocukların zorbalığa ve ötekileştirmeye ilişkin söylemleri olduğu gibi aynı zamanda gelişimlerini destekleyici yönde davranışlardan da söz ettikleri görülmüştür. Bu nedenle bu söylemler de bir değişken olarak ele alınmıştır. Bu durum daha çok sosyalleşme kavramıyla ilişkilidir.

Sosyal içerme, dezavantajlı grupların eğitim, sağlık, istihdam, sosyal yardım gibi hizmetlere erişimini artırmaya yönelik politika ve uygulamalar bütünüdür (Kurtipek, 2012). Genç ve Çat (2013) sosyal içermeyi, sosyal dışlanmaya davranışına uğrayan kişi veya grupların, sosyo-ekonomik hayatta yer almalarına engel olabilecek etmenlerin ortadan kaldırılarak; yaşam standartlarının asgari seviyeye getirilerek toplumla entegrasyonlarının sağlanması olarak açıklamıştır. Sığınmacı çocukların toplumca kabullenilmesi, topluma uyumlarının sağlanması için serbest zaman etkinlikleri önemli görünmektedir.

Serbest zaman etkinliklerinin gençlerin kişilik, sosyal ve eğitsel gelişimleri üzerindeki etkileri konusunda bir çalışma yapan Büküşoğlu ve Bayturan (2005) çalışmalarında, gençlerde serbest zaman etkinlikleri sonrası olumlu yönde psikososyal gelişme olduğunu saptamışlardır. Aynı çalışmada, serbest zaman etkinliklerine katılmadan önce gençlerin kendilerini sessiz ve pasif algılamalarına karşın serbest zaman etkinliklerine katılımlarından sonra kendilerini aktif, girişken ve daha az kaygılı hissettikleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda sığınmacı çocukların etkinliklere dahil edilmesinin, sığınmacı çocukların sosyal uyumları ve kişilik gelişimleri açısından yarar sağladığı düşünülmektedir. Bu nedenle sığınmacı çocukların devam ettiği okullarda öğretmenlerin sığınmacı çocukların uyumuyla ilgili destek ve eğitim hizmeti alması hem sığınmacı çocuklara katkı sağlayabilir. Öğretmenlerin eğitim alanında öğrencilerin kişilik gelişimleri açısından önemleri konusunda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK 25.08.1924 tarihinde Öğretmenler Birliği Kongresi üyelerine hitaben şu sözü ile dikkat çekmiştir; “Öğretmenler; yeni nesli, Cumhuriyetin fedakâr öğretmen ve eğitimcilerini, sizler yetiştireceksiniz ve yeni nesil, sizin eseriniz olacaktır”. Bu bağlamda sığınmacı çocukların topluma uyumlarının kolaylaştırılmasında öğretmenler anahtar role sahip görünmektedir.

Çalışma yürütülürken, sığınmacı çocukların zorbalık ve ötekileştirme ile karşılaştıkları, olumsuz yaşam deneyimlerinin yanı sıra sosyal hayata uyumları için eğitimden sosyal yaşam alanlarına kadar bazı alanlarda destekleyici davranışlarla da karşılaştıkları görülmüştür. Tartanoğlu (2010) kapitalist sistemin, insanların çeşitli sebeplerle dışlanmalarına neden olduğunu ve bu durumun döngüsel bir şekilde devam ederek sistemin eşit olmayan dağıtım mekanizmaları nedeniyle süreklilik kazandığını belirtmektedir.

Sığınmacı çocukların topluma uyum sağlamasında ve sorunların çözümünde Türkçe'yi etkili bir biçimde kullanabilmelerini sağlayacak önlemlerin alınması da önemli görülmektedir. Sığınmacı çocukların Türkçe'yi etkili kullanamamaları nedeniyle sosyal yaşam alanlarında örselendikleri ve bu durumun sığınmacı çocukların yaşadıkları ülkeye ait hissetmemelerine neden olabileceği düşünülmektedir. Sığınmacı çocukların kendi etnik yapısından olan aynı uyruktaki akranlarıyla arkadaşlık kurma eğilimi göstererek bu durumla baş etme yolunu tercih

ettikleri görülmüştür. Benzer bir durum Başkurt'un 2009 yılında yapmış olduğu çalışmada da ortaya çıkmaktadır. Almanya'da "Türk Gettosu" olarak adlandırılan yerleşim alanlarını, daha çok kırsal yerleşim yerlerinden gelenler tercih etmektedir ve bu bölgelerde aynı dil konuşulmakta, ortak kültürel özellikler paylaşılmaktadır. Böylece Türkler Müslüman kimlikle, seküler Hristiyan kimliğin ağırlıklı olduğu bir dünyada, uyum sağlayabilme ve dışlanmışlığın sebep olduğu gerilimlerden uzak kalarak kendilerini güvende hissedebilmektedir.

Sığınmacı çocukların sosyal etkinliklere dâhil edildiklerinde mutlu oldukları ve böylece sosyal içermeyi deneyimledikleri görülmüştür. Destekleyici davranışlar gösteren bireyler sorulduğunda, en çok destekleyici davranış gösterenin öğretmenler, akran gruplarda ise kız akranların olduğu gözlenmiştir. Öğretmenler, çocuklarla yakın ilişki içinde geçen uzun bir sürenin sonucu olarak onları etkilemede ebeveynlerden sonra ikinci derecede önemli rol oynayabilirler. Öğretmenin davranışları çocukları toplumsal, duygusal ve zihinsel gelişimlerinin her yönünde etkiler (Gander & Gardiner, 2004). Sığınmacı çocukların eğitim hayatları içerisinde kendi aileleri tarafından desteklendikleri görülmüş olup sadece bir görüşmeci ailesinin desteklemediğini ifade etmiştir. Erikson (1993) orta çocukluk dönemini kitabında tartışırken bu dönemdeki tehlikenin yetersizlik ve aşağılık duygusunda yattığını ifade etmiş ve aile desteğinin yetersiz olduğu durumlarda çocuğun gelişiminin kesintiye uğradığını dile getirmiştir.

Sığınmacı çocukların kendi yaşam alanları içerisinde ve dışında destekleyici davranışlarla karşılaşma durumlarına bakıldığında ise sığınmacı çocukların yerel halk ile rahat iletişime geçmeleri onları sosyal uyum için uygun zemini oluşturduğu ve desteklediği görülmektedir. Aynı zamanda araştırmada yer alan sığınmacı çocukların dini kimliklerinin yerel halk ile aynı olmasının sosyal uyum için önemli bir etken olduğu ve destekleyici unsur içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Çalışma sonrasında aşağıdaki sonuçlara varılmıştır;

Sığınmacı çocukların eğitim yaşantıları sırasında zorba davranışlarla karşılaştıkları; bu davranışların daha çok erkek akranları tarafından gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sığınmacı çocukların, yoğunluğu az olmasına rağmen, sınıfta öğretmenlerinin zorba davranışlar gösterdikleri ve bu durumun etnik farklılıkları nedeniyle gerçekleştiği görüşüne sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Sığınmacı çocuklar yaşadıkları mahallede akranlarının zorba davranışlar sergilediklerini ve bu durumun etnik farklılıklarından kaynaklandığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Ancak sığınmacı çocuklar ile yapılan görüşmeler sırasında, anlattıkları durumların Türk çocuklar arasında da var olabilecek sorunlarla benzer olduğu; ancak sığınmacı çocukların bu durumun kendi etnik farklılıklarıyla ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle somut bir şekilde sığınmacı çocukların etnik farklılıkları nedeniyle zorba davranışlara maruz kaldığını söylemek güç görünmektedir.

Sığınmacı çocuklar kendilerinin yaşadıkları çevrede ve okulda ötekileştirildiklerini düşünmektedirler. Kendilerine “yabancı” gibi isimlerle seslenilmesinin onlarda yaralayıcı ve dışlayıcı bir etkisi olduğu görülmüştür.

Sığınmacı çocukların sosyal dışlanma ile ilgili söylevlerinin yanı sıra destekleyici davranışlarla karşılaştıklarına ilişkin açıklamaları bulunmaktadır. Sığınmacı çocukların eğitim yaşantılarında öğretmenleri tarafından destekleyici davranışlarla karşılaştıkları belirtilmiştir.

6.2. Öneriler

Çalışmadan elde edilen sonuçlar ve literatür bilgileri ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir: Çalışmada 8-14 yaş sığınmacı çocukların sorunlarının sosyal dışlanma bağlamında incelenmesi ele alınmıştır. 8-14 yaş orta çocukluk dönemine denk gelmekte olup bir sonraki dönem olan ergenlik döneminde çocuklar hormonal değişimleriyle birlikte kişilik yapıları da değişime uğramaktadır. Bu bağlamda orta çocukluk döneminde yaşanan sosyal dışlanma davranışının ergenlik çağında kişilik üzerinde etkileri incelenebilir.

Çalışma zorbalık, ötekileştirme ve destekleyici davranış teması ile işlenmiş olup çıkan sonuçlar doğrultusunda, sığınmacı çocukların eğitim alanında öğretmenlerinin destekleyici davranışları sayesinde uyum konusunda destek aldıklarını düşünmektedirler. Bu doğrultuda eğitimcilerin hem sığınmacı çocukların Türk akranları ile uyum sağlayabilmesi için hem de olası zorba davranışları engellemek amacıyla çalışmalar yürütülmesi yararlı olacaktır. Bunun yanı sıra sığınmacı çocukların ebeveynlerinin okul-aile işbirliği sağlanarak desteklenmesi çocukların uyum sürecini kolaylaştırabilir.

Çalışma grubu Karabük ilinde yaşayan çocuklarla sınırlandırılmış olup çalışmanın evrenini tüm Türkiye'yi kapsayacak makro bir çalışmanın yürütülmesi Türkiye genelindeki tablonun daha net görülmesini sağlayacaktır.

Sığınmacı gerçeği karşısında kanun yapıcılar/kamu kuruluşları sığınmacı çocukların ve ailelerin göç ederek geldikleri Türkiye'ye kamusal, kültürel ve sosyal uyumları için programların geliştirilmeleri ve bu programların sosyal dışlanma ve göç alanında uzman meslek elemanlarınca verilmesi, gerek sığınmacı bireylerin ülkeye uyumları açısından gerekse yerel halkın sığınmacılara uyumları açısından katkı sağlayabilir.

Sığınmacı çocukların karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri olan dil kullanım becerilerinin zamana bırakılması çocukların topluma uyumlarını geciktirebilir. Bu sorunun ortadan kaldırılabilmesi için artık Milli Eğitim Bakanlığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce sivil toplum kuruluşlarından da ilgili STK'ların yer edindiği ortak bir işbirliğince, multidisipliner bir felsefeye sahip olarak her ilde sığınmacı

çocuklar için özel destek sınıflarının açılması ve bu sınıflarda öncelikle dil öğretimi olmak üzere, sığınmacı çocukların sorunları odaklı eğitim verilmesi sorunun çözümüne katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Adaman F, Keyder Ç. (2009). Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Yayınları, İstanbul.
- Ağanoğlu HY. (2001). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanların Makus Talihi Göç. Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- Anderson B. (2000). Doing the Dirty Work?: The Global Politics of Domestic Labour, Zed Books, London.
- Atkinson R, Davoudi S. (2000). The concept of social exclusion in the european union: Context, development and possibilities. *Journal of Common Market Studies*, 48(3):427-448.
- Aybay R. (2007). Yabancılar Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Adaman F, Keyder Ç. (2006), Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma: Avrupa Komisyonu Raporu, Brüksel.
- Atasü Topçuoğlu R. (2012). Türkiye’de göçmen çocukların profili, sosyal politika ve sosyal hizmet önerileri hızlı değerlendirme araştırması: IOM göçmen çocuk raporu, Ankara.
- Balcı Gökçeoğlu Ş. (2007) Tutunamayanlar ve Hukuk. 1. Baskı, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Balcıoğlu İ. (2007). Sosyal ve Psikolojik Açından Göç. Elit Yayınları, İstanbul.
- Bayram Y. (2015). Bir hak ihlali olarak ötekileştirme: Gazetelerin üçüncü sayfa haberlerinde Suriyeli sığınmacıların ‘öteki’ temsili. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 17(3):1-16.
- Başkurt İ. (2009). Almanya’da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Problemi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2):88.
- Becker S. (1997). Responding to Poverty: The Politics of Cash and Care. 1st ed, Longmann Social Policy in Britian Series.
- Bee H, Boyd D. (2009). The Developing Child. Çocuk Gelişim Psikolojisi. 1st ed, Çeviren: Gündüz O, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Beter Ö. (2006). Sınırlar Ötesi Umutlar Mülteci Çocuklar. Sabev Yayıncılık, Ankara.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). (1997). Dünya Mültecilerinin Durumu: Bir İnsanlık Sorunu, Ankara.

- Bonner A. (2006). *Social Exclusion and The Way Out: An Individual and Community Response to Human Social Dysfunction*, Wiley.
- Buz S. (2002). Türkiye’de Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar. H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ü Onat).
- Büküşoğlu N, Bayturan AF. (2005). Serbest zaman etkinliklerinin gençlerin psiko-sosyal durumlarına ilişkin algısı üzerindeki rolü. *Ege Tıp Dergisi*, 44(3):173 – 177.
- Byrne D. (1999). *Social Exclusion*, Open University Press, Buckingham and Philadelphia.
- Castles S, Kosack G. (1985). *Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe*, 2nd ed, Oxford University Press, Oxford.
- Çağlayan S. (2011). Göç Kavramı ve Kuramları. İçinde: *Kent Sosyolojisi*. Ed: Güneş F, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları, Eskişehir.
- Çakır S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 24:129-142.
- Coie JD, Dodge KA. (2006). Aggression and antisocial behavior in youth. In: *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development Vol:3*. Ed: Eisenberg N. John Wiley & Sons Ltd. New York.
- Council of The European Union. (2004). Joint Report by the Commission and the Council on Social Inclusion, Brussels, s.8.
- Creswell JW. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. 3rd ed. Çevirenler: Bütün M, Demir SB, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Dalar M, Ayhan Algan N, Algan Ü. (2003). Bolu’daki Iraklı sığınmacıların sosyal ve ekonomik sorunları: Saha çalışmasına dayalı bir analiz. *Alternatif Politika*, 5(3):341-359 , [Electronic Journal] <http://alternatifpolitika.com/makale/bolu-daki-irakli-siginmacilarin-sosyal-ve-ekonomik-sorunlari-saha-calismasina-dayali-bir-analiz>.
- Danış D. (2010) İstanbul’daki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar. İçinde: *Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar*, Eds: Pusch B, Wilkoszewski T, KitapYayınevi, İstanbul, p:191-224
- De Haan A, Maxwell S. (1998). Poverty and Social Exclusion in North and South. *Institute of Development Studies Bulletin*, 29(1).

- De Haan A. (2000). Social exclusion: Enriching the understanding of deprivation. *Studies in Social and Political Thought*, 2(2).
- Dedeoğlu S, Ekiz Gökmen Ç. (2011). Göç ve Sosyal Dışlanma. Efil Yayınevi, Ankara.
- Deniz T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinden Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181:175-204
- Dey I. (1993). Qualitative Data Analysis: A User-Friendly Guide for Social Scientists. Routledge Publications, London.
- Dominelli L. (1999). Neo-Liberalism, social exclusion and welfare clients in a global economy. *International Journal Of Social Welfare*, 8:14-22.
- Erder S. (2000) Uluslararası Göçte Yeni Eğilimler: Türkiye “Göç Alan” Ülke mi?. İçinde: *Mübeccel Kıray için Yazılar*, Eds: Atacan F, Ercan F, Kurtuluş H, Türkay M, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Emiroğlu K, Aydın S. (2003). Antropoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınevi, Ankara.
- Eğribel E. (2011). Uygarlık Sorunu ve Çocuk: Türkiye Ölçekli Strateji Çalışmalarının Yöntemi Açısından Çocuk Hakları Kültürü ve Stratejisi. İçinde: *Değişim Sosyolojisi Dünyada ve Türkiye’de Toplumsal Değişme*, Eds: Eğribel E, Öcan, U, Kitabevi Yayınları, İstanbul, ss:401-463.
- Erath SA, Flanagan KS, Bierman KL. (2007). Social anxiety and peer relations in early adolescence: Behavioral and cognitive factors. *Journal of Abnormal Child Psychology*. 35(3):405-416.
- Erikson EH. (1993). Childhood and Society. W.W. Norton & Company Inc. New York.
- Fichter JH. (1990). What’s Sociology?. Sosyoloji Nedir? Çeviren: Çelebi N, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya.
- Gander MJ, Gardiner HW. (2004). Child and Adolescent Development. Çocuk ve Ergen Gelişimi. 5th ed. Çevirenler: Dönmez A, Çelen N, Onur B, İmge Kitabevi, Ankara.
- Genç Y, Seyyar A. (2010). Sosyal Hizmet Terimleri (Ansiklopedik “Sosyal Pedagojik Çalışma” Sözlüğü), Sakarya Kitabevi, Sakarya.
- Genç Y, Çat G. (2013). Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 8(1)331-358.
- Glesne C. (2015). Becoming Qualitative Researchers. Nitel Araştırmaya Giriş. 5th ed. Çevirenler: Ersoy A, Yalçınoğlu P. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Gürel S. (2001). Türkiye’de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı. İçinde: *21. Yüzyılın Karşısında Kent ve İnsan*, Ed: Gümüşçüoğlu F, Bağlam Yayınları, İstanbul.

- Gürer B. (2007). Bireysel ve Sosyal Farklılıkları Sosyal Bütünleşmeye Dönüştürmede Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Rolü. M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. B Bayraklı).
- Gürle NŞ. (2012). İstanbul'da Refakatsiz Sığınmacı ve Mülteci Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar ve Uygulamalar. İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Doç. Dr. Z Kıvılcım).
- Hobcraft J. (2002). Social Exclusion and the Generations. In: *Understanding Social Exclusion* Eds: Burchardt T, Le Grand J, Piachaud D, Oxford University Press, Oxford.
- İçduygu A. (2004). Türkiye'de Kaçak Göç, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- İçduygu A, Biehl KS. (2009) İstanbul: 2000'lerden Görünüm: Living Together Araştırma Raporu, British Council, İstanbul.
- Janssen M, Verhulst FC, Bengi-Arslan L, Erol N, Salter CJ, Crijnen A. (2004). Comparison of self-reported emotional and behavioral problems in turkish immigrant, dutch and turkish adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 39(2):133-140.
- Kapıkıran Acun N, Fiyakalı C. (2005). Lise öğrencilerinde akran baskısı ve problem çözme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18:11-17.
- Karadoğan CU. (2011). İstanbul ve Gelibolu'da Bolşevik Aleyhtarı Wrangel Ordusu, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi (Bilig)*, 57:135-157.
- Keyes R. (1980). *The Height of Your Life*, Little Brown and Company, USA.
- Koneru VK, Weisman de Mamani AG, Flynn PM, Betancourt H. (2007). Acculturation and mental health: Current findings and recommendations for future research. *Applied and Preventive Psychology*, 12(2):76-96 [Electronic Journal] <https://doi.org/10.1016/j.appsy.2007.07.016>.
- Kurnaz Z. (2016). Türkiye'de Siyasal Korku ve Akademik Hayatın İnşası, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, (Danışman: Prof.Dr. A Baran).
- Kurtipek R. (2012). Türkiye'de Sosyal İçermenin Eleştirel Analizi: SODES (Sosyal Destek Programı) Örneği, O.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Doç.Dr. S Kalaycıoğlu).
- La Fromboise T, Coleman HL, Gerton J. (1993). Psychological impact of biculturalism evidence and theory. *Psychological Bulletin*, 114(3):395-412.
- Leaper C. (1991). Influence and involvement in children's discourse: Age, gender, and partner Effects. *Child Development*, 62:797-811 [Electronic Journal] <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/1935344>.

- Lovering J. (1998). Globalization, unemployment and social exclusion in Europe: Three perspectives on the current policy debate. *International Planning Studies*, 3(1).
- Mann MA. (2006). The formation and development of individual and ethnic identity: Insights from psychiatry and psychoanalytic theory. *The American Journal of Psychoanalysis*, 66:211-224, [Electronic Journal]
<https://link.springer.com/article/10.1007/s11231-006-9018-2>.
- Marshall G. (1999). A Dictionary of Sociology. *Sosyoloji Sözlüğü, Çevirenler: Akınhay O, Kömürçü D, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.*
- Momsen, JH. (1999). Maids on the Move. In: *Gender, Migration and Domestic Services*, Ed: Momsen J, Routledge, London.
- Nişancı E, Yetkin Aker D. (2016). Uluslararası göç, sığınmacılar ve Türkiye. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 1:1-7.
- Noddings N. (2007). Happiness and Education. *Eğitim ve Mutluluk*. Çeviren: Bilgin Z, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Offord DR, Boyle MH, Racine YA. (1991). The epidemiology of antisocial behavior in childhood and adolescence: Findings from the Ontario Child Health Study. In: *The Development and Treatment of Childhood Aggression*, Eds: Pepler, D. and Rubin, K.H. Lawrence Erlbaum, pp:31-54, New Jersey.
- Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM). (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, Rapor No:195, Ankara.
- Özdemir-Yücesan G. (2007). Sosyal dışlanma kavramı masum değildir: İnsandışılışmanın Reddi ve İnsanlaşmaya Dair... *TES-İŞ Dergisi*, 2:100-103.
- Özer İ. (2004) Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Özen Ş, Antar S, Özbulut Ö, Altındağ A, Oto R. (2001). İç göç yaşayan bir grup lise öğrencisinde ruhsal belirti şiddetinin cinsiyet ile ilişkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 8(3):156-162.
- Özkalp E. (1994) Sosyolojiye Giriş, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Özkan Y, Çifci Gökçearsan E. (2010). Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2):576-586 [Electronic Journal]
<http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/1794>.
- Özsoy V. (2001). Sanat (resim) eğitiminde bir nitel araştırma yöntemi. *Eğitsel eleştiri Eğitim ve Bilim*, 26(122):41-51.
- Parrenas RS. (2001). *Servants of Globalization: Women, Migration and Domestic Work*, Stanford University Press, Stanford.
- Patton MQ. (1987). *How To Use Qualitative Methods In Evaluation*. Sage Publications, Inc. California.

- Pazarcı H. (2007). Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Perruchoud R, Redpath J. (Eds), (2009). Glossary on Migration. 2nd ed, International Organization for Migration, No:31.
- Pişkin, M. 2006. Akran Zorbalığı Olgusunun İlköğretim Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi. *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, Bildiri Özeti, İstanbul.
- Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants (PICUM). (2007). Access to Health Care for Undocumented Migrants in Europa, Community Action Programme to Combat Social Exclusion 2002 – 2006, Belgium.
- Poyraz Y. (2012). Suriye vatandaşlarının geçici korunması ve uluslararası mülteci hukuku. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(2):57-65.
- Rigby K. (2007). Bullying in schools: And what to do about it. Camberwell Victoria: ACER Press.
- Room G. (1995). Poverty and Social Exclusion: The New European Agenda for Policy and Research. In: *Beyond the Threshold: The Measurement and Analysis of Social Exclusion*, Ed: Room G, The Policy Press, Bristol.
- Room G. (1999). Social exclusion, solidarity and the challenge of globalization. *International journal of social welfare*, 8(3):166-174 [Electronic Journal] <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2397.00080>.
- Rodgers G, Gore C, Figueiredo JB. (1995). Social Exclusion: Rhetoric, Reality, Responses. International Institute for Labor Studies, Geneva.
- Saith R. (2007). Social Exclusion: The Concept and Application to Developing Countries, In: *Defining Poverty in the Developing World*, Eds: Stewart F, Saith R, Harris-White B, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Sapancalı F. (2003). Sosyal Dışlanma, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Sapancalı F. (2005). Avrupa Birliği'nde sosyal dışlanma sorun ve mücadele yöntemleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3(6):51-106.
- Sapouna M. (2008). Bullying in Greek primary and secondary schools. *School Psychology International, SAGE Publications*, 29(2):199-213. [Electronic Journal] <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0143034308090060>.
- Saraceno C. (2001). Social Exclusion: Cultural Roots and Diversities of a Popular Concept, Paper presented at the conference: Social Exclusion and Children at the Institute for Child and Family Policy, Columbia University, New York. Erişim tarihi: 30.05.2017, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.467.9055>.
- Scharf T. (2001). Social Exclusion, Keele Press, London.

- Sen A. (1996). Inequality unemployment and contemporary Europa. *International Labour Review*, Vol.136(2):163.
- Shuang L. (2007). Living with others: Mapping the routes to acculturation in a multicultural society. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(6):761-778.
- Silver H. (1994). Social exclusion and social solidarity: Three paradigms. *International Labour Review*, Vol.133(5-6):533-534.
- Staszak JF. (2009). Other/otherness. In: *International Encyclopaedia Of Human Geography*. Eds: Kitchin R, Thrift N, 1st ed, Elsevier Science, p.43-47.
- Stevens GWJM, Vollebergh WAM, Pels TVM, Crijnen AAM. (2005). Predicting externalizing problems in moroccan immigrant adolescents in the netherlands. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 40(7):571-579.
- Storch EA, Masia-Warner C, Crisp H, Klein RG. (2005). Peer victimization and social anxiety in adolescence: A prospective study. *Aggressive Behavior*, 31:437-452.
- Storey L. (2007). Doing Interpretative Phenomenological Analysis. In: *Analysing Qualitative Data in Psychology*, Eds: E. Lyons and A. Coyle, SAGE Publications, Los Angeles.
- Şahin T. (2009) Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi, T.C Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, (Danışman: Dr. S ÇOŞKUN).
- Tartanoğlu Ş. (2010). Sosyal dışlanma: Küreselleşme perspektifinden bir kavramsallaştırma çabası. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 32(42):1-13.
- T.C. Resmi Gazete. Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin onaylanması hakkında Kanun. 29 Ağustos 1961. Sayı: 359, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. 4 Nisan 2013. Sayı: 28615, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete. Geçici Koruma Yönetmeliği. 22 Ekim 2014. Sayı: 29153, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Uçar Çabuk F. (2013). 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumlarının Anne Babalarının Kabul Red Düzeyleri İle İlişkisinin İncelenmesi. P.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, Denizli, (Danışman: Doç. Dr. HG Ogelman).
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2009). Göç Terimleri Sözlüğü, Cenevre.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2006). Poverty, Unemployment and Social Exclusion (Croatia), UNDP Publications, 1.Edition, Croatia.

- Ünal S. (2014). Türkiye'nin beklenmedik konukları: "öteki" bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *Journal of World of Turks*, 6(3):65-89.
- Walker A. (1997). The Strategy Of Inequality. In: *Britain Divided: The Growth Of Social Exclusion In The 1980s and 1990s* Ed: Walker A, Walker C, Child Poverty Action Group, Child Poverty Action Group, London.
- Williams KD. (2001). Ostracism: The power of silence. New York: Guilford Press
- Williams KD, Zadro L. (2007). Ostracism. In: *Interpersonal Rejection*, Ed: MR. Leary, Oxford University Press, New York.
- Vanderbilt D, Augustyn M. (2010). The effects of bullying. *Pediatrics and Child Health*, 20 (7), 315-320.
- Yavuzer H. (2000). Okul Çağı Çocuğu. Remzi Kitabevi, Ankara.
- Yépez del Castillo I. (1994) A comparative approach to social exclusion: Lessons from France and Belgium. *International Labour Review*, Vol.133(5-6):614-615.
- Yıldırım A, Şimşek H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım S. (2014). Sosyal dışlanma ve Avrupa Birliği yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2):91-108.
- www.unhcr.org/turkey/home.php?page=12, Erişim Tarihi: 27 Şubat 2017
- www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/gocmen_raporu.pdf, Erişim Tarihi: 13 Mart 2017
- www.cenevrefisi.dt.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=203413, Erişim Tarihi: 13 Mart 2017
- www.ensonhaber.com/sultangazide-cikan-olaylara-polis-mudahale-etti.html, Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2017
- www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakani-suleyman-soylyu-turkiye-hic-kimseyi-kapidan-cevirmemistir, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2017
- www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24638, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2017
- www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2017
- www.tdk.gov.tr, Erişim tarihi: 30 Mayıs 2017
- popstats.unhcr.org/en/overview#_ga=1.193590829.1891743473.1488218206, Erişim Tarihi: 27 Şubat 2017
- www.sinanogan.com/news/sinan-ogandan-suriyeli-cikisi/, Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2017
- www.hyd.org.tr/multecielkitabi/, Erişim Tarihi: 29 Ekim 2015
- eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:xy0026,

Erişim Tarihi: 06 Aralık 2015

www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf,

Erişim Tarihi: 06 Kasım 2015

ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/soc-incl/15223/part1_en.pdf,

Erişim Tarihi: 06 Aralık 2015

ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/socincl/final_joint_inclusion_report_2003_en.pdf, Erişim Tarihi: 06 Aralık 2015

www.tccb.gov.tr/haberler/410/43922/suriyede-tum-kirmizi-cizgilerin-asilmasina-ragmen-bir-adim-atilmadi.html, Erişim Tarihi: 20 Mart 2017

www.bumko.gov.tr/TR,165/merkezi-yonetim-butce-giderleri-2006-2015.html, Erişim Tarihi: 20 Mart 2017

EK 1. Etik Kurul Kararı

T.C. KARABÜK ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU KARARLARI

Karar Tarihi: 13/04/2016 **Toplantı No:**2016/04

Karabük Üniversitesi Etik Kurulu, Prof. Dr. Mustafa YAŞAR başkanlığında 13/04/2016 Çarşamba günü aşağıdaki gündemi görüşmek üzere toplandı.

KARARLAR

Karar 2 :

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün 08.04.2016 tarih ve 271206 sayılı yazısı ile Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Fatma Betül KURNAZ danışmanlığında Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Mustafa ADIBATMAZ'ın yürüteceği "Karabük'te yaşayan 6-14 yaş sığınmacı çocukların sorunlarının sosyal dışlanma bağlamında incelenmesi" konulu araştırma önerisi incelenmiş olup gerekli iznin sağlanması uygun görülmüştür.

Prof.Dr.Mustafa YAŞAR
Etik Kurul Başkanı

ASLI GİBİDİR
13.04.2016

Kalp ve damar hastalıklarından korunmak için sağlıklı beslenmeye özen gösteriniz.

Karabük Üniversitesi , Demir Çelik Kampüsü 100. Yıl Mah. 78050 KARABÜK.

EK 2. Etik Kurul Kararı

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

Değerlendirilen Belgeler	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ/PLANI			Türkçe ☒ İngilizce ☐ Diğer ☐
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU			Türkçe ☒ İngilizce ☐ Diğer ☐
Karar Bilgileri	Karar No: 9/4	Tarih: 27.09.2017		
	Üniversitemiz Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Fatma Betül KURNAZ'ın danışmanı bulunduğu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mustafa ADIBATMAZ'ın 13.04.2016 tarihli toplantıda uygun görülen "Karabük'te Yaşayan 6-14 Yaş Sığınmacı Çocukların Sosyal Dışlanma Bağlamında İncelenmesi" başlıklı araştırmasının "Sığınmacı Çocukların Karşılaştığı Zorbalık ve Ötekileştirme Yaşantılarının Sosyal Dışlanma Bağlamında İncelenmesi" şeklinde değiştirilmesinin uygun olduğuna "oybirliği" ile karar verilmiştir.			

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU	
BAŞKAN / ADI / SOYADI	Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile İlişki		Katılım *		İmza
Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL	Anatomi	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Didem ADAHAN	Aile Hekimi	Karabük Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Seyit Ali KAYIŞ	Tıp Bilişimi ve Biyoistatistik	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARA	Tıbbi Biyokimya	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Yusuf ERSAN	Histoloji ve Embriyoloji	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Gülhan ÜNAL KOCAMAN	Periodontoloji	Karabük Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Nazan KARAHAN	Ebelik	Karabük Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Avukat Hüseyin ŞAHİN	Avukat	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	

* :Toplantıda Bulunmadı

EK 3. Valilik Oluru

T.C.
KARABÜK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 44653020/605/6326267
Konu : Araştırma İzni

09/06/2016

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Karabük Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin 27.05.2016 tarih ve 32469041-044/285715 sayılı yazısı
b) Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nün (Araştırma Değerlendirme Komisyonunun) 07/06/2016 tarihli ve 84674382-605-168 sayılı yazısı
c) Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2012/13 nolu Genelgesi

Karabük Üniversitesi Rektörlüğü Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Mustafa ADIBATMAZ'ın, Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Fatma Betül KURNAZ'ın danışmanlığında yürüttüğü Tez çalışması kapsamında "Karabük'te Yaşayan 6-14 Yaş Sığınmacı Çocukların Sorunlarının Sosyal Dışlanma Bağlamında İncelenmesi " konulu tez çalışmasını uygulamak isteği ilgi (a) yazı ile bildirilmiştir. İlgi (b) yazı ile araştırma değerlendirme komisyonununca uygun görülen görüşme sorularının , eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde, gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması, uygulamalarda sadece yazımız ekinde gönderilen tüm sayfaları mühürlü anketin kullanılması, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarımızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Ali KÖSE
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
09/06/2016

Yunus KALAYCI
Vali a.
Vali Yardımcısı

Güvenli Elektronik
İmza Aslı ile Ayrıldır
09.06/2016

Hasan Ateşoğlu

Atatürk Blv. 78100 Merkez/KARABÜK
Elektronik Ağ: <http://karabuk.meb.gov.tr>

Ayrıntılı bilgi için: D.KÖSEOĞLU Şef
Tel: (0 370) 412 22 80
Faks: (0 370) 424 23 33

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden Öeec-1e89-3e78-ab1d-5ed7 kodu ile teyit edilebilir.

EK 4. Görüşme Soruları

7. GÖRÜŞME SORULARI

1. Eğitim;

1. Okuldaki yaşantılarından biraz bahseder misin?
2. Öğretmenin sana Türk uyruklu arkadaşlarından farklı davrandığını hissettin mi? Örneğin neler oldu?
3. Okul idaresi sana Türk uyruklu arkadaşlarından farklı davrandığını hissettin mi? Örneğin neler oldu?
4. Sınıf arkadaşlarıyla ilişkilerini biraz anlatır mısın? Sana farklı yaklaştıklarını hiç hissettin mi?
5. Okulda diğer öğrencilerle ilişkilerin nasıl?
6. Sana adın haricinde başka bir kelime ile sesleniyorlar mı?
7. Sınıfta bir sorun çıktığında suçsuz olmana rağmen suçlandın mı? (Hırsızlık, Kavga, vb)
8. Sınıfta öğretmenin yapmış olduğu etkinliklerde geri planda kaldığını hissettin mi? Neden?
9. Okul içindeki etkinliklerde (spor faaliyetleri gibi) geride kaldığını veya dışlandığını hissettin mi?
10. Ailen veli toplantılarına katılıyor mu? Derslerinle ilgililer mi?
11. Okulda kendini yalnız hisseder misin? Neden?
12. Okuldaki sosyal etkinliklere katılır mısın? Hayırsa neden?
13. Türkçeyi doğru kullanamadığın için kendinle dalga geçilmesinden korkar mısın?

2. Sosyal Hayat;

1. Kendi uyuğundan olmayan kişilerle arkadaşlık kurabiliyor musun?
2. Yaşadığın mahalledeki Türk uyruklu kişilerle rahat iletişime geçer misin?
3. Yaşadığın mahalledeki Türk uyruklu kişilerin, senin uyuğundan olan kişilerle sorunları olduğunu düşünüyor musun? Evet ise bu senin içinde geçerli mi?
4. Yaşadığın mahallede kendini güvende hissediyor musun?
5. Yaşadığın mahallede oyun parklarına gider misin? Hayır ise neden?
6. Yaşadığın mahallede suçun olmadığı halde suçlandığın oldu mu? Evet ise neden ve nasıl?
7. Yaşadığın mahallede yaşamaya devam etmek ister misin?
8. Yaşadığın mahalle dışında kendini güvende hissediyor musun?
9. Yaşadığın mahalle dışında Türk uyruklu kişilerin sana farklı davrandıklarını düşünüyor musun?
10. Yaşadığın mahalle dışında Türk uyruklu kişilerle rahat iletişime geçebiliyor musun?
11. Yaşadığın mahalle dışında suçun olmadığı halde suçlandığın oldu mu? Evet ise hangi uyruklular tarafından?

3. Sağlık;

1. Sağlık hizmetlerinden yararlandın mı? Evetse...
 - a. Doktor ve hemşirelerin sana farklı davrandığını düşünüyor musun?
 - b. Sağlık çalışanlarının (teknisyen, hastabakıcı, vb) sana farklı davrandığını düşünüyor musun?

- c. Hastaneye gittiğinde hastanedeki vatandaşların sana farklı davrandığını düşünüyor musun?
- d. Hastaneye gittiğinde tedavi olurken sağlık personelinin sana daha mesafeli davrandığını düşünüyor musun?
- e. Hastanede kendini güvende hissediyor musun?
- f. Hastanede sana zarar vermelerinden korkuyor musun?

4. Kamu Kurumları (Emniyet, Adliye, Valilik, Vakıf, vb.)

1. Kamu kurumlarına gittiğinde kendini nasıl (rahat/değersiz) hissediyor musun?
2. Kamu kurumlarında kendini rahat bir şekilde ifade edebiliyor musun?
3. Kamu kurumlarında çalışan kişiler sana kibar davranıyorlar mı?
4. Normal bir günde polis arabasını gördüğünde farklı hisseder misin?
5. Kamu kurumlarında işlemler için seni çok beklettiklerini düşünüyor musun?
6. Kamu kurumlarında sorunlarına çözüm bulabiliyor musun?

5. Ekonomik;

1. Bir ürün satın alırken satıcı kişinin sana farklı davrandığını düşünüyor musun?
Evet ise nasıl
2. Çocuk çalışıyorsa;
 - a. İşverenin sana Türk uyruklu iş arkadaşlarından daha çok iş verdiğini düşünüyor musun?
 - b. İşverenin sana Türk uyruklu iş arkadaşlarından daha az ödeme yaptığını düşünüyor musun?
 - c. Çalışma ortamında Türk uyruklu iş arkadaşların yanında kendini güvende hissediyor musun?
 - d. Çalışma ortamında müşterilerin sana farklı davrandığını düşünüyor musun?

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa ADIBATMAZ, 1985'te Manisa Soma'da doğmuştur. İlkokul öğrenimini Naciye Evren İlkokulu'nda, ortaokul ve lise öğrenimini Rıfat Dağdelen Anadolu Lisesi'nde görmüştür. Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi'nde Sosyal Hizmet bölümünde tamamlamıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nde biri zorunlu diğeri gönüllü olmak üzere üçer aylık stajyer olarak görev almıştır. Meslek hayatına 2009 yılında Manisa SHÇEK'te Sosyal Hizmet Uzmanı olarak başlamış ve 2010 yılından 2013 yılına kadar Van Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nde aynı meslek unvanı ile görev almıştır. Van ilinde görevinde Bakanlık Başarı Belgesi ve Valilik Teşekkür Belgesi ile onure edilmiştir. 2013 Nisan ayında Karabük Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'na Öğretim Görevlisi olarak göreve başlamış ve Ağız ve Diş Sağlığı Program Sorumlusu olarak görevine devam etmektedir. Evli ve bir kız çocuğu babası olup, orta seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Almanca bilmektedir.

Adres Bilgileri:

Adres : Karabük Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Ağız ve Diş Sağlığı Programı Merkez/Karabük

Telefon : 03704331026/1586

E-posta : mustafaadibatmaz@karabuk.edu.tr